

P400(2)

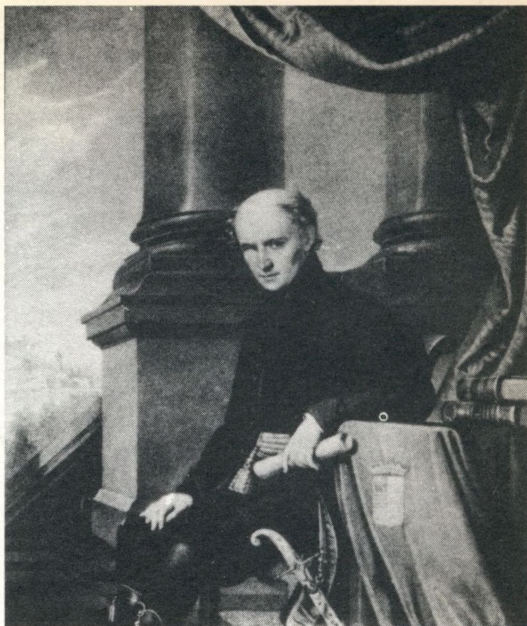
Könyvtáros

'83 | 9

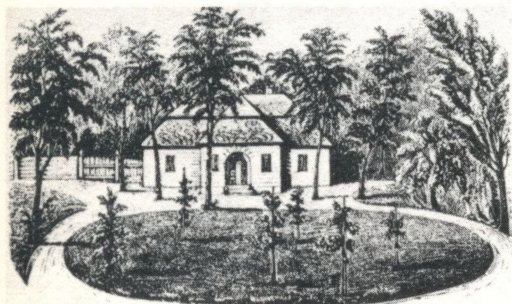

Kölcsey dolgozószobája. Itt született a Himnusz

**Kölcsey Ferenc Szatmár vármegye országgyűlési
követe**

A költő udvarháza. Lent: első síremléke

**Képek
a Tájak—emlékek—könyvtárak
című sorozatunk
legújabb cikkéhez (547. old.)**

Az 1938-ban emelt második síremlék

33. évfolyam, 9. szám
1983. szeptember

KK

Könyvtáros

TARTALOM

	Németh G. Béla	Véleményem szerint	507
	Simay Norbert	A félmegoldás túlságosan sokba kerül! Beszélgetés dr. Váradi Józseffel , a Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központjának igazgatójával (<i>Megkérdeztük a fenntartókat</i>)	508
		Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségének június 30-i ülése (<i>P. I.</i>)	511
FÓRUM			
	Szita Ferenc	A kistelepülések könyvtári ellátásának gondjai	512
	Böröndi Lajos	Pillanatfelvétel községi könyvtárakról	516
		Kitüntetések	518, 526
	Pálvölgyi Endre	Aki keres, többnyire talál. Válaszok az olvasók kérdéseire	519
	Kertész Gyula	A falu- és városbibliográfiák szerkesztésének módszertani kérdései (<i>Műhelykérdések</i>)	522
	Mezey László Miklós	„Mi vagyunk az olvasókért és nem fordítva.” Beszélgetés Bakó Jánosnéval (<i>Sorsok és pályák</i>)	527
	Kotaska Zoltánné	Könyvtárak, könyvek, katonák (<i>Könyvtári élet</i>)	532
HÍREK			535
LÁTÓKÖR			
	Gerő Gyula	Események, krónika 1982...	537
	Lukácsy Sándor	A Hymnus bölcsőhelyén (<i>Tájak—emlékek—könyvtárak</i>)	547
	Jónás Károly	Küffer Béla. 1856—1928 (<i>Könyvtárosok és bibliográfusok</i>)	553
		Kérdezz — felelek	555
	Kéki Béla	Szász Endre (<i>A Könyvtáros galériája</i>)	557
	Tóth András	Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1980 (<i>Könyvtári szakirodalom</i>)	558
SZAKMAI FOLYÓIRATOK — HÁLÓZATI HÍRADÓK			560
LAPOZGATÓ			565
KÖNYVTÁRI KIADVÁNYOK			566
A lapunk e számában közölt grafikák Szász Endre alkotásai			

Из содержания

Szita Ferenc: Заботы библиотечного обслуживания малых поселений (512);
Pálvölgyi Endre: Решение трудных информационных запросов. Описание опыта (519);
Kertész Gyula: Методические вопросы составления краеведческих библиографий (522);
События венгерского библиотечного дела в 1982 г. (537).

From the contents

Ferenc Szita: Problems of library services for little communities (512);
Endre Pálvölgyi: Solving difficult reference questions. Case studies (519);
Gyula Kertész: Methodological problems of compiling local history bibliographies on villages and towns (522);
Events in Hungarian librarianship in 1982 (537).

Aus dem Inhalt

Ferenc Szita: Die Sorgen der Bibliotheksversorgung der Kleinsiedlungen (512);
Endre Pálvölgyi: Die Lösung von schwer beantwortbaren Referenzfragen. Beschreibung von Vorfällen (519);
Gyula Kertész: Die methodologischen Fragen der Zusammenstellung der Dorf- und Stadtbibliographien (522);
Die Ereignisse des ungarischen Bibliothekswesens im Jahre 1982 (537).

Cikkeink szerzői

Böröndi Lajos, a Mosonmagyaróvári Városi-Járási Könyvtár munkatársa; *Gerő Gyula*, a Könyvtáros főszerkesztője; *Jónás Károly*, az Országgyűlési Könyvtár osztályvezető-helyettese; *Kéki Béla*, a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának ny. igazgatóhelyettese; *Kertész Gyula*, az Állami Gorkij Könyvtár fősztályvezetője; *Lukács Sándor* irodalomtörténész; *Mezey László Miklós*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár munkatársa; *Pálvölgyi Endre*, a Könyvtáros munkatársa; *Simay Norbert*, a Könyvtáros olvasószerkesztője; *Szita Ferenc*, a Kaposvári Megyei Könyvtár igazgatója; *Tóth András*, a Petőfi Irodalmi Múzeum ny. osztályvezetője.

KÖNYVTÁROS

A MŰVELŐDÉSI
MINISZTERIUM
LAPJA

INDEX: 25 449

Főszerkesztő: **Gerő Gyula**

A szerkesztőség címe: 1111 Budapest, Bartók Béla út 32.

Telefon: 451-758, 664-805

Kiadja: a **Lapkiadó Vállalat**

1073 Budapest, Lenin krt. 9—11. Tel.: 221-285. Levélcím: 1906 Budapest, Pf. 223

Felelős kiadó: **Siklósi Norbert**

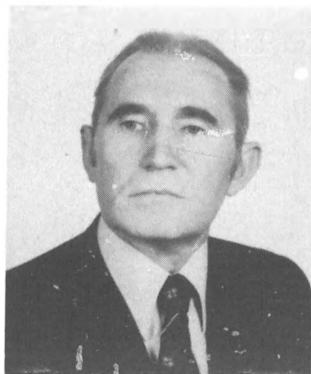
Egyetemi Nyomda — 83.1356 Budapest, 1983

Felelős vezető: Sümeghi Zoltán igazgató

A szöveg fényszedéssel készült

Terjeszti a Magyar Posta. Előfizethető a hírlapkézbesítő postahivataloknál és a Posta Központi Hírlap Irodánál (postacím: Budapest V., József nádor tér 1. — 1900) közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással a KHI 215—96 162 pénzforgalmi jelzőszámra. Előfizetési díj ½ évre 60 forint. Egy szám ára 10 forint. Külföldön terjeszti a Kultúra Külkereskedelmi Vállalat. H—1389 Budapest, Postafiók 149.

Véleményem szerint

**NÉMETH
G. BÉLA**
az Egyetemi
Könyvtár
főigazgatója
akadémikus

az a sorozat, amelyet néhány esztendeje, rendszerint vasárnap délután láthatott a közönség a képernyőn a régi magyar könyvtárakról, az egyik legnagyobb művelődési haszonnal megalkotott sorozat volt. Diplomások éppoly szívesen nézték, mint akik szakiskolát vagy azt sem végeztek. A könyvtárosok pedig, akik nyilván sok mindent tudtak a vetítettekről, bizonyosan nagy örömmel, sőt nem kis „szakmai” büszkeséggel is fogadták ezeket az adásokat. Ha hivatásuk, foglalkozásuk szépsége és fontossága, nehézsége és áldozatossága családjuk, környezetük, közösségük számára eddig is világos volt, most még inkább megemelkedett rangban és jelentőségben. A műveltség legősibb és legmaibb, legdemokratikusabb és legelőkelőbb tűzhelyeinek őrzői ők — fogalmazhatták meg a „szakmán” kívüli nézők is, ha van némi hajlamuk a pátoszra.

Mit nyújthat egy-egy ilyen óra, miért adhat többet mint annyi más művelődési célzatú műsor? Aki könyvek történetéről szól, okvetlenül szól írójuk életéről, világáról, környezetéről, de nyomdászuk, kiadójuk, kereskedőjük, megrendelőjük életviszonyairól, sikereiről vagy bukásairól is. S ha, mondjuk, egy 19. századi vállalkozó útja tele van izgalmas és karakterisztikus fordulattal, mennyivel inkább tele van a könyv hőskorának vállalkozójáé. Aki meg könyvgyűjtőről vagy éppen könyvtáralapítóról szól, az illető kor egész univerzumát föl kell, hogy idézze. Milyen volt az alapító vagyoni helyzete, műveltsége, világnézete, társadalmi képe? Csak a maga dicsőségére, vagy

csak a maga épülésére gyűjtött-e könyveket; saját hiúságából építettett díszes könyvtárszobát, könyvesházat, vagy városa, vidéke, vallása, nemzete, társadalmi rétege emelésére igyekezett mind több embernek hozzáférhető műveltségforrást teremteni? Iskoláztatás, társasélet, tudományos állapot: mind-mind sorra kell, hogy kerüljön, mégpedig nem csupán elvontan, hanem többnyire nevezetes történeti személyekhez kapcsolódva.

Valóban, mennyi szép és érdekes vidéket, várost, épületet, bútort, festményt láthatott a közönség ezeknek az adásoknak a során! S mindezt *Keresztury Dezső* tárgyyszerű, de közérthető, komoly szavú, de könnyed hangvételű, szépen formált, de közvetlen beszédű kísérőszövegeivel értelmezve, magyarázva.

Most új szakasz indul a sorozatban új „be-mutatóval” — e sorok írójával. Az állami tulajdonban levő nagy könyvtárak után az első menetben a nagy egyházi és iskolai központok gyűjteményei kerülnek a képernyőre. Szalagon, tekercsen van immár a kalocsai érseki és a pécsi püspöki (a mai egyetemi) könyvtár. Majd az esztergomi primási, aztán a Ráday utcai nagy református gyűjtemény következik. Az egykori selmecbányai főiskola (most Miskolcon levő) könyvtárát a soproni evangélikus liceumé követi. Reméljük, szeretnénk remélni, hogy a határainkon kívül eső régi magyar bibliotékákból és archívumokból is minél több jut majd a nézők elé. Sőt, azok közül is a legfontosabbak, amelyek nem magyar alapításúak, és keletkezésükkor sem magyar karakterűek voltak, s nem is az egykori ország területén vannak, de igen értékes és igen jelentős számú magyar dokumentum is található bennük — például a bécsi nemzeti könyvtárban.

A sorozat hűséges marad bevált formáihoz, bár az új kéz óhatatlanul hoz némi változást is; például több helyi szakembert igyekszik majd megszólaltatni. Reméljük, a módszerbeli újítások múltunknak, örökségünknek többretű, még gazdagabb ismeretéhez segítik a nézőket.

Megkérdeztük a fenntartókat

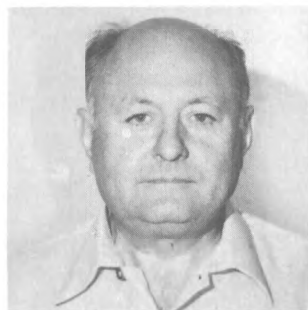
A félmegoldás túlságosan sokba kerül!

Beszélgetés dr. Váradi Józseffel
a Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központjának igazgatójával

A Könyvtáros májusi számában hírt adott arról, hogy március 29-én felavatták a Budapesti Gyógyszertári Központ új, 120 négyzetméteres alapterületű könyvtárát, amely „a vállalat vezetőségének és szakszervezeti bizottságának nagy áldozatvállalásából jött létre, és fenntartásáról is közösen gondoskodnak, mivel a könyvtár szervesen beépült a vállalat egész tevékenységébe”. Persze, aki régóta figyelemmel kíséri az új könyvtárak létrejöttének körülményeit, azt is tudja, hogy a híradások személytelen fogalmazása nem pontosan tükrözi a valóságot. Az esetek többségében ugyanis nem általában „a vezetőség”, hanem annak valamelyik, döntésre jogosult és képes tagja az, aki az ügy, a könyvtár-építés mellé áll. A Gyógyszertári Központnál a vállalat első embere, az igazgató volt ez a személy. Ezért határoztuk el a hír vételekor: Megragadjuk a kínálkozó alkalmat arra, hogy lapunk könyvet, könyvtárt, olvasást szerető fenntartókat bemutató sorozatát kiegészítsük egy újabb, arra érdemes vállalati igazgató portréjával, amennyire ez egy rövid beszélgetés keretében egyáltalán lehetséges. A Gyógyszertári Központ új székházának igazgatói szobájában szemtől szemben ülve Váradi Józseffel első kérdésünk szinte magától adódott:

— Hipermodern, egy kicsit már a huszonegyedik századot idéző vállalati székház, benne korszerű, a saját szintjén mindenfajta olvasói igényt kielégíteni képes szakszervezeti, azaz közművelődési könyvtár, gazdag választékot kínáló állománnyal, vonzó könyvtári környezetben. „Készültem” a Gyógyszertári Központ könyvtártörténetéből, ezért tudom, nem mindig volt ez így...

— A vállalati könyvtár, legyen bár műszaki vagy szakszervezeti, mindig osztozik fenntartó intézményének sorsában. A Gyógyszertári

Központ élete nem e falak között kezdődött. A mi „hőskorunk” Angyalföldhöz kapcsolódik. Egykori, Huba utcai központunkban a könyvtárnak — a szakszervezetre gondolok, hiszen róla beszélgetünk — mindössze tíz négyzetméternyi alapterületen, az SZTK-kifizetőhely előterében, egy ablak nélküli szűk hely jutott, ahol a könyveket zárt faliszekrényben tárolták. Egyszerűen azért, mert más, jobb elhelyezést akkori viszonyaink között képtelenek voltunk neki kiszorítani. Igaz, volt még egy könyvtárrészleg a VIII. kerületben, a könyveket azonban ott is zárva tartották, mivel a helyiséget mindenféle egyéb célra is igénybe vették. Valójában az angyalföldi, mondjuk, központi könyvtár raktárának a feladatát töltötte be.

— Mondhatjuk, hiszen kezdettől fogva báziskönyvtárként működött, legalábbis ezt olvasom egy hat évvel ezelőtt készült szakfelüyeleti jelentésben.

— Ez a szakfelüyeleti jelentés bizonyos főkig fordulópont volt a könyvtár sorsának alakulásában. Nincs arról szó, hogy mi, a vállalati vezetők, valamint a könyvtár ügyében elsősorban érdekelt szakszervezeti tisztségviselők ne tudtuk volna, milyen mostoha, sőt lehetetlen

körülmények között tengődik könyvtárunk, amely pedig ekkor már *tizenhárom fiókkönyvtár* munkáját szervezte, irányította, hogy az imént említett báziskönyvtári funkciójára is utaljak. Mégis, bevallom, a szakfelüyeleti vizsgálatról készült szakszerű, tömör, az akkori helyzetet kendőzetlenül feltáró, s ami talán számomra a leginkább rokonszenves volt, a tennivalókat világosan, pontokba foglalva felsoroló jelentés nagy hatást gyakorolt rám.

— *A szakember meghajolt egy másik terület szakemberének érve előtt?*

— Így volt. Persze akkor, 1977-ben még csak épült ez a székház, szó sem lehetett arról, hogy az említett javaslatok hatására azonnal intézkedés születne...

— *Történt azonban valami, ami a mi ismereteink szerint igen ritka, ha ugyan nem egyedülálló eset a magyar szakszervezeti könyvtárügy történetében. Ön azonnal elküldte az épülő székház tervrajzát — megjelölve benne a könyvtár majdani helyét — a szakszervezet központi könyvtárának. Ezzel lehetővé tette, hogy a szakemberek azonnal hozzákezdhessenek a könyvtár tervezéséhez. Ebben az az új, hogy nem a már elkészült épületben, vállalati központban keresgéltek valami „megoldást”, hogy valahová beszorítsák a könyvtárt is.*

— Az a meggyőződésem, s ez érvényes minden területre, hogy amennyire fontos a takarékoság, fontos, hogy megnézzük, mire költünk el minden fillért, legalább annyira előtérbe kell helyeznünk azokat a szempontokat, amelyeket az *ésszerűség* diktál. Amikor nyilvánvalóvá vált a könyvtár helyzetének tarthatatlansága s az, hogy ennek felszámolása az új székházban lehetővé válik, arra gondoltam: csak a jogos igényeknek megfelelő színvonalon szabad gondoskodni a könyvtár elhelyezéséről, berendezéséről, s nem utolsósorban ellátni szellemi kapacitással. Ez utóbbin azt értem, hogy a szükséges létszámú és felkészültségű szakember-gárda dolgozzék majd falai között. A felmegoldás nekünk túlságosan drága volna!

Így döntöttünk azután a jóval olcsóbb faállványok helyett a legalább kétszeres élettartamú, s nem utolsósorban esztétikusabb látványt nyújtó *Allmedia* fémállványok beszerzése mellett. Hadd jegyezzem meg itt — zárójelben —, hogy ezt a sokak által — azt hiszem — méltán szépségnek nevezett épületet is festés helyett a drágább alumínium-köntösbe öltöztettük, ennek ugyanis az az előnye, hogy soha nem kell átfesteni, elegendő lemosni.

— *A berendezés teljes költségét a vállalat fe-*

dezte. Úgy tudom, hatszázezer forintba került. Szép summa... Megérte?

— Ezzel kapcsolatban a takarékoságról már kifejtett nézeteimre utalok. De, hogy a kérdésbe rejtett másik, nyilvánvalóan fontosabb kérdésre is válaszoljak: több, nyomós érv szól amellett, hogy a vállalati művelődés alapintézményét, a könyvtárt, illetve annak tevékenységét minden rendelkezésünkre álló eszközzel segítsük. Vállalatunk háromezer dolgozójának több mint a negyede *egyetemet* végzett, további harminc százalékuk *érettségizett*. Körünkben magától érteendő az igény a könyv, az olvasás iránt. S hogy a másik, nem egészen ötven százalékba tartozók közül is mind többen kóstoljanak bele az olvasás gyönyörűségébe — éppen ez a könyvtár megtisztelő és fontos feladata. Vagyis: ha a könyvtárügyet támogatjuk, meglevő jogos és hasznos igényt elégítünk ki, másrészt igényfelkeltő törekvéseket segítünk.

— *A helyiséggond megoldásának történetét, ahogy mondani szokás, körbejártuk. A könyvtár azonban élő szervezet, miként szakmai nyelvünkön — mestereink nyomán — hangoztatni szoktuk. Szüntelenül igényli az éltető oxigént, magyarul az új könyveket. Márpedig a kiadványok könyvtárba áramlásának is anyagi feltételei vannak.*

— A könyvbeszerzésre fordítható pénzösszeg jelenleg *évi hetvenezer forint*, ebből az összegből a vállalat hozzájárulása — részesei alapjának terhére — *negyvenezer forint*.

— *Bár a teljes összeg, ha jól számolok, csaknem a kétszerese a SZOT által előírt dolgozónkénti hozzájárulás alapján számított keretösszegnek, hadd jegyezzem meg, hogy a minden területen jelentkező áremelkedések érintik a könyvek árait is.*

— Gondolunk erre is. A könyvbeszerzésre fordítható vállalati anyagi támogatás összegét minden évben további ötezer forinttal emelni fogjuk. Ez az összeg remélhetőleg lehetővé te-

szí majd, hogy a könyvtár továbbra is a meg-
szokott gazdag könyvválasztékkal fogadhassa
olvasóit.

— *A mi szakmai ábcénk szerint a könyvtár
három alkotóelem egymástól elválaszthatatlan
vegyülete — hogy a hely szellemének megfelelően
(s remélem: helyesen) fejezzem ki magam.
Ezek: helyiség, könyvállomány és — könyvtá-
ros. Köztük nem ismerünk ugyan fontossági sor-
rendet, mégis leszögezhetjük, hogy az egészbe,
mint emberi tényező, a könyvtáros lehel lelket,
az ő munkája által válik élővé. Am, ha a felada-
tok meghaladják erejét, már nem segít a szaktu-
dás, de még a lelkesedés sem...*

— Ha másért nem, amiatt is segítséget kel-
lett kapnia könyvtárosunknak, mivel időköz-
ben tizenháromról húszra emelkedett a fiók-
könyvtárak száma. Ezek nagyobb, több mun-
kaerőt foglalkoztató gyógyszerárakban mű-
ködnek. Igazi hálózati központtá nőtt tehát
könyvtárunk, nagy és sokrétű feladatokkal.
Egyet említek időtrabló, munkaigényes, egy-
ben igen fontos szolgáltatásai közül: a hálózat-
ban mind nagyobb arányokat ölt a *könyvtár-
közi kölcsönzés*. Ezt mi örömmel üdvözöljük.

Így hát az új könyvtár megnyitásával egy-
időben időszerűvé vált a *második könyvtáros*
munkába állítása is — a takarékoság jegyében.
Mert megengedhető-e, hogy egy ilyen korsze-
rű létesítmény a lehetségesnél gyengébb hatás-
fokkal működjék — létszámihiány miatt?

— *Törvényszerűen ismétlődő tapasztalat: a
szüksős régi helyére lépő új, korszerű szolgálta-
tásokat nyújtó könyvtár látogatóinak, olvasói-
nak száma ugrásszerűen megnő. Igaz, még na-
gyon kevés idő telt el a Gyógyszerügyi Központ
új könyvtárának megnyitása óta; megkérdezhe-
tem-e mégis, hogyan fogadták az olvasók új
könyvtárakat?*

— Valóban korai volna még számvetést ké-
szíteni. Derűlátásra okot adó adatunk azonban
már van. Régi környezetében a könyvtár két-
százhuszonnégy rendszeres olvasót tartott szá-
mon. A márciusi megnyitást követő *egyetlen
hónap alatt* viszont *százhatvanan* keresték fel
az új könyvtárt beiratkozási szándékkal.

— *Hogy a vállalat igazgatója és a könyvtár-
ért elsősorban felelős helyi szakszervezeti veze-
tés, s tovább tágítva a kapcsolatok körét: a szak-
mai irányító intézmény, az egészségügyi szak-
szervezet központi könyvtára között harmo-
nikus a munkakapcsolat, az az eddigiekből nyil-
vánvaló. Hadd pletykáljak egy kicsit. A köz-
ponti könyvtár igazgatójától tudom, hogy Önt
olyan vállalati vezetőnek ismerik, aki mecénása*

Hajdinyák Gyula felvételei

*minden jó ügynek, a szakmai részletkérdések
kimunkálását, megoldását azonban rábízta a
szakemberekre. Viszont naprakészen tájékozott
abban, miként felel meg a vele szemben támasz-
tott jogos igényeknek az a létesítmény, amelyet
a vállalat, azaz a közösség erkölcsi és anyagi
erejével támogat.*

— Mivel nyilvánvalóan a könyvtárügyben
vállalt szerepéről van szó, meg kell monda-
nom, én csak az „áment” mondom ki a jó és
szükséges tervekre. Persze tudok mindenről,
amiről tudnom kell. Például arról, hogy a
könyvtárvezető a vállalat közművelődési bi-
zottságának titkára, s e tisztét jól betölti. Ele-
ven művelődési élet folyik a szocialista brigád-
mozgalomban is. Egyik brigádunk például ne-
gyedik helyezést ért el a *Könyvpárbaj* nevű
rádiós vetélkedőn, s ebben a jó helyállásban
a könyvtár munkája is benne van.

— *Végezetül hadd tegyem fel az ilyen alkal-
lommal elmaradhatatlan kérdést. Mit jelent a
könyv, az olvasás az Ön életében?*

— Középkorban körülbelül száz-
ötven kötet könyv elolvasása volt az évi „nor-
mám”. Így egyrészt jó olvasottsági alapokkal
rendelkezem, másrészt mintha megéreztem
volna, hogy az évek múlásával arányosan csök-
kenni fog az olvasásra, főleg a szépirodalom
olvasására rendelkezésre álló időm. Aki egy-
végtében hatvan-nyolcvan oldalnyi döntéselő-
készítő „szöveget” kényszerül rendszeresen
elolvasni, az örül, ha legalább az üdülés né-
hány hetében olvashatja azt, ami kedves szá-
mára. A kortárs szépirodalomból például *Sütő
András* műveit. S mert szeretek két lábbal állni
a valóság talaján, néha egy-egy érdekes mun-
kát a tény- meg a memoárirodalomból. Ami-
lyen egyebek között *Kádár Gyula* visszaemlé-
kezés-kötete volt.

Simay Norbert

Az Országos Könyvtárügyi Tanács elnökségének június 30-i ülése

Az első félév utolsó napján tartott ülésen az elnökség mindenekelőtt az 1983—1985-ös időszakra szóló program helyzetével foglalkozott a titkár előterjesztése alapján. (A programot a *Könyvtári Figyelő* 1983/3-as száma közölte.) Két szakbizottság megalakítására, pontosabban újjáélesztésére vonatkozó javaslat is az elnökség elé került: a kutatópolitikai és az osztályozási szakbizottság feladatkörére, működési rendjére, összetételére készített tervezetet *Havasi Zoltán*, illetve *Babiczký Béla*. Az elnökség elvileg egyetértett mindkét testület szükségességével és úgy foglalt állást, hogy a titkár dolgozzon ki szabályzattervezetet számukra, s egyik őszi ülésén, akkor már a javaslattevők jelenlétében, hozza meg végleges döntését a szakbizottságok megalakításáról és működéséről. Az elnökség megbizta a titkárt, vizsgálja meg, hogy az 1979 októberében jóváhagyott ügyrend megfelelő keretet nyújt-e az OKT egyre jobban kibontakozó tevékenységének, vagy pedig módosításra szorul, s néhány szempontot is adott a munkához (például a különféle könyvtár típusok igazgatói tanácsai — mint az OKT sajátos testületei — közvetlenül az elnökséghez kapcsolódjanak; a koordinációs központok mellett működő tanácsadó testületek nem tekintendők OKT-szervezeteknek; elvszerűen el kell választani egymástól az OKT és az OSZK KMK funkciókörét stb.).

Havasi Zoltánnak a könyvtári kutatás és fejlesztés kérdéseivel foglalkozó előterjesztését az 1983. február 10-i plenáris ülés tárgyalta meg (*Könyvtáros*, 1983/4. sz.). A vita alapján Havasi Zoltán kisebb módosításokat hajtott végre dolgozatán; a Művelődési Minisztérium könyvtári osztályának javaslatára az elnökség úgy foglalt állást, hogy a titkárság jelentesse meg az előterjesztést az OKT kiadványaként, s tájékoztatásul küldje meg a nagyobb könyvtárak igazgatóinak.

Ez év március 24-i ülésén alakította meg az

elnökség azt az ad hoc bizottságot, amelynek feladatává tette, hogy tömören foglalja össze — az alapjogszabályok és a IV. országos könyvtárügyi konferencia dokumentumai alapján, a művelődési miniszter felkérésére — azokat a kérdéseket, amelyekre az országos könyvtárpolitikának a mostani időszakban a legnagyobb figyelmet kell fordítania. (*Könyvtáros*, 1983/6. sz.) *Vályi Gábor*, a bizottság vezetője beszámolt a végzett munkáról, s közölte, hogy a dokumentumot már átnyújtotta a miniszternek.

Az elnökség aggodalommal hallgatta meg azt a tájékoztatást, amely szerint komoly veszély fenyegeti Magyarország további FID-tagságát: ugyanis pillanatnyilag nincs fedezet a tagdíj kifizetésére. Ezért úgy határozott, hogy levéllel fordul a művelődési miniszterhez, s az MTA Könyvtárán és az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtáron keresztül a másik két, leginkább érdekelt főhatóság vezetőjéhez, hogy tekintettel a hagyományos magyar részvételre, de főképpen arra a haszonra, amely a szövetség életében való közreműködésből a hazai könyvtár- és szakirodalmi tájékoztatásügy számára adódik, a jövőben egyenlő arányban megosztva vállalják a tagdíj-fizetés terhet.

Tájékoztatást kapott az elnökség arról is, hogy a korábban OKT-fórumokon megtárgyalt dokumentumok közül a tanácsi közművelődési könyvtári szakmai irányelveket a Művelődési Minisztérium egyeztetésre megküldte az érintett tárcáknak, az iskolai könyvtári szakmai irányelveket pedig az általános és középiskolai oktatásért felelős művelődési minisztériumi vezetők értekezlete megtárgyalta és el is fogadta.

Fényes Miklóst az egyetemi könyvtárigazgatók tanácsának új elnöke, *Wallehausen Gyula*, *Bilincsi Lajost* pedig a főiskolai könyvtárigazgatók tanácsának új elnöke, *Ottovay László* váltotta fel az OKT-ban. (P. I.)

A kistelepülések könyvtári ellátásának gondjai

Az aprófalvak, kistelepülések sorsa az elmúlt évtizedtől napjainkig sokat foglalkoztatja a politikai és a tanácsi irányítás, a társadalmi szervek — köztük a Hazafias Népfront — tetteit, fórumait. A városok elszívó hatása ezeket a településeket mindenképp kedvezőtlenül érintette, lakosságuk száma nagymértékben csökkent, népességük elöregedett, kereskedelmi, szociális, kulturális alapellátásuk mostohává vált. Gazdasági, közigazgatási önállóságuk megszűnt, s végül általános iskolákat is — az áldásosnak vélt körzetesítés rendszerének megteremtésével — elvesztették, az egyetlen tanító is elköltözött a faluból. Társadalmi mozgatóerőként ott maradt azonban a népfront helyi szervezete és a tanácsi székhelyen levő községi vagy városi könyvtár fiókjaként működő kis könyvtár, az „élő” kulturálódási lehetőség szinte egyetlen bástyája.

Mire képes ma a kis falusi könyvtár?

Milyen színvonalon tudja megvalósítani a könyvtári ellátást? Élőnek tekinthető-e az a könyvtár, amelyik hetente csupán egyszer vagy kétszer nyit ki 2—4 órára, és ad valami olvasnivalót az oda betévedt néhány embernek? Fűti-e valamiféle misszionáriusi hivatástudat a boltvezető feleségét, vagy a hazajáró középiskolás diákot, vagy — jobb esetben — az ott lakó, de másutt tanító pedagógust, aki nagy rábeszélésre havi 2—300 forint tiszteletdíjért elvállalta a könyvtárosi munkát? Könyvtárak vagy könyvtári „szegényházak”-e ezek a „szolgáltató helyek”, amelyek között akadnak a volt két-tantermes, 20—25 éve épült kis iskolák egyik, szépen berendezett tanteremben elfogadható körülmények között működők is? Képesse tehetjük-e őket arra, hogy a kis falu könyvtári, közösségi, kulturális

életének központjai, „faluházai” legyenek, és otthont adjanak művelődési és olvasóköroeknek?

És vajon másutt, ahol nyomorúságos körülmények között tengődnek a könyvtárnak nevezett „intézmények”, esetleg hónapokig vagy egy évig is bezárva — mert nincs egy arra alkalmas ember, aki legalább leporolja a könyveket, s ha kérnek tőle, akkor kölcsönadjon belőlük néhányat —, ott nem kellene-e inkább egyszerűen megszüntetni őket? És mondhatjuk-e, hogy aki az itt élők közül olvasni akar, akinek szüksége van könyvre, az menjen be a székhelyközség vagy a legközelebbi város könyvtárába — hisz többnyire amúgy is dolga akad a tanácson vagy a városban —, ahol feltehetően színvonalasan ki tudják elégíteni az olvasnivalóért beutazó ember igényeit? Aki olvasnivalóért, információért utazik 10—30 kilométert, az igazán jó olvasó, annak szüksége van az igényesebb könyvtári szolgáltatásra, s ezt meg is érdemli. (Csak megemlítem, hogy a Somogy megyei Könyvtárnak mind a 160 parasztolvasója a Kaposvár környéki falvakból való, s hogy a 11 ezer beiratkozott olvasó közül több mint kétezer nem kaposvári lakos!)

E cikk írásakor olvastam a *Somogyi Néplap*-ban az egyik háromszáz lakosú zselici község, „mellékfalu” mai életéről. 33 évvel ezelőtt telepítettünk oda könyvtárat, amely 1961-ben a fenntartó helyi tanács kezelésébe került, és amelyet szabadpolcossá is alakítottunk. Aztán eltelt tíz év, és a község társközséggé, könyvtára fiókkönyvtárrá változott. Az ottani könyvtárhasználat körülményeit a következő adatok jellemzik: 1660 kötetes állomány, évi 2—3000 forintos könyvbeszerzési keret, 51 olvasó, 800 kötetes kölcsönzési forgalom. A tiszteletdíjas könyvtáros lelkes és szolgálatkész (a helybeli református lelkész felesége). Az olvasás feltételei tehát elfogadhatóak. A környék gyönyörű, nem véletlen, hogy divat itt telket, üres

házat venni, de az csak hétvégi háznak, kiskertnek való, a letelepedéshez kevés. Bár olyan házaspár is akad, amely a majdnem tízszer ennyi lakosú kaposvári sávházban levő otthonát eladta, itt telepedett le, és mindennap bejár dolgozni a 15 kilométerre fekvő megyeszékhelyre. Húsz évvel ezelőtt még csaknem ezer lakosa volt a községnek, ma 320 ember lakja, negyedrészüik szegényesen megtelepedett cigány. A falu egykori iskolája ma a kisközség egyetlenül verő szíve: a hetente egyszer működő orvosi rendelő, a tanácsi kirendeltség szobája, a könyvtár (20 négyzetméter), az ifjúsági klub van benne, és a falu egyetlen telefonja is itt található. A legutóbbi falugyűlésen csak néhányan jelentek meg. Hiányzik a közösségi szellem, az összetartó erő vagy szervezet. Egymás baja kevésszer talál meghallgatásra, az itt lakók városi stílust vettek fel, oda járnak dolgozni is. Este és a szabadnapokon második műszakot tartanak a házikertben, a pénzszerzés lehetőségeit keresik.

Hasonló vagy ennél rosszabb — ritkán jobb — képet több mint másfélszáz somogyi társközségről, 50 és 1000 lakos közötti településről lehetne festeni. Valamilyen könyvtár, pontosabban „D”-típusú kölcsönzőhely mind-egyikben van; köztük korszerűnek mondható 2—3 helyiséges klubkönyvtárak is találhatóak, meg 20 éve épült kultúrotthonok ma már alig használt, elhagyott nagyterme mellett iltözőben elhelyezett néhány szekrényi könyv is akad. Évek óta írjuk jelentéseinkben, a párt, a tanács és a népfront testületi üléseire készített beszámolóinkban, hogy a kis községek, települések könyvtárainak működési és ellátottsági körülményei kedvezőtlenek. Könyvtári munkájuk, eredményeik — néhány szépen berendezett, megfelelő alapterületű, jól dolgozó tiszteletdíjas könyvtáros által gondozott könyvtártól eltekintve — továbbra is hanyatló irányzatot mutatnak. Az ebbe a kategóriába sorolható 156 könyvtár vagy kölcsönzőhely csak heti 1—2 napon át, összesen négy óra hosszat vagy ennél is kevesebb ideig tart nyitva. Gazdáik meg sem kísérlik, hogy ezeket a kis könyvtárakat a közösségi, kulturális élet otthonaivá tegyék, pedig jó és szükséges volna, hogy azokká váljanak. E könyvtárakat ugyanis nem megszüntetni, hanem működőképessé kellene tenni, hiszen az említett testületek kimondták: alapvető feladat a társközségek népességmegtartó erejét növelni, a települési hátrányokat fokozatosan csökkenteni. A túlzott mértékű további elvándorlás megszüntetése a cél, esz-

köze pedig a helybenlakás feltételeinek és az itt lakók közérzetének javítása, a kereskedelmi, a közlekedési, az egészségügyi és a kulturális — benne a könyvtári — alapellátás fejlesztése. A kulturális és a könyvtári terület kivételével a többi vonatkozásban a helyi, a községi és a megyei erőforrások egyesítése nyomán van is javulás. A közművelődés, a könyvtárügy felülről, íróasztal mellől keresi a megoldást, az olykor mutatkozó eredmények azonban többnyire csak átmenetiek. Sokkal inkább a kilátástalanság, az adott helyzetbe való belenyugvás, a „mit sem tehetünk, különösen most, a kellő anyagiak, járművek hiányában” nézet hangoztatása az uralkodó.

Pedig, ha magunkénak valljuk azt az 1949 óta változatlanul érvényes könyvtári célkitűzést, hogy a könyvtárnak a legkisebb, a legtávolabbi helységbe is el kell jutnia szolgálatával, és ha mai könyvtárosi hivatástudatunk szellemében hiszünk a könyv, az olvasás társadalmi és tudatformáló erejében — olyan körülmények közepette, amikor ennek társadalmi, emberi és anyagi feltételei kedvezőtlenek —, akkor tenni kell valamit e foglalkozásában, életkorában, életmódjában, lehetőségeiben igen sokrétű lakosság jobb könyvtári, közművelődési ellátásáért is. E települések többségében ugyanis megállt a lélekszám csökkenése, és sokfelé emelkedés tapasztalható, illetve várható a jövőben, amikor a városlakók egy része nem csupán üdülni, hanem lakni is visszaköltözik a zselici dombok vagy más vidékek kis falvaiba. De ahol nem ez következik be, ott is kell a könyv a ma még ott élő idős emberek, emberibb életformát választó, letelepedő és kulturáltabban élni kívánó cigányok számára, vagy el kell érni, hogy szükségük legyen a könyvre is.

Mit kell tenni?

Kész receptet egyetlen könyvtáros sem tud adni. Voltak ugyan már próbálkozásaink, a hatvanas években például e településekre művelődési autók vitték ládáiban a könyveket, amelyeket otthagytak kölcsönzésre, vagy közvetlenül maguk is kölcsönöztek. Aztán egy évtized alatt elkoptak a kocsik, de a puszták, tanyak lakói is elköltöztek a falvakba, a városokba. Más helyeken önálló vagy letéti könyvtárakat telepítettünk, s ezek megvannak ma is, a személyi és az elhelyezési nehézségeken azonban nem sikerült úrrá lenni, ráadásul a

közben 1000—2000 kötetesre növekedett állományú könyvtárak nem tudnak a meglevő lakosságnak, a kisszámú olvasói gárdának sem megfelelő választékot nyújtani. Pedig egy lakosra 3—5 kötet, egy olvasóra 10—20 kötetnyi könyv jut. Csakhogy milyen ez az állomány? Majdnem felét egyetlen olvasó sem veszi a kezébe, mert jobbik esetben a javát már olvasta, a másik része ma már neki sem kell. Újdonság, „csemege” (amiről értesült a rádióból vagy a televízióból) nincs, vagy csak elvéve akad ebben a könyvtárban, ami — valljuk be — nem is könyvtár, csak könyvhalmoz. Alakítsuk át ezt gyűjteménnyé, szabadítsuk meg a fölöslegestől és frissítsük fel újdonságokkal! Legyen olyan alapkönyvtár, amelynek anyaga jól van összeválogatva, és ezért többet tud, mint egy ott élő, könyvet szerető, olvasó ember (mondjuk, a tiszteletes úr vagy a nyugdíjas tanító) 500—1000 kötetes magánkönyvtára, azaz legyen olyan *törzsanyag*, hogy bárki, aki olvasni, szórakozni akar, ismeretet kíván szerezni, e gyűjtemény segítségével alapfokon feltétlenül megtehesse. Ezt az alapot egészítsük ki (akár a központi ellátás útján) olyan rendszeresen cserélt letéti anyaggal, amelyben az ott élő legigényesebb olvasó is talál magának megfelelő csemegét. S ha ott van a közelben (vagy idővel ott lehet) az egyetlen falusi telefon is, akkor a könyvtáros ezen kérhessen — ha kell, egyetlen olvasójának is — bármilyen fontos információt adó könyvet vagy dokumentumot, és ezt postán néhány napon belül meg is kapja.

Mindehhez a mai ember számára és az úgy érdekében feltétlenül kell egy otthonos kis könyvtárszoba vagy klubhelyiség, ahol a könyvtári *környezet* is megfelelő, ahol — vagy a mellette levő szobában — le lehet ülni beszélgetni, sakkozni, kártyázni, politizálni, a háztáji kiskertről vagy állattartásról előadást hallgatni, és ahol valamiféle kötetlen — esetleg részben program szerinti —, az ott lakók által kívánt társaséletet lehet élni. A kis falvakban élő emberekben még megvan a közösségi együttlétre való igény, inkább mint a nagyobb községekben vagy a városokban. A bennük rejlő, közöttük feltámadó igényt kell segíteni emberséggel és igazi könyvtárosi, „közművelői” lelkülettel, továbbá korszerű segédeszközökkel, szolgáltatásokkal. Ha dalolni akarnak, daloljunk velük, ha politizálni, olvasni akarnak, akkor hozzáértéssel beszéljünk velük politikáról, könyvekről stb. A szolgálat és az emberi segítőkészség szellemében tegyük ezt,

segítsük elő, hogy egymásra is figyeljenek, falujuk gyarapodásával szellemi igényeik is növekedjenek, és benső énjükkel szintén törődjenek majd ezek az emberek.

Az Olvasó népért mozgalom egyik célkitűzése, hogy a könyvtárak mellett kis közösségeket hozunk létre. Ilyen lehetőségekre gondoljunk! Nehéz, egész embert, vagy „több egész embert” igénylő feladat ez. Szükség van a segítőkész helyi könyvtárosra, aki szereti a munkáját meg azt a közösséget is, amelyet emberként és könyvtárosként is szolgál, de a hálózati központ, alközpont módszertani munkaterületen vagy más ágazatában dolgozó könyvtárosok készsége és szolgálata, kísérletező kedve sem nélkülözhető. Tehát olyan emberek kellenek, akik a partnereket is megtalálják, felkutatják a kezdeményezés sikeréhez: anyagi támogatást, megértő emberi támogatást tudnak szerezni a pártmunkástól, a Népfront társadalmi munkásától, a tanácsi dolgozótól és mindazon szervezetektől és emberektől, amelyek és akik eddig csak emlegették, hogy mi nincs, és hogy „kell valamit tenni”. És persze meg is kell fizetni azt a könyvtárost, aki ott dolgozik „a végeken” az emberek között, meg kell becsülni a munkáját, segíteni kell neki. A kiskönyvtárak e válfajában tehát mindenképp az emberi tényezők dominálnak az adott vagy közösen megteremtett anyagiak mellett.

Vagy a bibliobusz?

Még egyetlen tipikus kisközséges megye sem próbálta ki a falvakban, a szétszórt településeken a bibliobuszt, még az autóbusból átalakított változatot sem. Azt tudjuk, hogy a városi peremkerületek, lakótelepek ellátását csak részben oldja meg a mozgókönyvtár, és hogy üzemeltetése nagyon drága (egyre drágább lett az évek során), továbbá, hogy a felújított busz indulása után 2—3 évvel egyre többet áll le, javításra szorul, közben pedig a megállóhelyen többször hiába várják „menetrendszerű” érkezését az olvasók.

Ma már — vagy legalábbis néhány év múlva — jutnia kell a központi erőforrásokból 3—5 igazi bibliobusz beszerzésére és munkába állítására néhány aprófalvas megyében, hogy a most már jó országutakon a kis településekre — például Somogyban a Zselicségbe — elvigye 2500—3500 kötetes állományát és a központi könyvtár egyéb szolgáltatásait. Megállhat az országút melletti néhány háznál is,

hogy házhoz vigye a könyvet, de a kis falu *Vegyesbolt-Italbolt* feliratú „intézménye” előtt is, hogy könyvet osszon, olvasni való választékot adjon a kíváncsiskodónak, meg a tudatosan olvasónak is. Hetenként vagy kéthetenként 2—3 órára meg kell, hogy álljon a telepített kisközségi könyvtár (klub, faluház) előtt, hogy az ott található törzsanyag és a kiegészített állomány mellé még nagyobb választékot kínáljon. Ősztől tavaszig pedig a még ott tanuló alsótagozatos általános iskolásoknak kellő példányszámban, a tanrendnek megfelelően elviheti az iskolai oktatás segédeszközeit, a könyveket, diafilmeket, hangzó dokumentumokat.

Talán sokan mondják majd, hogy a telepített könyvtár és a mozgókönyvtár együtt túl drága megoldás. Olcsóbb, ha az a néhány valóban igényes olvasó beutazik a legközelebbi nagyobb könyvtárba, és ott válogat magának kívánsága szerint. Lehet, de mindezt meg kell vizsgálni, illetve ki kell kísérletezni! A zselici vagy akár a göcseji, az őrségi és a bakonyi kislelőfalvakban, a 300—1000 lakosú településeken az ott lakók kulturálódási és közéleti igényeinek kielégítésére mindenképpen kell a művelődési otthon, faluház vagy bárminek nevezett épület, amelyben helye van valamilyen „kéznél levő” könyvtárnak is. (Ott volt a hajdani gazda- és olvasókörökben is!) S lehet, hogy néhány év múlva már igénylik az itt élők, hogy a mozgókönyvtár friss, kiegészítő irodalommal lássa el őket. Másutt pedig a „B”-

típusú könyvtár rendszeresen érkező, friss cse-reállománya elégítheti ki az igényes olvasók kívánságait.

A földrajzi terület, a helyi adottságok, a társadalmi környezet a kistelepülésen lakóknak nem csupán az életkörülményeit befolyásolja erősen, hanem kulturális és könyvtári ellátásuknak körülményeit is, s ezeket a könyvtári szolgálat korszerűsítésekor figyelembe kell vennünk. Mi Somogyban, a zselici falvak vonatkozásában szinte az egyetlen ésszerű megoldásnak érezzük a telepített könyvtárt mint helyi alapellátási formát és mellette a bibliobuszt mint kiegészítő ellátást nyújtó eszközt. Ha ezt terveink szerint 1985-ig nem tudjuk is megvalósítani anyagiak és alkalmas bibliobusz hiányában, az évtized második felében mindenképpen szeretnénk kipróbálni. Addigra e települések demográfiai helyzete, kommunális és egyéb alapellátása is sokat javulhat, kedvezőbbé válhatnak az ilyenfajta kulturális szolgálat fogadására is.

Több lehetőséget megvitatni és — kipróbálni!

Több lehetőséget kell tehát megvitatnunk és kipróbálnunk ahhoz, hogy eldönthessük: az aprófalvak, a tanhás települések és a társközségek könyvtári ellátását milyen anyagi eszközökkel, személyi adottságokkal tudjuk a legcélszerűbben, gazdaságosan és a leginkább humánus formában megoldani. Hangsúlyozom az emberi tényezőket: a könyvtáros személyiségének meghatározó fontosságát, a hálózati—módszertani gondozás segítő, útkereső, kísérletező készségét, az adott helyiségekben élő emberek életmódjának, gondolkodásának, igényeinek vagy igénytelenségének ismeretét, a velük való együttműködés fontosságát. Továbbá az irányítók, a partnerszervezetek, -intézmények segítségét e sokoldalú munkához, felelősségérzetük mozgósítását a nagyon összetett feladat sikeres megoldásának érdekében. Mert ahogy 1982-ben az egyik somogyi képviselő mondta az országgyűlés tavaszi ülészakán: „A mezőgazdasági termelés, a háztáji és kiegészítő gazdaságok fontossága, az itt élők kulturális ellátásának szükségessége megköveteli, hogy komplex módon újra gondoljuk át a kistelepülések sorsát, fejlesztésüket, a föltételek megteremtését, a közművelődési munka megjavításának módszereit”.

Szita Ferenc

Pillanatfelvétel községi könyvtárakról

A következőkben néhány Győr-Sopron megyei község könyvtáráról lesz szó; tartunk tőle, hogy gondjaikkal találkozni lehet más megyékben is, s örülnénk, ha eredményeikkel nem kevésbé.

Plusz öt fok Halászin

Halászi mintegy 2600 lakost számláló község, alig pár kilométerre Mosonmagyaróvártól. Lakosainak nagy része a közeli városban talált munkát, de szórakozni, vásárolni a felémelt közlekedési díjak ellenére is érdemes betutaznia Óvárra, meg például könyvért a városi könyvtárba. Már csak azért is, mert a városban dolgozó halásziak többsége a könyvtár előtt száll föl az autóbuszra, és mert a helyi könyvtár csupán heti két alkalommal áll olvasói rendelkezésére.

A Halásziába érkező idegen kellemes érzéssel nyugtázhathatja, hogy a nyitvatartási idő ki van függesztve a könyvtár bejáratánál, így nem kell találgatnia — mint a szomszédos községek többségében —, hogy mikor nézheti meg a község egyetlen kulturális intézményét. De aki pénteken délután 3 órakor belép a könyvtárba — így tettünk mi is ez év március 18-án —, mégis csalódik. A málladozó vakolat, a hideg és a rendtlenség nem éppen vendégmarasztaló. Ezt nem pótolhatja a könyvtáros, *Bíró Mihályné* kedvessége sem. S ha nem kíváncsi az idegen, hamar kifordul az ajtón. Pedig az olajkályha teljes lánggal ég, csak éppen nem képes befűteni a 48 négyzetméteres helyiséget. Januárban olykor-olykor még az 5 fokot sem éri el a hőmérő higanyszála. Az ígért cserépkályha ma még csak álom, nagykabátban meg nem szívesen böngészget az olvasó, szeretne minél előbb kívülre kerülni. A polcokon található rendtlenség is magyarázható a hideggel, bár

félő, hogy a melegebb hónapokban sem a rak-tári rend izgatja leginkább a könyvtárost.

Ilyen tapasztalatok után igazán meglepő, hogy az év első három hónapjában a tavalyi 444 olvasónak több mint a fele ismét beiratkozott. Úgy látszik, az olvasókedvet nehéz letörni. Most is 4—5 általános iskolás üli körül a két asztal egyikét, buzgón forgatják az Új magyar lexikont. Mint Galambos Szilvia elmondta, Váci Mihályról keresnek életrajzot. Jellemző a kézikönyvtárra, hogy ebben a könyvben keresik, mert az irodalmi lexikon nincs meg a könyvtárban. A mulasztást valamelyik előd követte el, hisz Bíróné az elmúlt négy évben a harmadik könyvtáros Halászin. Nem hálás feladat itt könyvtárosnak lenni, nem kis lelkesedés, sőt fanatizmus kell hozzá. A könyvbeszerzésre fordítható összeg csekély volta is magyarázza a hiányokat. 1978-ban még 8 ezer forintért gyarapíthatott a könyvtáros, majd ezt követően két évig ennek csupán a *feléért*. 1983-ban ismét javult a helyzet, mert 10 ezer forint áll rendelkezésre.

Töprengésünk közben siet el Makay Zoltán tsz-raktáros szakmányával, egy, a Tűzföldről szóló útleírással, I. Shaw Oroszlánkölyök című regényével és a Gestapo történetével. Szereti az útleírásokat, s e tárgykörből bőséges a könyvtár választéka. Míg Bíróné a periodikákat rendezi, bekapcsoljuk a rádiót, de ma nincs szerencsénk. A leszálló sötétben nemcsak olvasni nem lehet a könyvek fölött lógó két lámpa „fényénél”, de zenét hallgatni sem. Mintha a bedöglött rádió szomorú tapasztalatainkat jelképezné.

Könyvtár és környezete

Lébényben éppen a kötésről érkezett könyvet rendezti *Horváth Jánosné*, amikor betoppa-nunk. — Az idén jut először kötésre pénz — újságolja büszkén —, de rá is fér az újrakötés az állomány nagy részére! Igaz, csupán 3 ezer forintunk van, de néhány nehezen beszerezhető, agyonolvasott könyv így megmenekül a kényszerű selejteztől. És ezentúl minden évben szerepel ezen a címen néhány ezres a költségtetésben.

Nem kell sokáig nézelődnünk, hogy igazat adjunk neki: főként a gyermekkönyvek állapota riasztó. A polcokon méterszámra rongyos, agyonragasztgatott könyvek, amelyek azonban még ilyen állapotban is kelendőek! Bizonyítják ezt a könyvtár forgalmi adatai. 1982-ben 840 olvasó iratkozott be, s az év folyamán 21 ezer kötet könyvet vitt haza. Pedig ez a szám kisebb, mint a korábbi években, hisz a könyvtár elkerült korábbi központi helyéről, az épületet lebontották.

Horváthné szerint most szebb a könyvtár belső képe, s ezt el is hisszük neki. Vendégmarasztaló a két hatalmas cserépkályha, a viszonylag bőséges folyóiratválaszték és a kellemes zene. A könyveken kívül ugyanis diafilmeket és hanglemezeket is beszerez a könyvtáros. Lemezeinek egy része könnyűzenei felvétel, s nem is titkolja, hogy többen kimondottan zenét hallgatni járnak a könyvtárba. Közben olvasgatnak, gyakorta kölcsönöznek is. Az olvasótoborzás eredménye megér annyit, amennyibe az a néhány Omega vagy Boney M. lemez került. Horváthné főoglalkozású könyvtáros — *Lébénymiklós* nagyközség —, s a hét öt napján délelőtt, délután várja olvasóit.

De az idegen mégis nehezen oldódik fel, hisz amíg bejut a könyvtárba, át kell vágnia egy elhanyagolt gazos udvaron, s nem tudja feledni

az utcafront bejárójának romos állapotát, mely fölött büszkén hirdeti a tábla: Községi Könyvtár. A falu szép képéhez méltatlan ez a környezet és szomorú, hogy a kultúra házába bejutni szándékozókra előre elriasztják a külsőségek. S még egy: a váratlan látogató igazán akkor képed el, ha itt éri a szükség. A háborús latrinák jutnak eszébe az udvar mélyén megbúvó illemhely láttán. S ezt igazán nem képes ellen-súlyozni a kedvesség, s a 14 ezer kötet kölcsön-zésre váró könyv sem.

Egy gazdátlan könyvtár

Kimlén nincsen szerencsénk, zárva a könyvtár. Egy félig eltört táblán a nyitvatartási idő: szerda délután. Körbejárjuk a kultúrházat, amely így kívülről vendégcsalogatónak tűnik. Végül mégiscsak sikerül bejutnunk *Németh Alajos* segítségével, aki a házban folyó tevékenységet irányítja. Tőle tudjuk meg, hogy január óta nincsen kölcsönzés, most volt könyvtárosváltás, az új könyvtáros tanulmányi szabadságon van. Rendetlenség mindenhol. A földön kiselejtezett, kifordult belü könyvek, a polcokon zsúfoltság. A mennyezet nagy területen foltos a gyakori beázások miatt. A folyóiratok polcán néhány régi *Szovjetunió- és Lányok, asszonyok*-példány árválkodik. Félbenmaradt olvasói katalógus, a katalógusszekrényen negyven-ötven hanglemez. Az egész könyvtáron látszik a gazdátlanság. Nem lesz könnyű dolga az új könyvtárosnak, ha vissza akarja csalogatni ide a régi olvasókat, akik már lassan kezdik megszokni, hogy a faluban nincs könyvtár. Itt, *Kimlén* válik igazán világossá, hogy milyen sok múlik az emberen, pontosabban a könyvtároson. A korábbi könyvtáros jó munkája következtében állandó volt az olvasótábor; rendszeres nyitvatartással, kedvességgel és nem kevés leleményességgel barátságossá varázsolta a helyiséget. A folyamatos állománygyarapítás eredménye a jó kézikönyvtár. Miután elköltözött a faluból, mindez megszűnt. A mostani bizonytalan állapot, a hosszú szünet azt eredményezi, hogy mindent előről kell majd kezdeni. Ehhez pedig nagy kitartás és szorgalom kell. Kérdés, hogy mindez meglesz-e az utódban? Az már bizonyos, hogy ugyanazon a színvonalon nem folytatódik az állományépítés és -feltárás, hisz az új könyvtáros szakképzetlen, mindent menet közben kell megtanulnia.

PéNZ és ízlés találkoZása

Ha az eddig meglátogatott könyvtárak külső képével elégedetlenek voltunk, akkor a *rajkai* könyvtárat megpillantva minden bánatunk elszállhat. Egy kívül-belül kicsinosított épület fogad bennünket, melynek homlokán jól láthatóan virít a fölirat. A nyitvatartási időt böngészve jólesően nyugtázhatjuk, hogy hétfő és kedd kivételével — szombaton is — felkereshető délutánonként a könyvtár. Mégsem tudtunk belépni ajtaján, mivel éppen rossz volt a kilincs. *Péter Imre* könyvtáros elmondta: nem ez az első darab, de úgy látszik, nem sikerült még olyan kilincset gyártani, ami a rajkai könyvtárnak megfelelne. Így csak a művelődési házban keresztül léphettünk be a könyvtárba. Pontosabban először egy kisebb helyiségbe, ahol fotelok, dohányzóasztal található. Maga a könyvtár egyetlen, funkcionálisan jól tagolt helyiségből áll. Az olvasótermi anyag a galérián kapott helyet, itt ideálisak a feltételek a helybenolvasáshoz, lent a „kölcsonzési övezet” található. Itt is le lehet azonban ülni, mogyoróbarna süppedő fotelok kínálják magukat. A böngészést zene teszi kellemessé, amit a jó

minőségű hifi-torony szolgáltat. Kimondottan izléses tapéta borítja a falakat. E ház felújításakor — egy régi épületet alakítottak át művelődési intézménnyé — kivételesen találkozott a pénz és a jó izlés.

Igaz, a könyvtár, a szép könyvtár még nem minden. Ottlétünkkor olvasó alig-alig jelentkezett, s a forgalmi adatok sem árulkodnak nagy kihasználtságról. A napi 8—10 látogató nagyon kevés! Az 1982-es év 500 olvasójának mindegyike átlag kéthavonta egyszer volt a könyvtárban, s akkor is csak 2—3 könyvet vitt haza. S ezek az adatok természetesen nem érzékeltetik a hetente kölcsönző gyerekek, és az évente egyszer benéző felnőttek közötti nagy látogatottsági aránytalanságokat. Az az érzésünk, hogy nagyobb hírverésre lenne szükség, hisz ez a könyvtár többre képes!

Rajkáról visszafelé buszozva még azt sem nagyon hisszük el, hogy a rajkaiak egy része a magyaróvári városi-járási könyvtárba utazik be könyvért. Már csak azért sem, mert a helyi könyvtár állománya jobb a közepesnél és évi 25 ezer forint a könyvbeszerzési kerete. S mert egy autóbuszforduló 36 forint.

Böröndi Lajos

Kitüntetések

Az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár alapításának 100. évfordulója alkalmából a *művelődési miniszter dr. Balázs Sándor* főosztályvezetőnek, *Benedek Jenő* ny. igazgatónak, *Demén Ilona* csoportvezetőnek, *Jánszky Lajos* főosztályvezetőnek, *dr. Lázár Péter* ny. főigazgatónak, *dr. Orosz Gábor* ny. osztályvezetőnek, *Szabóné Hidas Valéria* főelőadónak és *dr. Szepesváry Tamás* osztályvezetőnek A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; *Gálicz Mihályné* főelőadónak a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta; *Balogh Margit* főelőadót, *Bartos Gabriella* főmunkatársat, *Dani Lajos* ny. raktárvezetőt, *Lajos Attiláné* főelőadót, *Palotay Péter* ny. tudományos munkatársat, *Seres Istvánné* kisegítőt, *Tihanyi Endre* főmunkatársat, *Ungvári Gyula* főmunkatársat és *Viszocsekné Péteri Éva* csoportvezetőt MINISZTERI DICSÉRETben részesítette; az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnöke *Barabás Tiborné* osztály-

vezetőnek, *Dobó Géza* műhelyvezetőnek, *Károlyi Tiborné* főelőadónak, *Kiss Kovács Gyuláné* ny. főelőadónak, *Nemes Sándorné* előadónak, *Patzauer Gyözőné* főelőadónak, *Pusztai István* osztályvezetőnek, *Szabó Gyuláné* csoportvezetőnek, *Szabó István* műszaki főigazgató-helyettesnek, *dr. Szendrei Ignácné* osztályvezetőnek és *Vágó Pálné* csoportvezetőnek a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta.

A művelődési miniszter az 1983. évi ünnepi könyvhét alkalmából eredményes munkájuk elismeréseként *Faluközi Ferencné*nek, a Könyvért csoportvezetőjének és *Krencseyné Györi Erzsébet*nek, a Könyvért főosztályvezetőjének A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT; *Molnár Margit*nak, a Könyvért könyvkötőjének és *Palkovics Ferenc*nek, a Könyvért raktárvezetőjének a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta.

Aki keres, többnyire talál

Válaszok az olvasók kérdéseire

Első cikkünket (*Könyvtáros* 1982/5. sz.) módszertani útmutatónak szántuk a tájékoztatóval foglalkozó könyvtárosok számára, és azt reméltük, hogy „olvasóink éber figyelemmel kísérik majd közleményeinket”; azt hittük, eljuttatják hozzánk a cikkkel kapcsolatos észrevételeiket, tanácsaikat, kifogásaikat. Segítségüket is kértük: küldjék be szerkesztőségünkbe azokat a kérdéseket, amelyekre nem találtak választ.

Várakozásunkkal ellentétben felhívásunkra egyetlen levél, kérés, észrevétel sem érkezett. A könyvtárosok, a lap olvasói között egy sem akadt, aki hibát vagy a közölnél egyszerűbb, célravezetőbb megoldást talált volna, és ami még szomorúbb, nem kaptunk megoldásra váró újabb kérdéseket sem. (Nem számítva azokat, amelyek a szerkesztőség és egyes könyvtárak munkatársai közötti személyes kapcsolatok révén jutottak el hozzánk.) Ennek ellenére teszünk még néhány kísérletet, hátha sikerül felkeltenünk az olvasószolgálattal foglalkozó kollegák érdeklődését.

*

Egy szocialista brigád arra volt kíváncsi, hol található részletes életrajzot és fényképet „Osztjapenko”-ról. A kérés első olvasásra igen egyszerűnek látszott, a munka során hamarosan kiderült, hogy nem is olyan könnyű eleget tenni neki.

A hibásan megadott névforma nem hátráltatta különösebben a keresést, részben azért, mert az átnézett kiadványokban elég gyakran szintén tévesen szerepel, részben mivel az elsőként megvizsgált lexikon jellegű művekben (*Új Magyar Lexikon*, *Bolszaja Szovjetszkaja Enciklopedija*) sem helyes, sem helytelen alakjában nem található meg a név. (Az Új Magyar Lexikonban *Parlamentter* címszó alatt szerepel ugyan, de mivel a lexikonhoz sajnálatos mó-

don nem készült névmutató, meg nem található.) Megvan viszont a *Budapest Lexikonban* (1973. Akadémiai K. 906. l.), mégpedig helyesen írva („Osztjapenko-szobor”). A rövid szócikk nem tartalmaz irodalmi hivatkozásokat, és csupán annyiban vitt előbbre célunk felé, hogy közli Kerényi Jenő bronzszobrának képét (905. l.).

Mivel sem az általános lexikonok, sem az életrajzi, illetve szaklexikonok nem adtak elélegítő felvilágosítást, tágitani kellett a keresés fogalmkörét (amint azt az informatikai szaknyelvben mondják: a keresőképet). Ez egyszerűbben kifejezve azt jelentette, hogy össze kellett gyűjteni a második világháború magyarországi, illetve budapesti eseményeivel, az ország és a főváros felszabadításával foglalkozó történelmi monográfiák, tanulmánykötetek, esetleg folyóiratcikkek bibliográfiai adatait.

A feladat elvégzésére többféle módszer kínálkozott: a bibliográfiai megközelítés, vagy valamelyik nagykönyvtár szakkatalógusának, illetve a témával foglalkozó ismert művek irodalmi hivatkozásainak áttanulmányozása. A magunk részéről mindhárom módszert alkalmaztuk párhuzamosan, és pedig két okból: elsősorban azért, mert ezzel időt és munkát próbáltunk megtakarítani, másodsorban pedig azért, mivel első kísérletünkkor egyik sem vezetett megnyugtató eredményre.

Valamennyi említett megközelítés többlépcsős, pontosabban legalább két lépcsőből áll, ellentétben az eddigiekben ismertetett közvetlen, név szerinti kereséssel. Az első lépcsőben a témával foglalkozó dokumentumok bibliográfiai leírásainak összegyűjtése a feladat, ezt követheti a dokumentumok — szerencsés esetben azok mutatóinak — átvizsgálása annak megállapítására, foglalkoznak-e a szovjet parlamenterekkel, és ha igen, meg tudhatunk-e belőlük valami új részletet, ismertetik-e Osztjapenko életrajzi adatait.

Ez a módszer nem nehéz, különösebb szakmai hozzáértést nem igényel, viszont hosszadalmas, időigényes munka, ezért a mindennapi könyvtári tájékoztatás feladatai közé nem mindenütt illeszthető be. A keresés sikere vagy sikertelensége, a ráfordított idő tartama, a helyes vagy legalább részben kielégítő válaszhoz vezető út hossza előre nem határozható meg. A hozzáértés, gyakorlat, kitartás, módszeresség nem elegendő, sok múlik a szerencsén, a véletlenen is. A könyvtáros nem engedheti meg magának, hogy kitartó és módszeres legyen, neki a minél gyorsabb sikerre kell törekednie, hogy azután máris hozzáfogjon egy másik kérdés megválaszolásához.

Esetünkben ez azt jelenti, hogy nem mindig, hány dokumentumot vizsgálunk át. Olyan irodalmi összeállítást, szakbibliográfiát kell találnunk, amely egyrészt egészen friss, tehát az újabb kiadványokat is feltárja, másrészt teljességre törekszik, így feltételezhető, hogy a bennünket érdeklő anyag — ha van ilyen egyáltalán — szerepel benne. Csakhogy ha van ilyen összeállítás és rá is találunk, ezzel még távolról sem oldottuk meg a problémát. Egy ilyen, sem időben, sem tartalmi szempontból nem korlátozott anyagot felsoroló mű kiválóan alkalmas lehet arra, hogy visszaretentsen az előttünk álló feladattól, hiszen többszáz könyv és folyóiratcikk áll rendelkezésünkre, és ezért — legalábbis elméletileg — a bőség zavarával kerülünk szembe. Most aztán mihez kezdünk? Kutassuk fel az összes dokumentum lelőhelyét, hogy azután egyenként kézbe vegyük valamennyit? Nyilvánvaló, hogy szelektálásra van szükség, éspedig mindjárt az elején. De milyen szempontok szerint válogassunk? A legkézenfekvőbb, ha időben visszafelé haladunk, feltételezve, hogy az újabb munkák — ha elég alaposak — hivatkoznak a régebben megjelent (és fontos) dokumentumokra. Bevalljuk, hogy nem ezt tettük, elsősorban lehetőségeink korlátozott volta miatt. Egyszerre több irányban indítottuk el a kutatást, mindig abba az irányba haladva, amerre a legkönnyebb volt az információforráshoz hozzájutni.

A lexikonok után bibliográfiákhoz fordultunk. A nagy Budapest-bibliográfia mutatókötetében sikeres volt a keresés, éspedig épp a hibás névforma: „Osztjapenko, Ilja” alatt (*Budapest történetének bibliográfiája. 7. köt. Mutatók. 1974. 89. l.*) Sajnos, a mutató mindössze egyetlen tételre utal: „V. 10 494”. Az ötödik kötet hivatkozott helye Krizsán László „Budaörs és Vecsés határában meggyilkolják a

szovjet parlamentereket” című írását regisztrálja, amely az ugyancsak általa összeállított forráskiadvány (*Okmányok a felszabadulás történetéhez Pest megyében. 1960.*) 85—87. lapján található, és a bibliográfia magyarázó jegyzete szerint Steinmetz Miklós és „Osztjapenko” 1944. december 29-én történt meggyilkolását tárgyalja.

Noha a mutatóból nem derül ki, a bibliográfia felsorol még néhány, a témával szoros kapcsolatban álló írást másutt is. Ilyen például a szovjet hadsereg 1944. december 29-én kelt ultimátumát tartalmazó röplap, amely a Budapest körzetében a németek által provokatív és bűnös módon meggyilkolt szovjet parlamenterekkel foglalkozik (10 468. tétel), továbbá Baktai Ferenc *Két sortűz* című megemlékezése (= Népszava. 1959. december 29. 2. l., 10 492. tétel), Barabás Tibor *A magyar szabadság szovjet vértanúi* című cikke (= Szabad Nép. 1954. december 29. 2. l., 10 493. tétel) a parlamenterek meggyilkolásáról, egy 1944. évi röplap (10 497. tétel), és talán akad még több is, de sajnos egyik sem „részletes életrajz”.

A továbbiakban bibliográfia helyett egyik nagykönyvtárunk szakkatalógusát használtuk, és számos Magyarország, illetve Budapest felszabadításáról, valamint a második világháborúról szóló kiadvány között válogathattunk. Ezek szinte kivétel nélkül említést tesznek a parlamenterek meggyilkolásáról, részletesebben azonban nem foglalkoznak velük. „A szovjet hadsereg Budapesten a főváros és lakossága kiméltése céljából előbb megadásra szólította fel a németeket. A fehér zászlóval érkező parlamentereket, Steinmetz és Osztjapenko [!] kapitányokat azonban a fasiszták megölték” olvashatjuk a tömör beszámolót (*Magyarország története. Szerk. Molnár Erik, Pamlényi Ervin és Székely György. 3. kiad. 1971. [Az] MTA Történettudományi Intézete. 2. köt. 478. l.*). Karsai Elek *A budai vártól a gyepűig 1941—1945* (1965. 624—625. l.) című könyvében a szovjet ultimátumról szólva csupán annyit közöl, hogy Osztjapenkot (!) hátulról lelőtték. Egy másik munkában (*A felszabadulás krónikája. 1944 ősze—1945 tavasza. Közreadja Karsai Elek és M. Somlyai Magda. 1970.*) megtalálható Osztjapenko kapitány mellképe (a 152. és a 153. lap közötti 4. fényképtáblán). Karsai Elek és Tóth Sándor *Új ország született* (1974. 73. l.) címmel közreadott könyvében elmondja, hogy december 29-én Ilja Osztjapenko százados, a 3. Ukrán Front parlamentere a Budaörsi út és a Sasadi

út kereszteződésénél halt mártírhálált, küldetésének teljesítése után, útban visszafelé a szovjet állásokhoz.

A szakkatalógusban talált művek átnézésével egyidejűleg tanulmányoztuk a kézbe vett kiadványok irodalomjegyzékeit is. A Molnár Erik, Pamlényi Ervin és Székely György szerkesztésében megjelent *Magyarország története* már hivatkozott második kötetében a felsorolt irodalom között (648. l.) szerepel Tóth Sándor *A szovjet hadsereg felszabadító harcai Magyarországon* (1965) című munkája (mellesleg ugyanez a mű megtalálható a *Világtörténet tíz kötetben* című szovjet kiadvány magyar fordításának irodalomjegyzékében – 10. köt. 1966. 408. l. – is). Amikor Tóth Sándor e munkájának raktári jelzetét a könyvtár betűrendes katalógusában kikerestük, kiderült, hogy a szerzőnek azóta újabb könyve is napvilágot látott ugyanerről a témáról *Budapest felszabadítása 1944–1945* címmel (1975). Természetesen az előbbivel együtt ezt is kihoztattuk a raktárból.

Tóth Sándor elsőnek említett könyve szerint a 3. Ukrán Front ultimátumát (szövegét közli a *Felszabadulás 1944. szeptember 26–1945. április 4.* című, 1955-ben megjelent kiadvány 66–69. lapján) a német hadosztályparancsnok, Zechender SS-tábornok, a 8. SS-lovashadosztály parancsnoka nem vette át, mire Osztapenko és kísérelője eltávozott. Visszafelé jövet, a saját állásaikhoz vezető úton gépkocsijuk hátulról tüzérségi tüzet kapott. Osztapenko és a gépkocsivezető meghalt, a tolmács sebesülten elvergődött a szovjet állásokig. A könyv foglalkozik a *Nemzetőr* című, Münchenben megjelent jobboldali emigráns lap 1957. november 1-i számában közölt cikkel, amely azt állítja, hogy Osztapenko egy magyar üteg tévedésből leadott tüzeben lelte halálát, és hogy a parlamenterek gépkocsijára tévedésből történt tüzelés miatt egy magyar tüzérhadnagyot és egy őrmestert annak idején felelősségre is vontak. Tóth Sándor megállapítja, hogy a tüzelést nem lehet tévedésnek minősíteni, hiszen a hangszórók az útvonal és az időpont megjelölésével többször hírül adták a parlamenterek indulását, és a kocsis messziről látha-

tó fehér zászlóval volt megjelölve. Az sem tekinthető bizonyítottnak, hogy a tüzet magyar löveg nyitotta, mivel az eset a 8. SS-lovashadosztály védelmi arcvonalszakaszán történt (A szovjet hadsereg felszabadító harcai Magyarországon. 236–239. l.).

A másodikkal említett, újabb megjelenésű könyvben további részletek olvashatók az eseményekről. Ebből megtudjuk, hogy az ultimátumot Ilja Afanaszjevics Osztapenko százados, a hadosztály politikai osztályának főinstruktorra vitte a németekhez, kísérelő: Nyikolaj Feoktisztovszov Orlov főhadnagy, az 1077. lövészerző I. zászlóaljának segédtisztje és Jefim Taraszovics Gorbatyuk törzsrőmester voltak. Osztapenko az ultimátumot egy német alezredesnek adta át, aki magát Karl Pfeffer-Wildenbruch SS-főcsoportvezető, a Waffen-SS tábornoka, a IX. SS-hegyi hadtest parancsnoka (1944. december 5-e óta a „budapesti erőd harcparancsnoka”) különleges megbízottjának mondta.

Ez a leírás eltér a korábitól abban is, hogy csak Osztapenko haláláról beszél, és úgy tudja, Orlov főhadnagy és a főtörzsrőmester életben maradt (*Budapest felszabadítása 1944–1945.* 220–222. l.). Ugyanebben a művében rámutat a szerző egy érdekes ellentmondásra; nevezetesen arra, hogy a 8. SS-lovashadosztály parancsnoka, akit a régebbi beszámoló az ultimátummal kapcsolatban említettek, nem Zechender, hanem Joachim Rumohr SS-Brigadeführer volt (i. m. 287. l., 30. sz. jegyzet).

Végül kiderül a kiadványból (286. l., 27. sz. jegyzet) az is, hogy Osztapenko 1904-ben született az ukrajnai Zseleznyak nevű faluban. Kőolajipari munkás volt, 1940-ben a Dél-országi Kőolajipari Munkások Szakszervezete Központi Bizottságának titkárává választották. 1942 januárjától teljesített katonai szolgálatot.

A hadiesemények és az ezeket követő helyzet érthetővé teszi, hogy a történeletről csak a szemtanúk olykor ellentmondó beszámolóinak alapján nyerhetünk képet. Vizsgálódásunk eredménye a két képi ábrázolás, valamint az a tény, hogy Osztapenkóról részletes életrajz nem íródott.

Pálvölgyi Endre

A Könyvtáros egyes számai — tizenkét hónapra visszamenőleg — kaphatók a Lapkiadó Vállalat Közönségszolgálatánál (1076 Budapest, Thököly út 21. Tel.: 424-543); a régebbi számok pedig szerkesztőségünkől kérhetők.

A falu- és városbibliográfiák szerkesztésének módszertani kérdései

Az utóbbi két évtizedben a tájak, megyék retrospektív bibliográfiái mellett igen megszorodtak az *egyetlen településsel* foglalkozó általános és speciális (történeti, néprajzi stb.) helyismereti bibliográfiák. Annak ellenére, hogy az első önálló falu- és városbibliográfiák csaknem száz évvel ezelőtt jelentek meg, s azóta — a rejtetteket és a kéziratokat is beszámítva — a másfélszázat is meghaladja a számuk, készítésük módszertani kérdései máig sincsenek eléggé tisztázva. A legjobb esetben egyes nagyobb szabású bibliográfiák előzetes tervezeteire vagy az utólagos kritikai visszhangra lehet támaszkodni. Ez utóbbi azonban — akárcsak a gyakorlat — időben szétszórt, s egyébként is meglehetősen ellentmondásos. A külföldi szakirodalom átvételével is gyengén állunk, pedig lehetne tanulnunk akár a német, akár a szovjet, akár a csehszlovák bibliográfusoktól. (Bár a külföldi bibliográfiák a mi megyéinknél nagyobb történeti-földrajzi tájakat ölelnek fel, az országok közigazgatási, területi adottságainak megfelelően.)

Nálunk az úgynevezett „tájbibliográfiái” elképzelések korán lejáratták magukat maximalista értelmezésük és a „táj” fogalmának bizonytalansága miatt. E műfaj csak mostanában kezd újjáéledni, miután az utóbbi két évtized területi tervezési, regionális fejlesztési tervei és gyakorlata meghatározott tartalmat, határt és célt adtak a munkának. Megyei és szórványosan előforduló „kistáji” (járási) retrospektív bibliográfiáink határproblémákkal és a megvalósítás feltételeinek hiányával küszködnek. Ezért van az, hogy általános gyűjtőkörű és időkorlátozás nélküli, tudományos igényű megyei bibliográfiánk alig akad, s ami van, az is kéziratban maradt, mint a Pest és a Zala megyei átfogó retrospektív bibliográfia. Helyettük néhány megye jól használható ajánló bibliográfiával, központi katalógussal, korszakvagy szakbibliográfiával rendelkezik. Örven-

detesen növekszik a kurrens megyei bibliográfiák száma is, bár ezek igen eltérő színvonalon, formában, különböző gyakorisággal jelennek meg, és hozzáférhetőségük sem azonos. Szerintünk a publikált központi katalógusok és a sajtóbibliográfiák mellett ez a leghasznosabb és leginkább művelhető megyei helyismereti bibliográfiai műfaj.

A táj- és megyei bibliográfiai munka kiforratlansága, egyenetlen és töredékes volta szűkségszerűvé, a különféle helyi indítékok (évforduló, várossá nyilvánítás, az oktatás, a kutatás és a honismereti mozgalom igényei) pedig kívánatosá teszik a városra és a községre korlátozó helyismereti bibliográfia jelentkezését. Ám a megyei bibliográfiák teljesebb rendszere mellett is megvan a létjogosultságuk, mivel sokkal bővebb feltárást tesznek lehetővé.

A következőkben megpróbáljuk összegezni a falu- és városbibliográfiák szerkesztésének főbb elvi és módszertani kérdéseit. Ehhez felhasználtuk az utóbbi évszázadban publikált, általunk ismert bibliográfiákat, illetve azok recenzióit, valamint a debreceni tanítóképző intézet, majd főiskola népművelő—könyvtár szakán az 1968 és 1977 közötti évtizedben benyújtott diákköri és szakdolgozatok gondozása során szerzett tapasztalatokat.

Általános kérdések

Célok, indítékok. A legáltalánosabb *külső* indíték többnyire gyakorlati: szakirodalomkutatási úttörés, terepfelderítés egy leendő monográfia vagy tanulmánykötet megírásához. (Feldolgozható-e a hely, van-e elegendő „forrása” és szakirodalma?) Sajnos, a helytörténeti monográfiák egy része korábban ilyen előzetes terepfelderítés nélkül készült el, vagy a bibliográfia a feldolgozástól függetlenül született meg, s valamely publikáció függelékéül,

nem pedig a kutatás alapvető forrásául szolgált. Nem kevésbé fontos *belső* indítékai is lehetnek azonban egy település bibliográfiai feldolgozásának. E műfaj ugyanis legjobb eszköze egy város (község) sokoldalú megismerésének. Másrészt a legjobb szakirodalmi forrásismereti, irodalomkutatási és bibliográfia-szerkesztési bevezető a kezdő könyvtáros, bibliográfus számára. Egyszerre szolgálja tehát a tágabb munkahely és a szűkebb szakma gyakorlati megismerését. A könyvtárosképzésben kiváló útravaló a szülőhely vagy a lehetséges munkahely irodalmának felkutatása, megismerése, rendszerezése. (Különösen a levelező főiskolai—egyetemi hallgatókat kellene a munkahelyi vezetőknek is ösztönözniük ilyen tárgyú szakdolgozati témaválasztásra, hisz ez kettős gyakorlati haszonnal járna.)

Milyen települést válasszunk? Lehetőleg olyan kisebb várost (történeti városrészt), valamikori vagy mai járási székhelyet, nagyobb községet, amelyről a felszabadulás után még nem készült korszerű monográfia, tanulmánykötet, hozzáférhető önálló vagy rejtett bibliográfia. Ezt könnyű ellenőrizni nemzeti és történeti bibliográfiáinkból, *Csomor Tibor* honismereti bibliográfiájából (1972. FSZEK), valamint az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ szakkönyvtárának szakdolgozati katalógusából. Lényeges az is, hogy a feldolgozó által ismert (lakott) és kedvelt település legyen, mert ez jelentékeny helyzeti előnyt ad objektíve (helyi szakértők segítsége, kontrollja) és szubjektíve (érzelmi ösztönzés stb.) egyaránt. A legszerencsésebb helyzet persze az, amikor a szubjektív választás egybeesik az objektív helyi igényekkel, szükségletekkel, s ezt intézményes erkölcsi és anyagi támogatással is kifejezésre juttatják.

Személyi, tárgyi és egyéb feltételek, követelmények. Már érintettük, hogy kiknek kellene foglalkozniuk ilyen munkával. A siker érdekében kívánatos, hogy egyetemet, főiskolát végzett vagy végző könyvtárosok, könyvtárosjelöltek legyenek a vállalkozók. (Átlagos középfokú szakismeretekkel aligha lehet megbirkózni a felmerülő szaktudományi és bibliográfiai módszertani nehézségekkel.) A könyvtárszaktot nem végeztek közül a történészek és a néprajzosok behozhatatlan előnyben vannak más szakosokkal szemben. (Valamikor a helytörténészek és néprajzosok voltak egyben a legszorgalmasabb helyismereti bibliográfusok is.) Ezért igen szerencsés, ha a két szakma egy

személyben, illetve egy kutatói közösségen belül párosulhat. A történeti alapon kívül ez a munka széles körű általános műveltséget, kutatószemélyt, kritikait, válogató, rendszerező készséget és pontosságot kíván, de mindezeket a tulajdonságokat nagymértékben fejleszti is.

Tárgyi szempontból fontos az anyaggyűjtéshez szükséges *források* (bibliográfiák, katalógusok, sajtó) *bő választéka*. Egy község bibliográfiáját nem lehet elkészíteni az illető településen, de még egy városét sem, még ha az történetesen megyeszékhely is, nagy tudományos és közművelődési könyvtárakkal. A *könyvtárközi kölcsönzés* sokat segíthet, de nem oldja meg a sajtó- és a kézirat anyag hozzáférhetőségének gondjait. (Egyebek között ez is sürgeti az említett dokumentumok mikrofilmzésének és másolásának mielőbbi megoldását.)

A rendelkezésre álló *idő* is igen fontos feltétel, bár ezt alig lehet előre kiszámítani egy bizonytalan eredményű munkánál. Általánosságban azt mondhatjuk, hogy még a legkisebb települések tudományos igényű helyismereti feldolgozására is legalább egy-másfél évet kell számítani egy kutató esetében, ha ezt a tevékenységet a tanulás vagy a napi munka mellett kisebb munkaidő-kedvezményvel (pl. heti egy kutatónap) végzi valaki.

Mindezekből következik, hogy a tudományos helyismereti bibliográfia elkészítését be kell iktatni annak az intézménynek a *munkatervébe* is, ahol a bibliográfia készítője dolgozik, s ehhez a megfelelő munkaidőt, illetve kedvezményt, továbbá egy- vagy kéthetes küldetést (a megyeszékhelyre, Budapestre) is hozzá kell számolni, természetesen a könyvtárközi kölcsönzés igénybevételén kívül. Egyetemi—főiskolai hallgatók számára e feltételeket csak részben tudja megteremteni a felsőoktatási intézmény (azt is csak a nappali hallgatóknak), ezért indokolt a témát bejelenteni az illetékes területi könyvtárnak, s megállapodást kötni vele a munka elvégzésére. (Ez a tárgyválasztás gyakorlati kontrollja, a párhuzamosságok kiküszöbölése miatt is szükséges.)

A munka megtervezése és menete. A tervszerűség és a munkafolyamatok sorrendjének helyes meghatározása, rögzítése és betartása egyik alapfeltétele a sikeres munkának, még ha egy személy végzi is, hát még, ha csoport. Ezért a következőkben felsoroljuk a bibliográfiakészítés „menetrendjét”, főbb mozzanatait:

a) *A feldolgozandó tárgy (a település) kivá-*

lasztása és előzetes tanulmányozása főleg a település történelmi és közigazgatási határainak, névváltozásainak, illetve a róla szóló irodalomnak a felmérése céljából. Ha nem az adott településen él a bibliográfus, érdemes elutaznia és megismernie a helyi „kútfőket” (például falukrónika, földrajz név-gyűjtés), megtudni, hogy nincs-e készülében vagy kéziratban monográfia, esetleg bibliográfia, vannak-e hivatásos vagy amatőr helytörténészek stb. Már e ponton el kell dölnie, hogy megvalósítható-e, illetve szükséges-e a bibliográfia.

b) *A munkaterv, munkaprogram írásbeli rögzítése.* Ebben a tematikai és műfaji, valamint a válogatási szempontokon kívül foglalkozni kell a bibliográfia-készítés minden módszertani mozzanatával is, lehetőleg olyan sorrendben, ahogy azok a valóságban egymás után következnek. Ahol lehet, ajánlatos az elvégzendő munka időigényét és a tervezett határidőt is feltüntetni.

c) *A munka menete, a folyamatok sorrendje a tervezés után: előzetes forrásjegyzék összeállítása; az anyaggyűjtés első fázisában rendszeres irodalomkutatás végzése (fordított időrendben), az anyag nyers, előzetes válogatásával összekapcsolva; a forrásokból kigyűjtött tételek kézbevétele a végleges rostálás, a leírások pontosságának ellenőrzése, egységesítése, a lelőhely-megállapítás, az annotálás és a művek bibliográfiai apparátusának átnézése céljából.* Ez utóbbi mozzanat átvezet az anyaggyűjtés újabb fázisához, a *hólabda-módszer* alkalmazásához, amely számos, a rendszeres kutatás során fel nem lelt kézirat és nyomtatott (sajtó-) anyaghoz juttatja a kutatót. Ennek következménye általában az *anyaggyűjtés kiterjesztése* újabb dokumentumtípusokra is (például térképek, kéziratgyűjtemények, bizonyos periódikumok tételes átnézése).

Az eddig betűrendben tárolt anyag *szakrendbe történő átrendezése* fehér foltokra (korszak, téma, személy, intézmény) hívja fel a figyelmet, amelyeket *kerülő utas irodalomkutatással* kell eltüntetni. Ezután következik az anyag végső *„finomszerkezetének” kialakítása*, közben pedig az annotációk és a tárgyszavak helyességének ellenőrzése; a tételszámokkal rögzített anyag *általános és egyedi szakutalóinak elkészítése; a mutatókészítés* (közben a szerkezet és az annotálás-tárgyszavazás ellenőrzése); *egyéb kiegészítő részek*: előszó, bevezető, kronológiai táblázat, térkép, fénykép vagy egyéb illusztrációk, a forrás- és lelőhelyjegyzék, rövidítésjegyzék elkészítése, amelyekhez

folyamatosan gyűjtöttük az anyagot; *lektoráltatás* (szakmai, könyvészeti); *átdolgozás*, javítás, kiegészítés; publikálás esetén: *végső leírás, technikai szerkesztés* (utasítások a sokszorosítónak, nyomdának); *szerzői korrektúra, imprimatúra*; a terjesztés megszervezése (ez már a kiadó, rendszerint a szellemi közreadó feladata).

A következőkben ebből a folyamatrendbe szedett mozzanatsorból emelünk ki és teszünk vizsgálat tárgyává öt problémakört: az anyaggyűjtést, a feldolgozást, a szerkezetet, a mutatóapparátust és az egyéb kiegészítő részeket.

Az anyaggyűjtés

Határkérdések. A tudományos igényű retrospektív helyismereti bibliográfiának elvileg alig vannak határai, ha tematikai határokat nem szabunk, tehát nem szűkebb helytörténeti, néprajzi stb. szakbibliográfiát akarunk összeállítani. (A helyismereti bibliográfia rendszerében ugyanis általánosnak tekinthető bibliográfia is van, nemcsak szak- és ajánló. Hasonlóan az egy fokkal magasabb területi bibliográfia — a nemzeti bibliográfia — rendszeréhez.) A határokat gyakorlatilag maga a tárgy, a feldolgozandó település *időbeli és közigazgatási* határai és a feldolgozandó dokumentumok száma és típusai szabják meg. Időben nem korlátozott bibliográfiáknál a mai településből kiindulva annak történeti folytonosságát kell nyomon követni a kezdetekig, az első szakirodalmi vagy okleveles említésig.

Ma már nem vitás, hogy a helyismereti bibliográfia hatáskörébe elsősorban *az adott helyre tartalmilag vonatkozó* bárhol megjelent művek tartoznak, másodsorban a tágabb helyi *kiadványok* is (például a helyi sajtó), az úgynevezett *helyi szerzőknek* viszont csak a helyi vonatkozású művei. A „helyi szerzőség” általában is vitatható kategóriájának túl bő értelmezése elég sok torzulást okozott számos bibliográfiában. (A kérdésről bővebben lásd Héthy Zoltán *A helyi szerzők életrajzi bibliográfiái* című cikkét a *Könyvtáros* 1974/8. számában.)

A dokumentumtípusok felől közelítve: az igényes, tudományos helyismereti bibliográfiák minden hagyományos (könyv, sajtó, sajtócikk, kézirat, térkép stb.) és nem hagyományos (audiovizuális) könyvtári dokumentumot egy információs rendszerben igyekeznek feltárni. Általában minél kisebb (illetve minél kevesebb irodalommal rendelkezik) egy település, annál

inkább kívánatos a dokumentumok sokfélesége. Nagyobb városok természetesen dokumentumtípusok szerinti rendszert is kiépíthetnek, de figyelembe kell venni a megyében kialakult bibliográfiai rendszert is. Történt néhány kísérlet a levéltárak kiadatlan anyagának könyvészeti feltárására is, de nyilvánvaló, hogy e műfajban egészen az egyes iratokig nem lehet elmenni. A kéziratos térképeket viszont érdemes egyedileg leírni (a publikált leltárak alapján). A települést megőrkítő szépirodalomnak helye van nemcsak az ajánló bibliográfiákban, hanem a szakbibliográfiákban is.

A *források* körét a feldolgozandó dokumentumok jellege határozza meg, bár sokszor bizonyos források váratlanul túlvisznek az eredeti célkitűzésen. Ezért meghatározó azok előzetes, majd folyamatos számbavétele, elkülönített nyilvántartása és regisztrálása a közzétett bibliográfiában. Megtörténhet, hogy a munka értéke nem is annyira a feltárt cimanyagon, hanem a feldolgozott forrásanyagon mérhető le igazán. A források regionális szempontból lehetnek *országosak, tájiai, megyeiek* (járásiai) és *helyiek*. Nem elegendő csak a helyi vagy az eggyel magasabb szintű forrásokat feldolgozni, az összefüggések bemutatása és a provincializmus elkerülése érdekében el kell jutni az országos források helyi vonatkozású feltárásiáig. A források legfontosabb *formai típusai*: a) kurrens és retrospektív *nemzeti* (patriotika) első- és másodfokú *bibliográfiák*; b) *nemzeti szakbibliográfiák és repertóriumok* (topográfiai elrendezést vagy földrajzi mutatót alkalmazók); c) a különböző szintű *helyismereti bibliográfiák*, például az országosak közül *Bodor Antal* Magyarország helyismereti könyvészete 1527–1940 (1944) és *Csomor Tibor* Magyarország. Honismereti bibliográfia (1972) című alapvető munkái, közismert helyismereti-honismereti könyvészetei, a Honismeret mellékleteként 1977-től megjelenő *Honismereti bibliográfia* stb.; d) *biobibliográfiák és életrajzi lexikonok* (a személyi megközelítéshez); e) *nagykönyvtárak* kartoték- és publikált *katalógusai* (könyv, sajtó, térkép, kézirat); f) *levéltári és múzeumi kéziratári segédletek* (kiadott és kiadatlan katalógusok, levéltári leltárak sorozatainak tagjai); g) *forráskiadványok* (szöveggyűjtemények, olvasókönyvek); h) *adattár* jellegű kiadványok: általános és szaklexikonok, cím- és névtárak, helységnévtárak, általános, területi és történeti statisztikai adattárak, eseménytárak stb. (ezek feldolgozásuk után — ha fölhasználható adatot tartalmaznak — beke-

rülnek a bibliográfia szakirodalmi részébe); i) *periodikus kiadványok* (évkönyvek, iskolai értesítők, folyóiratok, újságok) közvetett, repertóriumok útján való és közvetlen feltárása, különös tekintettel a helyi és a megyei (táj) sajtóra.

A megyei levéltárakban a helytörténeti kutatók munkájának elősegítésére elhelyeztek egy országos *forrásminimum*-gyűjteményt, amit a bibliográfia-szerkesztők is felhasználhatnak. A fenti forrástípusok tartalommal való megtöltésére jól hasznosítható *Bényei Miklós: Helyismereti munka a „B”-típusú könyvtárakban* című módszertani útmutatójának (1974. KMK — Népművelési Propaganda Iroda) bibliográfiai függeléke.

Módszerek. Az anyaggyűjtés egymást kiegészítő módszereinek (rendszeres kutatás, hólabda- és kerülő utas módszer) logikai rendjét, összefüggéseit előbb a munka szervezése kapcsán már érintettük. Részletes kifejtésükbe itt sem bocsátkozunk, mert minden könyvtártani és bibliográfia-elméleti munkában megtalálható az ismertetésük. Tudományos szakbibliográfiákban együttes alkalmazásuk nélkülözhetetlen. Az anyaggyűjtés során elkövetett egyik leggyakoribb hiba (a szűk forrásbázis mellett) épp az irodalomkutatási módszerek hézagos alkalmazása.

A munka folyamatát ismertető fejezetben a válogatásnak két, egymást kiegészítő fázisát különböztettük meg: *a) az előzetes válogatást*, amely a rendszeres irodalomkutatás közben történik (vezérelve: nem hagyni ki semmit, ami a bibliográfia elvi célkitűzéseinek megfelelő) és *b) a végleges válogatást*, amely a művek kézbevétele, tanulmányozása során valósul meg (vezérelve: nem venni föl semmit, ami értéktelen a lehetséges használó számára). E két-ellentétes irányú válogatási folyamatból bibliográfusaink általában csak az elsőt gyakorolják, a másodikat vagy mellőzik vagy elnagyolják. (Kézbevétele hiján, kegyeletből vagy túlzó teljességre törekvésből.) Szerepet játszhat a formai teljességre törekvésben a régi tájbibliográfia „törzsbibliográfiai” (nemzeti bibliográfiai) szemlélete, aminek az általános tudományos helyismereti bibliográfia műfajában van is némi elvi alapja, semmiképp sem helye-

selhető azonban, hogy a bibliográfiai rendszernek e regionális szintjén összemossódnak a tudományos (szak-) és az ajánló bibliográfiai funkciók. Még akkor sem, ha a primer irodalom szintjén is elég nehéz megvonni a szakirodalom és az ismeretterjesztő irodalom határait. Tény, hogy e bibliográfiai műfajcsoportban a legkidolgozatlanabbak a válogatás elvi és módszertani szempontjai.

Különösen erőteljes válogatást és sajátos feldolgozást igényelnek az újságközlemények. E műfaj válogatásának elvi és módszertani problémáival legutóbb *A hírlapok feltárásának kérdései* címmel egy országos helyismereti bibliográfiai konferencia is foglalkozott. (Anyagát lásd a *Sajtóbibliográfiák és sajtórepertóriumok szerkesztése, a hírlapok feltárása* című kötetben. Szerk. Vajda Kornél. 1976. 81—115. l.) (*Foly:atjuk*)

Kertész Gyula

Kitüntetések

A művelődési miniszter az 1983. évi pedagógusnap alkalmából, eredményes munkájuk elismeréseként *Bagosi Gábornénak*, a hajdúböszörményi, 122. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet könyvtárosának, *Fenyvesi Máriának*, a szombathelyi Hevesi Ákos Szakközépiskola könyvtárosának, *Milos Lászlónak*, a kőszegi Jurisich Miklós Gimnázium könyvtárosának és *dr. Zallár Andornak*, a Szegedi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára igazgatójának A SZOCIALISTA KULTÚRÁÉRT;

Bíró Sándornénak, a mezőtúri 1. sz. Általános Iskola könyvtáros tanárának, *Diószeghy Gyözőnének*, az ELTE főkönyvtárosának, *Éder Jánosnének*, a szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola könyvtárosának, *Horváth Istvánnénak*, a budapesti, 32. sz. Ipari Szakmunkásképző Intézet könyvtárosának, *Kocsis Józsefnének*, a budapesti Vajda Péter utcai Általános Iskola könyvtárosának, *Lassú Józsefnének*, az egeri Ho Si Minh Tanárképző Főiskola könyvtárosának, *Nemes Lászlónénak*, a budapesti XXII. ker., Kossuth Lajos utcai Általános Iskola könyvtárosának, *Szirányi*

Gábornak, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola könyvtári szakalkalmazottjának, *Tolnai Valériának*, a Veszprém megyei Pedagógiai Intézet könyvtáros-szerkesztőjének, *dr. Várady Szabó Lászlónénak*, a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem főkönyvtárosának és *Zsoldos Jánosnének*, a nyíregyházi Kőlcsey Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola könyvtárosának a KIVÁLÓ MUNKÁÉRT kitüntetést adományozta,

Darabontné Tardi Kornéliát, az ELTE könyvtárosát, *dr. Demeter Mátyásné*t, a Debreceni Tanítóképző Főiskola könyvtárosát, *Eberhardt Csabánét*, a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem könyvtárosát, *Gáspárné Demeter Juditot*, a Budapesti Műszaki Egyetem könyvtárosát, *Nagy Jánosné*t, a Szegedi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtárának könyvtárosát, *dr. Ránki Miklósné*t, a Budapesti Műszaki Egyetem tanszéki könyvtárosát, *Salamon Jánosné*t, a Bajai Tanítóképző Főiskola könyvtárosát és *Törökne Hársvölgyi Évát*, a pécsi Pollack Mihály Műszaki Főiskola könyvtárvezetőjét MINISZTERI DICSÉRETben részesítette.

„Mi vagyunk az olvasókért és nem fordítva”

Beszélgetés Bakó Jánosnéval

Az interjúkészítőnek soha nincs könnyű dolga, de Bakó Jánosnéval külön nehézségem támadt, mert ki akart térni a beszélgetés elől, mondván: „Kis pontja, szürke katonája voltam én a könyvtárügynek”. Ez igaz is, hiszen soha nem volt irányító személyiség, ha csak azt nem tekintjük annak, hogy évtizedekig könyvtárvezető volt a III. kerületben, előbb Békásmegyeren, majd Óbudán, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 8-as számú, Fő téri könyvtárában. De három évtizedet töltött ezen a pályán, s az olyan tudatosan élő és dolgozó ember, amilyen Bakó Jánosné, föltétlenül megörökítésre érdemes, tanulságokkal bőven szolgáló tapasztalatokat adhat át a Könyvtáros olvasóinak.

— *A felszabadulás után egy közlekedési vállalatnál, a BSZKRT-nál dolgozott, hogyan került kapcsolatba a könyvvel, a könyvtárral?*

— A felszabadulás előtt a polgári iskola elvégzése után kereskedelmibe jártam, és voltaképpen hivatali pályára készültem. Abban az időben a szegény lányoknak — édesapám villamosvezetőként dolgozott — egy vágyuk volt: az íróasztal. Ez volt akkor a társadalmi felemelkedés egyetlen útja. Nem mondhatom tehát azt, hogy már gyermekkoromban könyvtárosnak készültem. A könyvekkel az iskolában ismerkedtem meg. A külső Bécsi úti elemiben, ahol Móra Ferenc unokatestvére, *Móra László* volt az igazgató, — ahogy ma emlékszem — igazi mórjai szellem uralkodott. Nagyon szegény volt az a környék. A gyerekek zöme kora tavasztól késő őszig mezítláb járt, még iskolába is, és nem azért, mert szerettek mezítláb járni... Szóval, az elemi iskola szelleme vitt a könyv, az olvasás felé. Tanév végén könyvjutalmat kaptunk. Jó tanuló voltam, minden évszázó alkalmával vittem haza egy-egy könyvet. Így kezdődött. Gyermektársaságunkban, a jobb sorsra érdemes szegény gyerekek között

sokan olvastak. Volt egy nagyobb fiú, aki komoly kis könyvtárat gyűjtött össze olcsó kiadású, újságpapírra nyomott magyar klasszikusokból, leginkább *Csokonai, Arany, Jókai* könyveiből, és kölcsönzött is nekünk rendszeresen. Nekem talán ha tíz könyvem volt összesen, az iskolai jutalomkönyvek. Emlékszem a Grimm testvérek mesegyűjteményére, meg Sebők Zsigmond Mackó úr utazásai című könyvére. Legnagyobb élményem azonban Tom Sawyer volt a Singer és Wolfner kiadásában. Ez a kedves könyvem ma is megvan. Tehát az udvarunkban lakó fiútól kölcsönöztem olvasnivalót. Ekkor találkoztam először *Ady* és *József Attila* nevével, róluk nem tudtam semmit, hiszen az iskolában egyikük sem szerepelt a tananyagban. Egy új világot nyitottak számomra, s ez volt az, ami a rendszeres olvasásra szoktatott. Ma is azt tartom: az ember gyermekkorában válhat igazi olvasóvá. Felőttkorban rászokni a könyvre már nagyon nehéz. És ezért nem hiszek én a hátrányos helyzetű gyerekekkel kapcsolatos mai aggodalmakban. Mi aztán hátrányos helyzetűek voltunk a szó szoros értelmében, és becsületes, munkát és köny-

vet szerető ember vált valamennyiünkben, amennyire tudom.

— 1951-ben került a Népkönyvtári Központba, amelynek Sallai István volt a vezetője. Mesélne róla?

— A József nádor téren, egy régi, nyolc-tíz szobás lakásban volt a hivatal. Talán tizen vagy tizenketten voltunk összesen, s úgy éltünk mint egy nagy család. Sallai úgyszólván apánkként irányította a munkát. Nagy emberi érdeme volt, hogy már csirájában el tudott fojtani minden személyes ellentétet, nézeteltérést. Kitűnő embert és vezetőt ismertem meg benne. Munkaszeretetet, az ügyért való lelkesedést tanultunk tőle. Nem is éreztem úgy, hogy hivatalba járok, inkább mintha hazamentünk volna a József nádor téri házba a családkhoz, egy bölcs apa fénykörébe.

— 1952 augusztusában a Népkönyvtári Központ átköltözött a megszüntetett Országos Könyvtári Központ Guszev utcai épületébe, és átvette feladatainak nagy részét is. Itt mi volt a munkája?

— A Guszev utca 1-ben csoportvezetőm Rakos Józsefné, osztályvezetőm pedig Dezsényi Béláné Szemző Piroska volt. Adminisztrátorként kerültem oda, majd pedig az akkor létesülő megyei és járási könyvtárakba küldendő könyvek raktárában dolgoztam. Minden alakuló könyvtárnak volt egy törzsszállományjegyzéke, amelynek anyaga előbb a raktárba került, innen küldték szét a könyveket a könyvtárakba. Itt találkoztam igen furá dolgokkal is, amelyek akkoriban igazán nem mentek ritkaságszámba. Például az ismert gyapotprogram idején gyapottermelési szakkönyveket küldtünk szét mindenhová. Persze szép dolgok is voltak, emlékszem például arra — még a József nádor téren voltunk —, amikor 1952 májusában Széphalmon, Kazinczy falujában megnyílt a háromezredik népkönyvtár.

Azután 1954-ben a Népkönyvtári Központ is megszűnt, és bekerültem a Népművelési Minisztérium könyvtári osztályára. Közben megszületett a kislányom, s vele egy évig otthon maradtam. Úgyhogy talán kilenc hónapig dolgoztam a minisztériumban adminisztrátorként.

Főnököm volt például Berza László is, aki most a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest-gyűjteményének vezetője, rá mint szigorú és következetes emberre emlékszem. Hasonlóan szigorú ember volt Gaschler Rezső. Róla egy epizód jut az eszembe. Abban az időben ritkán lehetett tojást kapni az üzletek-

ben. Egyszer jött a hír, hogy a szemben levő közértbe tojás érkezett. Mi persze kirohantunk vásárolni. Amikor visszaérkeztünk, Gaschler nagyon leteremtett bennünket: Mit képzelünk, munkaidőben vásárolni?! Abban az időben nagyon szigorúan vették a munkafegyelmet.

— 1953 és 1956 között végezte el a Cukor utcában működő Pedagógiai Főiskola könyvtár szakát. Tehát az Ön pályakezdése is tipikusnak nevezhető ebben az időben: előbb végzett felelős munkát, s csak azután, legföljebb azzal egy időben képezhetette magát. Mit jelentett ez az iskola?

— Ma panaszkodnak a fiatalok, hogy nehéz bejutni főiskolára, egyetemre. Az ötvenes években ez másként volt. Akkor, ha látták, hogy valami pislákol az emberben, egyenesen küldték tanulni felsőbb iskolákba.

A szak irányítója és egyik tanárom Miszti László volt, aki a felvételin mindenkitől megkérdezte: miért akar könyvtáros lenni? Ha valaki azt válaszolta, hogy mert szeret olvasni, akkor ha nem is tanácsolta el az illetőt, de rosszállóan csóválta a fejét. Szerinte az a fontos, hogy a könyvtáros továbbadja saját olvasmányélményeit. Ezt tartotta a leglényegesebbnek.

Ma néhányan úgy emlegetik ezt az iskolát, hogy „gyorstalpaló”. Pedig itt hároméves képzés folyt egy szakon. Most ugyan a könyvtárosok öt évig tanulnak az egyetemen, de két szakon. Igen alapos iskola volt ez, jól felkészített bennünket a pályára. Sok fiatal kolléga manapság az egyetem elvégzése után sincs tisztában bizonyos alapvető dolgokkal.

Megmondom őszintén, nehéz iskola volt ez nekem. Többszörösen is. Nem a könyvtárban okozott gondot, hanem az egyéb tantárgyak, például a logika meg a lélektan. Teljesen új fogalmakkal kellett megismerkednem, amelyekkel a kereskedelmiben, persze, nem találkozhattam.

Igazán nehéz mégsem ez volt. Én az iskoláimat még a régi rendszerben végeztem. De 45 után az embernek át kellett állnia: 180 fokos politikai és — mondhatom — ideológiai fordulatot tennie ahhoz képest, amit azelőtt tanultunk. Marxista oktatás volt ez. Például Adyról is teljesen új képem alakult ki, egészen más, mint amilyen iskoláskoromban. Nem egyszerűen tanulnom kellett: belső vívódást is jelentett a korábbi történelem- és irodalomszemlélettel való szembekerülésem. Aki most, idős korában mást mond, az vagy rendkívül tudatosan és kedvező hatások között élt, vagy nem

mond igazat. Homlokegyenest ellenkező fogalmakkal és felfogással talákoztunk 1953-ban a Pedagógiai Főiskolán, mint a felszabadulás előtti iskolában. A hit, az erkölcs kérdései, a világnézet — szóval mindezekkel számot kellett vetnem. És persze tanulnom is kellett keményen. Szorgalmas voltam. Sokszor úgy tanultam, hogy mostam a pelenkát és előttem feküdt a jegyzet. De úgy voltam vele, hogy amit egyszer elkezdtem, azt nem hagyhatom abba. Úgyhogy a harmadik évfolyam végén elég jól, négyesre államvizsgáztam. Ez nem mondható rossz eredménynek, azt hiszem.

— *Kikre emlékszik vissza szívesen a „szabó-ervines” éveket megelőző időkből, akikkel együtt dolgozott?*

— Végtelenül aranyos, türelmes és szeretetreméltó asszony volt *Kempfner Pálné, Ilus*, a Népkönyvtári Központ személyzetise. Aztán *Fabián Edit*, a főkönyvelő és *Szemző Piroska* — ők voltak, akik engem nagyon sok mindenre megtanítottak.

— *1956 után az Országos Műszaki Könyvtár folyóirato.ztályára került.*

— Igen, 1957-ben a minisztérium könyvtári osztályán csak néhányan maradtak a régiék közül, a többiek könyvtárakba kerültek ki. Én is. Folyóiratokat dolgoztunk fel *Kili Lászlóné*val, aki még most is ott van. Ő a tőkés országokból, én meg a népi demokráciákból érkező lapokat. Kardexeltünk. Két évig dolgoztam a Műszaki Könyvtárban. Itt szereztem igazi könyvtári gyakorlatot. Igen sokat tanultam a kiváló kollégáktól is. Például *Batári Gyula* hívta fel a figyelmemet olyan könyvekre, amelyeket minden könyvtárosnak ismernie kell. Összeállított nekem egy negyven-ötven tételes bibliográfiát, hogy mit érdemes és mit szükséges elolvasnom. Ő volt a szellemi irányítóm.

Nagytudású főnökeim voltak. A műszaki

dokumentációt a kisujjából kirázó *Jánszky Lajos* állt akkor az intézmény élén. *Kéki Béláné*, *Ilike* szerény, bájos teremtés volt, akitől szintén nagyon sokat lehetett tanulni. Talán nem tudatosan, de a Szabó Ervin Könyvtárban fel is használtam mindazt, amit tőle láttam az emberekkel való könyvtárosi kapcsolatteremtés dolgában. A nem leereszkedő, hanem közvetlen és udvarias magatartást. A propagandát pedig *Pap Jánostól* lehetett megtanulni, akinek számos technikatörténeti könyve ismert. És persze *Kili Lászlónét*, *Verát* is meg kell említenem: vele a mai napig tartom a kapcsolatot, egyike a legjobb barátóimnak. Jól felkészült társaság volt ott, kitűnő emberek.

— *1959-ben került a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 33-as számú kerületi könyvtárába. Újabb váltás, hiszen előtte két éven át tudományos könyvtárban dolgozott, s most közművelődési könyvtárba került.*

— Ez olyan volt, mint amikor az úszni nem tudót rögtön a mélyvízbe lökik. Szombaton még a Műszaki Könyvtárban dolgoztam, hétfőn már a békásmegyeri könyvtárban nyitottam ajtót az olvasóknak. Ez ráadásul egyszemélyes könyvtár volt! El lehet képzelni, mit éreztem!

Azt se tudtam, a kölcsönzői tasakok mire valók. Délután két óra volt, és húsz gyerek toporgott az ajtó előtt nyitásra várva... A raktárkezelő segített az olvasók tasakjait (személyi lap + a kikölcsönzött könyvek kártyáinak tartója — *A szerk.*) kikeresni. Remegett a kezem, de szerencsére a gyerekek nem vettek észre semmit.

Ez májusban volt. Jött egy csodálatos nyár, ezt azért éreztem csodásnak, mert még nem tudtam, mi mindent lehet csinálni egy közművelődési könyvtárban, és az időt kihasználva, rengeteget olvastam. Az adminisztráció szá-

momra nem okozott gondot, korábban is csináltam már, értettem hozzá. Ez a nyár arra volt jó, hogy elsajátítsam a közművelődési könyvtári munkához nélkülözhetetlen ismereteket, hogy felfedezzem magát a könyvtárat. Rájöttem, hogy a kölcsönzésen kívül egyéb teendőim is vannak.

Őt percre laktam a könyvtártól, ez jó volt nekem is, az olvasóknak is. Olyan kapcsolat alakult ki velük, hogy igazi népművelő munkát végezhettem. Ismertem a gyerekeket, a szüleit, a tanáraikat, ez nagyon sokat jelentett a munkám szempontjából. A könyvtárban mindenki elmondhatta bűját-bajját, tényleg olyanok voltunk, mint egy nagy család. Rájöttem, milyen nagy szükségük van az embereknek, az olvasóknak az efféle „lelki terápiára”. A közvetlen kapcsolat azt eredményezte, hogy a könyvtár már nem is könyvtár volt, hanem otthon, beszélgetőhely, eszmecsere színhelye.

Itt éreztem meg a könyvtári munka ízét, zamatát igazán: főképpen az állománygyarapítás örömét. Magam építettem egy könyvtárat, ami azután magán viselte az én kezem nyomát. Egész könyvtárosi munkálkodásom során ezt éreztem a leginkább testreszabottnak. Lelkesített az állományépítés, a szerzeményezés. Békásmegyeren arra törekedtem, hogy ha mindent nem is tudok megvenni, amit szerettem volna — évi 25 ezer forintból —, olyan kézikönyvtárat állítsak össze, hogy minden olvasói kérdésre választ tudjak adni. Mondták is, olyan ez a könyvtár, mint a falusi szatóciszlet, minden van benne...

Ez a kis könyvtár 12 ezer kötetes volt, 700 körüli olvasólétszámmal. Meg is szűnt önálló kerületi könyvtár lenni, hozzácsatolták a 21-eshez, miután én eljöttem.

Ami hátrány volt számomra, azt csak akkor tudtam meg, amikor tíz év múltán a Fő térre kerültem, a 8-as könyvtárba: a kollégák hiánya. Megdöbbsentem, mennyire fontos a más könyvtárosokkal való folyamatos eszmecsere és méginkább a tapasztalatcsere; az irodalomról, művészetekről, könyvekről való beszélgetés. Igen, a 8-asban jöttem rá, hogy Békásmegyeren kissé megrekedtem. Nem jó sokáig egyedül dolgozni.

1969 nyarán kerültem a Fő térre. Itt kollégák között dolgozhattam. Ez volt az, amire vágytam. Kedvenc hobbimnak, a gyarapító munkának is nagyobb tere nyílt. Ötvenéves könyvtár volt ez akkoriban, igen jó állománnyal, s a régi anyagából is sok minden megma-

radt, főleg képzőművészeti, művelődéstörténeti és helytörténeti munkák. Ezt az állományt kellett aztán kiteljesíteni. Különös figyelemmel gyűjtöttük a szociológia és a helytörténet anyagát. Ez utóbbinak lendületet adott a tévéből emlékezetes „Fekete-fehér” vetélkedősorozat, amit a kerületek között rendeztek meg. Ekkor hoztuk létre a könyvtár helytörténeti gyűjteményét.

Óbudán új problémával kerültem szembe: a helyszűkével. 2800 olvasónk volt és rengeteg könyvünk. Zsúfolt polcok, olvasóterem sehol. Ez sok gondot okozott, hiszen a félévszázados könyvtár alapállományának egységét megbontani, szűkíteni egyenesen bűn lett volna. De kellett a hely az új szerzeményeknek. Itt következett a nagy kérdés: mi az, amit mégis le kell és le lehet adni? A helyiségügyekkel sok gondom-bajom volt. De a könyvtárvezető nem tehet többet, mint amennyit a körülményei megengednek. Nekem végül is csupán egy tápraktár létesítésére nyílt lehetőségem.

— *A kollégákkal való együttes munkálkodás jelentőségét hangsúlyozta. Kikkel dolgozott a 8-as könyvtárban?*

— A munkatársak többségét a fiatalok alkották. Célunk és jelszavunk ez volt: Mi vagyunk az olvasókért, és nem ők miértünk. Mindent megtettünk, hogy felelet, válasz nélkül senki ne menjen el tőlünk.

Nyáron, amikor nem volt túl nagy a forgalom, minden fiatal munkatárssal végigmentünk az egész állományon. Kézbe vettünk majd minden könyvet. Az ember vizuális lény, katalógusból nem lehet állományismeretet szerezni. Az ifjú könyvtárosnak nagyon-nagyon fontos, hogy kezébe vegye a köteteket, lapozgassa, olvassa őket, tehát közelről ismerje az állományt. A másik, hogy tudja, miként kell könyvtáros módra kutatni. Szeretettel idéztem nekik *Szent-Györgyi Albertet*: Csak olyasmit kell megjegyezni, ami kiemelkedik a tudásanyag tömegéből. Aztán ott a könyvtár, ahol minden részletet meg lehet találni.

— *Mire kötelezi a közművelődési könyvtárost is az olvasókkal való közvetlen törődés?*

— Rendkívül fontos dolognak tartottam az emberekkel való közvetlen kapcsolattartást. Ha az olvasóval egy kötetéről beszélgetek, ha szóra bírom, akkor ő valójában magáról vall. A könyvtár felettébb alkalmas hely, ahol elérhető, hogy megnyilatkozzék a segédmunkás is meg az egyetemi tanár is. Az egyéni beszélgetés kiindulópontja lehet az ízlésfejlesztésnek. Főként a fiatal olvasók esetében van ennek

kiemelkedő jelentősége. Ha egy művet valakinek a kezébe adok, ezzel politikai munkát is végzek. A könyv erő és hatalom, amit jóra, rosszra egyaránt fel lehet használni. Ezért nagy a könyvtáros felelőssége. Jó pillanatban adom-e a megfelelő embernek a legalkalmasabb könyvet?!

Amit én olvastam, ami rám hatással volt, bátran mertem ajánlani. Ehhez azonban nagy emberismeret szükséges. Odajön valaki és azt mondja: kérek valami jóat. Ismernem kell őt, az ízlését, mi az, ami számára jó. Ez pedig csak beszélgetések során tapintható ki.

Az ipari tanulók, a munkásfiatalok olvasási gondjait különösen szívemen viseltem. Ezek a gyerekek először azoknak a könyveknek estek néki, amelyek nem voltak meg a gyermekkönyvtárban, ahova addig jártak: a krimiknek, *Berkesi* és *Szilvási* könyveinek. Ezt látva határoztam el, ha közel tudok hozzájuk kerülni, *Móriczot*, *Tömörkényt* adom a kezükbe. Lehetetlen, hogy egy 18 éves fiatalember ne tudja igazán, ki volt *Móricz Zsigmond* vagy *Mikszáth Kálmán*. Ha csak egyet-kettőt, de a magyar klasszikusokat próbáltam olvastatni velük. Mindig közülük ajánlottam.

Sokan mondták annak idején, hogy a televízió elveszi az emberek kedvét és idejét — főként a fiatalokét — az olvasástól. Ez nem következett be. Helyette más tényezők jelentkeztek: másodállás, vállalkozás, egyszerűen: pénzkeresés. Nincs idő, hiába, a nap 24 órából áll. Meg azt hiszem, az irodalomtanítással is bajok vannak, az olvasás megszerettetésével. Nem mindegy, hogy egy tanár úgy ajánl könyvet, hogy maga is szenvedélyes olvasó, vagy úgy, hogy nem is ismeri, amit ajánl. Az előbbiből valami sugárzik, amit a fiatalok azonnal megéreznek. Csak úgy lehet tanítani valamit, ha hiszünk benne. Vajon elég felkészültek-e a tanárok? Nem tudom, megfelelő-e ilyen szempontból a tanárképzés manapság? Vajon milyen a pedagógusok alkalmasságvizsgálata? Azt tapasztaltam, hogy a végzettekből valahogy nem süt az ember- és az irodalomszeretet. Kivételek persze vannak, pályám során sok lelkes pedagógust is megismertem. Szeretettel gondolok vissza például *Bempört* tanár úrra a békásmegyeri iskolából. Olvasónk volt *Baránszky Jób László* esztéta is, aki sokáig irodalmat tanított a Szilágyi Erzsébet Gimnáziumban. Ahogy ő Szabó Lőrincről beszélt a diáklányoknak, azt hallani kellett volna! Pillanatok alatt körbefogták és tátott szájjal hallgatták. Nem a mostani gyerekekben van a hiba;

ugyanolyan nyitottak, mint mi voltunk úgy harminc éve, csak talán nincs, aki tüzzel és lelkesedéssel foglalkozzon velük, ahogy régi tanáraink foglalkoztak mivélünk.

— *Egy helyütt azt olvastam Önről: „Munkájában önálló, igyekszik saját elképzelései szerint alakítani a könyvtár tevékenységét”. Beszélne arról, milyen könyvtárosi hitvallás szerint dolgozott, vezette a 33-as könyvtárat?*

— Nem volt nekem hitvallásom. Én *Miszi László* „ellenére” szerettem olvasni. A Pedagógiai Főiskolán pedig hivatástudatot plántáltak belém. Kutyakötelességemnek éreztem, hogy megfeleljek az olvasók várakozásának. Jóska bácsi, Pista bácsi, Mari néni jöttek a könyvért, s minket a sors odaállított eléjük — nekünk ott kellett tennünk valamit. Hittünk abban, hogy új országot építünk. Én úgy éreztem, hogy a békásmegyeri könyvtárban építem az új Magyarországot.

— *Végül is több mint három évtizedet töltött el ezen a pályán. Lehet-e ilyen hosszú idő — egy emberöltő — tapasztalatait összegezni, néhány gondolatba sűrítve elmondani?*

— Lehet is, meg nem is. József Attila közhelyé vált sorát idézem: „Dolgozni csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes.” Az ember harminc év után számvetést készít: mit tett jól, mit rosszul. Minden ember, akit valamilyen posztra állítanak, igyekszik a legjobban dolgozni. Lehet, hogy sokkal jobban is dolgozhattam volna, ha nagyobb tudatossággal cselekszem. Ráadásul a vezetőnek egy kicsit impresszárió-természetűnek is kell lennie. Én meg nem vagyok ilyen. Ez alkati dolog is.

— *Most, annyi dolgoz év után 1983 januárjától nyugdíjban van. Hogyan él a nyugdíjas könyvtáros? S főként: olvashat-e végre annyit, amennyit szeretett volna annakidején?*

— Megtehetem, hogy mindazt, amit elmulasztottam, most elolvassam. Kedvenc könyveimre is gondolok. Az információknak olyan áradatát kellett követnem, hogy nem volt lehetőségem kedves szerzőim olvasására. Most aztán kedvtelésből olvasok, csemegézem. És kiállításokra járok. Gyakran bemegyek a könyvtárba, vagy a kollégáim jönnek el hozzám. Fel is ajánlották, hogy nyugdíjasként dolgozzam tovább, s ha a körülményeim engedik, vissza is megyek. Úgy hiszem, tudnék még használni. Végül pedig utazni szeretnék. Megismerni azt a világot, amire a könyvek, a könyvtár nyitott kaput számomra.

Mezey László Miklós

Könyvtárak, könyvek, katonák

A katonai szolgálat idején a fiatalok még nagy számban vannak együtt, ekkor adódik az utolsó lehetőség arra, hogy sokuk figyelmét egyszerre ráirányíthassuk az olvasásra. Ebben a sajátos közegben szinte minden lehetőség megvan ahhoz, hogy a feladatot eredményesen hajtsuk végre. Hogy más könyvtárosok bepillantást nyerjenek honvédségi kollégáik rejtélyesnek tűnő könyvtári életébe, feltétlenül ismerniük kell, milyen fejlődésen mentek át a könyvtárak az elmúlt negyedszázad alatt. Magam huszonegy éve dolgozom egyazon csapatkönyvtárban, és saját szememmel láttam, saját bőrömmön tapasztaltam a változásokat a könyvnyebb és a nehezebb időszakokban.

Amikor 1962-ben először léptem át a laktnya könyvtárának küszöbét, az érettségi bizonyítványomon még nem száradt meg a tinta, munkában szerzett tapasztalatom szinte alig volt, könyvtárban évente 3–4 alkalommal fordultam meg, az irodalmat csupán a kötelező olvasmányokból ismertem, a katonákat meg csak arról, hogy amikor diáklányként a laktnya mellett naponta hazafelé mentem, mindenféle pajkosságot kiabáltak utánam a kerítésen át. Soha sem hittem volna, hogy dolgozóként itt fogok gyökeret eresztetni. Első főnököm nagy szeretettel fogadott, elmondta mindazt, amit a munkahelyről, a munkámról tudni kellett, „meghatározta a fő csapás irányát”, és ezzel bedobott a mélyvízbe. Azóta úszom, s hogy milyen eredménnyel, talán ez is kiderül a továbbiakból.

Régi és új szelek

A könyvtár egyetlen nagy helyiségből állt, ahová négy alakulat könyvanyaga volt beszállva. Kihúzott kötelek jelezték, hogy melyik alakulat katonái melyikből és hol válogathatnak, ugyanis ezekben az években kezdtünk

megbarátkozni a szabadpolcos könyvtár gondolatával. A helyiséget fűteni nem lehetett, mert nem volt kéménye, szellőztetni meg azért nem, mert ablaka sem volt. Könyvtárnak azért lehetett nevezni, mert együtt volt benne a könyv, az olvasó és a könyvtáros. Hamarosan megtudtam, hogy mi még kedvező helyzetben vagyunk, mert állványaink legalább valódi könyvállványok, míg a többi könyvtárban általában nagy kenyeres állványok töltötték be ezt a szerepet. Több helyiség vagy olvasóterem még a tervek lábjegyzeteiben sem szerepelt. Az írógép olyan fényűzésnek számított, hogy ahol véletlenül akadt ilyen, ott a könyvtárosnak előre köszöntünk. A könyvtár sokadrangú kérdés volt, a könyvtáros pedig az a polgári alkalmazott, aki „egész nap csak olvas, pár könyvet kiad meg visszavesz”.

Nagyon sok emberrel és nagyon sok gonddal kellett megküzdenie akkor egy-egy hivatását szerető könyvtárosnak. Sokan hagyták el munkahelyüket, de voltunk néhányan, akik hittük, hogy eljön az idő, amikor a néphadseregnél a könyvtár is fontos lesz, világos és meleg, amikor a könyveket nem méterre vásároljuk azért, mert még maradt annyi hely a polcokon, és a könyveket nem a mindenkori főnök egyéni ötletei szerint fogjuk sorba rakni.

És eljött.

Elég lassan ért ide a párt 1958-ban kiadott művelődéspolitikai irányelveinek hatása, de 1963–64 táján már érezhető volt. Elrendelték, hogy minden alakulat barátságos, otthonos könyvtárt hozzon létre — lehetőleg saját erőből — és a körletek közelében, vagyis emberközben. Mint minden új dolgot, ezt sem fogadta osztatlan tetszés, de végül is sikerült létrehozni a kis könyvtárakat, és először vettük észre, hogy az alakulatok vezetői magukénak érezték a könyvtárt, hiszen ők csinálták, büszkék voltak rá.

Kezdték igényeket támasztani a könyvtárak-

kal, következésképpen a könyvtárosokkal szemben is. Egyre több könyvtáros szerzett alap- és középfokú szakképzettséget. Magam 1966-ban szereztem középfokú képesítést a Könyvtártudományi és Módszertani Központban.

Olvasótáborunk gyarapodott létszámban, és emelkedett igényeinek színvonala is. Nyilván-tartásaink korszerűsödtek. Könyveinket katalogizáltuk, osztályoztuk, jelzeteltük, könyvkártyával láttuk el, és a régi kartonos kölcsonzsról az egyszerűbb és korszerűbb tasakos kölcsonzsré térünk át. Megkezdjük a katalógusok szerkesztését. Mind több könyvtár kapott írógépet, de a munka ott is megindult, ahol a katalóguscédulákat kézzel kellett írni. A könyvtárosok kimozdultak a könyvtárból: könyvismertetéseket, irodalmi előadásokat, kiállításokat, ankétokat szerveztek, egyre gyakrabban rendeztek író—olvasó találkozókat, irodalmi vetélkedőket, irodalmi esteket.

Amikor országosan meghirdették az Olvasó népért mozgalmat, ennek a hadseregére szabott része, az *Olvasó katonáért* már élt, és talán azóta is a legtöbbet mi, honvédségi könyvtárak és könyvtárosok tettük az olvasómozgalomért. 1970-ben meghatározták a mozgalom célját, feladatát és eszközeit. A cél: segíteni a művelt, a fejlett esztétikai érzékkel és megalapozott marxista világnézettel rendelkező, szocialista típusú ember formálását; a mozgalom feladata pedig kettős: a ma még nem olvasó katonafiatokkal megszerettetni a könyvet és egy életre szóló olvasási igényt ébreszteni bennük; másrészt a már könyvbarát fiatalok olvasási kultúráját fejleszteni, irodalmi izlésüket formálni. A katonafiatalkörében valódi mozgalom fejlődött ki: Egymás után szerveztük az olyan akciókat, mint a „Tábortűz mellett, vörös őrségen”, a „Játék és vallomás”, „Kell a jó könyv”, „Szabadság, tégy gazdaggá minket” és a „Nem születünk katonának”. Minden akciónak volt saját témája, központi gondolata, de egy dologban valamennyi megegyezett: Olyan műveket választottunk ki, amelyek a hazaszeretetet, a testvéri népekkel való barátság ápolását, eredményeink megbecsülését és védelmét sugallják, és a szocialista emberre jellemző erkölcsi tulajdonságokat népszerűsítik.

Mivel mind több és szebb feladattal kellett megbirkózunk, és ezekért egyre inkább nem csak a könyvtáros felelt, változtak a munka feltételei is. Már semmi sem indokolta, hogy a kis alakulatok külön-külön 2—4000 kötetes könyvtárakat tartsanak fenn — egy laktanya-

ban esetleg hármat-négyet —, s a könyvtárosok párhuzamosan ugyanazt a munkát véggezik és ugyanazokat a könyveket vásárolják. Sokkal célravezetőbbnek látszott, hogy összevonják ezeket a kis gyűjteményeket. Így korszerű, szép, otthonos könyvtárakat sikerült kialakítani, ahonnan nem hiányzik az olvasóterem és a feldolgozóhelyiség sem, ahol van írógép, rádió, magnetofon, lemezjátszó és telefon is. Mind több helyen alakítanak ki zenei részleget, könyvtáraink nagy részében vannak diafilmek, hanglemezek és hangszalagok. Jelenleg a hadsereg könyvállománya csaknem kétmillió kötet. A könyvtárosok pedig mind erkölcsileg, mind anyagilag elismert, megbecsült dolgozói a magyar néphadseregnek.

Olvasóink túlnyomórészt felnőttek, mégpedig zömükben huszonéves fiatalok, de az olvasótábor mégis rendkívül sokrétű. A sorállományban a néhány általánost végzettől a programozó matematikusig, a tanyai fiattól az egyetemi előfelvételisig mindenki megtalálható. Egy dolog azonban mindannyiuk számára közös: a könyvtár mindegyiknek egy darab civil életet jelent. Kint a városban természetes, hogy valaki bemegy a moziba, a presszóba, a klubba, a könyvtárba. Itt a könyvtár más: a csend, a nyugalom; az a zug, ahol a könyvtárosnő más hangon szól hozzá, mint napközben a parancsnoka. Ezt csak az érzi, aki itt könyvtáros, és ezért jobb itt könyvtárosnak lenni, mint máshol.

Persze ez a sokféle fiatal nap mint nap tud produkálni megmosolyogtató és segítőkészségből fakadó, de nekünk fölösleges munkát adó, összevissza dolgokat is. Egy nap például észreveszem, hogy ifjú olvasónk ölében egy katalógusdoboz, a kezében és a térdein cédulák. Szemmel láthatóan ezeket rendezgeti. Megkérdezem tőle elhaló hangon: „Maga mit csinál?” Mire ő: „Összerakom ezeket a cédulákat, mert össze vannak keverve. Nem elég, hogy a regények, elbeszélések, versek szerteszét vannak, még akad bennük gépkocsis meg rádiós könyv is, ez meg valami földrajz.” Egy szót sem tudtam szólni, összenyaláboltam az egészet és bevitettem az íródába. Amikor magamhoz tértem, elmondtam neki, hogy ez a betűrendes katalógus volt, ő viszont kedvesen bevallotta, hogy a másik doboz tartalmát tegnap már „összerakta”.

Ezzel szemben számtalan esetet mondhatnék el, amikor kiselőadásnak beillő beszélgetéseket hallgatunk végig lézersugarakról, a Nazca-vonalakról vagy a relativitáselméletről, és nemcsak végig kell őket hallgatnunk, hanem hozzá is kell szólnunk ezekhez.

Hálózat születik

1978-ban napvilágot látott *A Magyar Néphadsereg könyvtárszabályzata*, mely hosszú évekre meghatározta a könyvtári munka feladatait, először fogalmazta meg a néphadsereg könyvtári rendszerének szabályait és kimondta: „Magasabbegységenként egy kiemelt könyvtár működik, amely saját könyvtári feladatainak ellátása mellett segíti a magasabbegység alárendeltségébe tartozó könyvtárak szakmai munkáját...” 1980-ban létrejöttek a kiemelt könyvtárak. Én is ilyen kiemelt könyvtár élére kerültem, egyelőre csak megbizással, mert erre a helyre még nincs státus.

A honvédségi könyvtárhálózatnak nem volt szakirodalma. Egy ötletünk volt csupán, amit megpróbáltunk közösen megvalósítani. Először is hová fordulhattam volna máshová, mint a városi könyvtárhoz, amely már évek óta hasonló feladatot lát el a város vonzáskörzetébe tartozó községi könyvtárak vonatkozásában. Könyvtárosai nagy szeretettel és készségesen tájékoztattak mindenről, amit tudni akartunk, mi pedig kifaggattuk őket: milyen a kapcsolattartás, hogyan fogják össze, miként segítik a hozzájuk tartozó könyvtárak munkáját? Úgy

érezem, az elindulásakor tőlük kaptuk a legtöbb segítséget. Egy évig csak gyűjtögettük az elképzeléseket. Év végére már volt képünk arról, kik tartoznak hozzánk, milyen személyi és könyvvállománnyal, milyen forgalommal és elhelyezési körülményekkel. Erről volt nyilvántartásunk is. Tudtuk, mit várnak tőlünk, és felmértük erőnket, hogy mit adhatunk, hiszen sem külön személyi, sem anyagi támogatást nem kaptunk erre a nagy és fontos munkára. Ennek ellenére érezzük, hogy az út jó irányba visz, csak még járni nehéz rajta. Bizunk benne, hogy mint annyi más, az új feladatokkal kapcsolatos gondok is megoldódnak az idők folyamán.

A kiemelt könyvtárak a *hálózati alközpont* szerepét töltik be, és a tagkönyvtárak szak módszertani irányítását végzik. Ez a gyakorlat nyelvére fordítva így történik:

Helyszíni látogatásaink alkalmával elbeszélgetünk a kolléganőkkel a lehetőségekről, gondokról. Egységesítjük a hozzánk tartozó könyvtárak munkáját, hogy ne legyenek eltérések állományrendben, nyilvántartásban, katalógusépítésben. Egyforma szempontok alapján készüljenek a munkatervek, beszámoló jelentések. Módszertani segédletekkel támogatjuk őket: kiállításokkor, irodalmi estekkor, vetélkedőkkor használható forgatókönyveket juttatunk számukra. Előadásvázlatokkal, kész irodalmi műsorokkal könnyítjük meg munkájukat. Ajánló bibliográfiát készítünk és küldünk nekik. Összesítjük, elemezzük és megbeszéljük a statisztikákat. A munkaterveket összegyűjtjük, és azokhoz szabjuk a támogatást. Negyedévenként egy-egy alkalommal értékelő és feladat-kijelölő értekezletet tartunk. Szervezzük továbbtanulásukat, továbbképzésüket. Mindez nem könnyű feladat, mert mint laktanya-könyvtárnak ki kell szolgálnunk saját olvasóinkat is, és nemcsak a kölcsönzések alkalmával, hanem a könyvtár minden szolgáltatásával — tehát irodalmi rendezvényekkel, csapatrádióműsorral, vetélkedővel és egyéb könyvtári szolgáltatásokkal éppúgy rendelkezésükre kell állnunk, mint a tagkönyvtáraknak.

A majdnem negyedszázad tapasztalatait érdemes lett volna naplóban vezetni, de ez — sajnos — nem történt meg, így a visszapillantás csak hiányosan tükrözi a fejlődést, de talán némi betekintést ad munkánkba más hálózatok érdeklődő könyvtárosai számára is.

Kotaska Zoltánné
honvédségi könyvtárvezető
Tata

A könyv- és papírrestaurátorok részére a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola esti tagozata keretében szervezett két-éves képzés első ciklusa júniusban befejeződött. E szakközépiskolai végzettséget nyújtó képzésben a közgyűjtemények — múzeumok, levéltárak és könyvtárak — gyakorló restaurátorai és könyvkötői vettek részt (a könyvtárakból például az Országos Széchényi Könyvtár, az Egyetemi Könyvtár, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a Petőfi Irodalmi Múzeum Könyvtára, vidékről pedig a szegedi Somogyi Könyvtár munkatársai), és közülük 19-en kaptak bizonyítványt. Négyen dicséretet érdemeltek ki, de az általános eredményt is igen jónak ítélték a szakemberek. A végzettek vizsgamunkáit június 22-én kiállításon mutatták be; ezen sokféle dokumentumtípus szerepelt: régi könyvek, kéziratok, térképek, metszetek, tervrajzok szakszerűen helyreállított példányai.

Az „Olvasóudvart”, nyári szabadidei programsorozatát több éves hagyományaihoz híven az idén is megrendezte az Egri Megyei Könyvtár gyermekkönyvtára és a Heves megyei Hámán Kató Úttörőház. A minden kedden délelőtt tartott foglalkozásokon napközis csoportok és egyéni érdeklődők vettek részt. Számukra *Felfedező* címmel kétrészes rejtvényfüzetet állított össze a gyermekkönyvtár. Az alsó és a felső tagozatos általános iskolai tanulóknak külön-külön szerkesztett, ezer-ezer példányban sokszorosított kiadvány Magyarország tájairól és környezetvédelméről szórakoztatva nyújt ismereteket. A megfejtők, nyertesek könyvjutalomban részesültek.

Az egykori zsinagóga-épületben több mint 350 négyzetméter alapterületen alakították ki a *Tiszakécskei Nagyközségi Könyvtár* (Bács-Kiskun megye) felnőtt-részlegét. Az augusztus 19-én ünnepélyesen felavatott épületben a felnőtt-részlegnek kívül otthont kap a tiszakécskei nyári művésztelepek

alkotásait bemutató kisaléria és az ifjúsági klub is. A bajai *Ady Endre Városi-Járási Könyvtár* évtizedek óta szorongató helyiséggondjait ugyancsak zsinagóga-átépítéssel kívánják megoldani a könyvtár fenntartói. Az ország egyik legszebb klasszicista zsinagógájának épületében az eredeti belső tagolás megtartásával, több mint 800 négyzetméter alapterületen alakítják ki a könyvtár felnőtt-részlegét, míg a gyermekrészleg teljes egészében megkapja az intézmény jelenlegi otthonául szolgáló, valamikori banképületben levő könyvtárhelyiségeket. A zsinagóga műemléképületének átalakítása megkezdődött, és a tervek szerint 1985-ben fejeződik be.

A Tolna megyei Levéltár (Szekszárd) bővítette szakkönyvtárát, és 22 személyes olvasótermet létesített a levéltári kutatóterem mellett. A levéltári rendezvények, ankétok, klubfoglalkozások lebonyolítására is alkalmas olvasóteremben 386-féle újság és folyóirat, valamint több mint tizezer kötet könyv áll az olvasók rendelkezésére. Itt fogadják az intézményt meglátogató csoportokat, és rendhagyó történelemórákat is tartanak az általános iskolai, illetve a középiskolai osztályok számára. 1983 első felében 225 kutató és 23 csoport kereste fel az olvasótermet. (S. G.)

Az **Olvasó Nép** folyóirat ankétját rendezték meg június 20-án a hajdúhadházi Földi János Nagy-

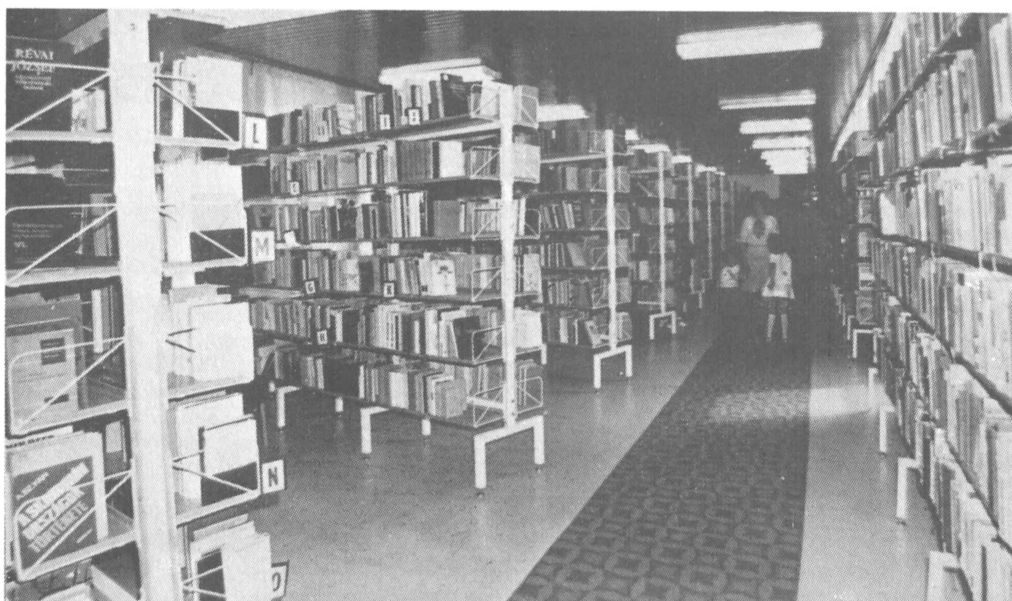

községi Könyvtárban abból az alkalomból, hogy a Hazafias Népfőnt olvasómozgalmi folyóiratában cikk jelent meg *A Földi János Könyvtár vendégkönyvéből* címmel. A résztvevők az Olvasó Nép szerkesztőjével, *Tóbiás Áronnal*, valamint *Tarczy Péterrel*, a cikk szerzőjével, művészeti íróval beszélgettek a folyóirattal kapcsolatos és más, őket érdeklő kérdésekről. (N. L.)

Jászapátiban a volt tanácsháza klasszicista stílusú műemléképületében kapott új otthont a nagyközségi könyvtár 45 ezer kötetnyi könyvével, 100-féle folyóiratával, zenei anyagával és helytörténeti gyűjteményével. Az épület átalakításához az Országos Közművelődési Alap egymillió forinttal járult hozzá, a berendezésre pedig a Szolnok megyei Tanács adott félmillió forintot. A megújult intézmény az ünnepi könyvhéten Dévai Nagy Kamilla és Mohai Gábor zeneszerzői irodalmi estjével nyílt meg. (Sz. M.)

Júliusi értekezleti naptár:
 4—6. Békés, Csongrád és Tolna megyék gyermekkönyvtárosainak tájértekezlete Szegeden és Ásotthalom községben az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének gyermekkönyvtárosi szekciójá és a szegedi Somogyi Könyvtár rendezésében; 4—8. Az iskolai könyvtárosok első nyári akadémájának rendezvényei Budapesten a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, az Eötvös Loránd Tudományegyetem könyvtártudományi tanszéke és az Országos Pedagógiai Intézet szervezésében.

Könyvtára berendezéséhez ajánljuk

MERABONA

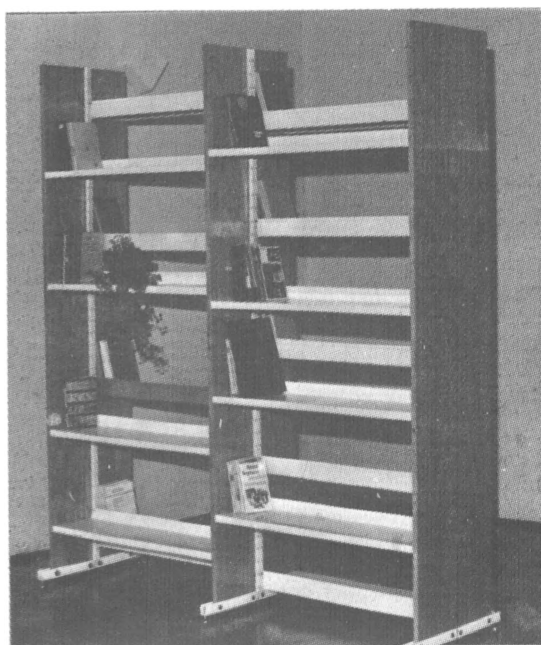
és

TÉKA

típusú bútorainkat

**MEZŐGÉPIPARI
SZÖVETKEZETI
KÖZÖS
VÁLLALAT**

**SZANY
ADY ENDRE ÚT 38.
9317**

Események, krónika 1982...

Összeállításunk — előzményeihez, a *Könyvtáros* 1978. évi 6., 1979. évi 5., 1980. évi 5., 1981. évi 9. és 1982. évi 9. számában megjelent krónikákhoz hasonlóan — az általunk fontosnak ítélt hazai könyvtárügyi események és a könyvtárak életét, tevékenységét érintő országos akciók (könyvhetek, könyvhónapok) dátumait tartalmazza. Számba veszi a vezetők személyének változását is a megyei, a főiskolai, az egyetemi könyvtárak és a nagy szakkönyvtárak, valamint az SZMT központi, a szakmai központi (szakszervezeti), továbbá a városi könyvtárak vonatkozásában. Az összejövetelek és a könyvtárosegyesületi rendezvények közül a több megyére kiterjedőket, illetve a nem előadás, hanem tanácskozás jellegűeket regisztrálja a jegyzék. A külföldön rendezett nemzetközi tanácskozások közül csak az IFLA és a FID éves (kétévenkénti) összejöveteleinek dátumát vesszük fel.

A könyvtárvatások, -átadások esetében a felvétel alsó határa falusi könyvtárak vonatkozásában a legalább 120 m², a városokban levő könyvtárak esetében a 150 m² alapterület volt. A település jellegétől függetlenül igyekeztünk regisztrálni a legalább 90—100 m² alapterületű gyermek- és iskolai könyvtárak (-részelek) felavatását is.

Mivel krónikáink előző ötéves ciklusa lehetőségteremtett a legtöbb jeles könyvtári

A rövidítések jegyzéke:

FSZEK = Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár

HNF = Hazafiás Népfőnt

MKE = Magyar Könyvtárosok Egyesülete

MTA = Magyar Tudományos Akadémia

OIK = Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár

OKT = Országos Könyvtárügyi Tanács

OMIKK = Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár

OSZK = Országos Széchényi Könyvtár

OSZK KMK = Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ

évforduló megemlézésére, a jövőben csak akkor emlékeztetünk a jubileumokra, ha azokhoz feljegyzésre érdemes mai ünnepek, események kapcsolódnak. 1982-es krónikánkban — figyelmeztetőként — az évfordulók közül egyedül az Országos Széchényi Könyvtár budavári építkezésének kezdetét jelző dátumot idézzük fel...

JANUÁR

1. Hatályba lépett az MSZ 3424/1 *Bibliográfiai leírás. Könyvek elnevezésű szabvány*

Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtára (OMIKK) változtatta az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ nevét az OMFB elnökének 102/1981. sz. határozata. (Megjelent a Művelődési Közlöny 1982/2. számában is)

A Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépes rendszere az MNB-rekordok módosított adattartalmú kiíratásával automatikusan állítja elő a közművelődési könyvtárak központi cédulaellátásához szükséges alapcímleírás

A Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtárának új igazgatója *Dömötör Lajosné dr.*

A Kiskunhalasi Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Pap Gábor*

A Magyar Újságíróiskola könyvtárának új vezetője *Boóczné Várnai Beatrix*; előde, *Ágó Lajosné* 1981. dec. 31-én nyugállományba vonult

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár hálózatában a következők kaptak főkönyvtárvezetői kinevezést: *Ottovayné Ecsedy Klára* (I. ker.); *Meiszner Tamásné* (V. ker.); *Nitsch Lászlóné* (VII. ker.); *Lovas Zoltánné* (XVI. ker.); *Szakmári Istvánné* (XXII. ker.); *Cziboly Józsefné* (Bibliobusz)

3. Megkezdte működését a Szeged északi városrészében létesített, új, 150 m² alap-

- területű, gyermek- és zenei részleggel ellátott városi fiókkönyvtár
6. A Művelődési Közlöny 1982/1-es számában megjelent a tudományos könyvtárrá minősített intézmények második csoportjának névsora
14. Befejeződött a helyismereti gyűjtemények kezeléséről az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ által 1981. szept. 29-én indított féléves tanfolyam
18. Könyvtárkezelői tanfolyamot indított a szolnoki Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár a megye különféle hálózatainak munkatársai számára
21. Befejeződött a hátrányos helyzetű olvasókkal való foglalkozásról az OSZK KMK által 1981. szept. 22-én indított féléves tanfolyam
26. Regionális tanácskozás a Szombathelyi Megyei Könyvtárban a könyvtárközi szolgáltatásokról és egy regionális könyvtári címjegyzék (Minerva) elkészítéséről az észak-dunántúli megyei könyvtárak és kötelempéldány-őrző könyvtárak munkatársainak részvételével
- 28— Tanácskozás Debrecenben a tanítóképző főiskolák könyvtárosi és népművelői szakkollégiumának tanárai részére a szakma időszeri kérdéseiről és a szakkollégiumok tantervi kérdéseiről a debreceni főiskola, a Művelődési Minisztérium, a Népművelési Intézet és az OSZK KMK rendezésében
- FEBRUÁR**
1. A székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár új igazgatója *Escher Ilona*
A *Szöke Tiborné* nyugalomba vonulása következtében a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban megüresedett főigazgatóhelyettesi állásra *Sz. Kiss Csabát* nevezte ki a Fővárosi Tanács művelődésügyi főosztálya
Könyvtárkezelői tanfolyamot indított a miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár
A gyulai új, román tanítási nyelvű gimnáziumba költözött, és közös iskolai-tanácsi közművelődési intézményként megnyílt a Gyulai Városi-Járási Könyvtár 100 m² alapterületű román báziskönyvtára
- 4—6. A Hazafias Népfront által az olvasótáborok szervezői és vezetői részére rendezett országos tanácskozás Gárdonyiban
- 5— A 25. mezőgazdasági könyvhónap; megnyitója Cegléden
28. Bács-Kiskun, Békés és Csongrád megye „A”- és „B”-típusú könyvtárainak módszertani munkatársai részére szervezett tanácskozás Szegeden az OSZK KMK és a Somogyi Könyvtár rendezésében
10. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének zenei szekciója által hangtechnikai kérdésekről szervezett továbbképzés az Országos Széchényi Könyvtárban
10. Könyvkiállítással egybekötött szakmai tanácskozás Mosonmagyaróváron, az Agrártudományi Egyetem Mezőgazdaságtudományi Karán a kar, a Győr-Sopron megyei Tanács, a Városi-Járási Könyvtár, a Hazafias Népfront Városi Bizottsága, a Mezőgazdasági Könyvkiadó, a Könyvertékecsítő Vállalat és az AGROINFORM rendezésében
15. A Békési Városi Könyvtár új igazgatója *Gyöngyösi Lászlóné*. (Előde, *dr. Csende Béláné* elköltözés miatt 1981. nov. 1-én megvált tisztségétől)
- 15— Hajdú-Bihar, Szolnok és Szabolcs-Szatmár megye „A”- és „B”-típusú könyvtárainak módszertani munkatársai részére szervezett tanácskozás az OSZK KMK, valamint a Nyíregyházi Megyei Könyvtár rendezésében
16. Könyvtárpedagógiai továbbképző tanfolyamot indított az OSZK KMK. (Befejeződött máj. 13-án)
21. 63 éves korában elhunyt *Ubornyák László*, a Könyvertékecsítő Vállalat könyvtárellátó fősztályának ny. vezetője, aki megalapításától, 1952-től 1981 áprilisáig állt a Könyvtárellátó élén
- 22— Szovjet—magyar szeminárium Budapesten a könyvtárosképzésről a Szovjet Kultúra és Tudomány Háza, valamint az OSZK KMK rendezésében
28. Az agrárfelsőoktatási intézmények könyvtárvezetői, könyvtári bizottságainak elnökei és tagjai számára rendezett tanácskozás Hódmezővásárhelyen, az Állatorvostudományi Egyetem Állat-egészségügyi Karán az AGROINFORM, a főiskolai kar és a Szegedi Akadémiai Bizottság rendezésében *A könyvtári bizottság szerepe a központi és a tanszéki könyvtárak együttműködésében* címmel
23. Továbbképző tanfolyamot indított a „B”-típusú könyvtárak igazgatói számára

ra az OSZK KMK. (Befejeződött jún. 10-én)

24. Könyvtárkezelői tanfolyamot indított tanácsis és iskolai könyvtárosok részére a Baranya megyei Könyvtár
25. Az AGROBER által szervezett hálózati szakmai tanácskozás Budapesten
26. Budapesten, a Fehérhajú utcában megnyílt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 354 m² alapterületűre bővített zenei gyűjteménye

MÁRCIUS

1. Könyvtárkezelői tanfolyamot indított községi, szakszervezeti és iskolai könyvtárosok számára a Békés megyei Könyvtár
Megkezdte működését Kaposváron a Mezőgép Vállalat 120 m² alapterületű, új épületben elhelyezett műszaki és szakszervezeti könyvtára
2. A gyermekkönyvtárosok évadnyitó konferenciája az OSZK KMK-ban
A Hazafias Népfront Olvasó népért mozgalmi munkabizottságának ülése a HNF Országos Tanácsának székházában
A Magyar Könyvtárosok Egyesülete által az Eötvös-klubban szervezett beszélgetés a könyvtárak műszaki fejlesztésének új irányairól
4. Módszertani munkabizottság alakult az MKE keretében
10. A szakszervezeti központi könyvtárak igazgatóinak értekezlete Budapesten, a Vasasszakszervezet Római parti üdülőjében a SZOT-elnökség 1980. szept. 29-i határozatának végrehajtásáról és a soron következő feladatokról
- 16—18. Az Országos Oktatástechnikai Központ (Veszprém) újabb tanfolyama a média-tári ismeretekről
17. Megnyílt a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár 22. sz. kerületi könyvtárának 430 m² alapterületű prézens olvasóterme, nyelvi és irodalmi szakrészlege (VII., Kertész u. 15.)
Nagy Attila „Élni az embernek kevés” című előadójátékának nyilvános rádiófelvétele a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárban. (Az adás a Kossuth rádió *Gondolat* c. műsorában ápr. 9-én hangzott el)
18. A Műszaki Könyvtári Koordinációs Kollégium ülése az OMIKK-ban
19. Életének 64. évében tragikus körülmé-

nyek között elhunyt *dr. Jóború Magda*, *dr. Ajtai Miklósné*, a neveléstudományok kandidátusa, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

26. Húsz esztendeje, 1962-ben kezdődött meg az Országos Széchényi Könyvtár részére a Budavári Palota „F”-épületének átalakítása
A 150 m² alapterületű Geszterédi Községi Könyvtár (Szabolcs-Szatmár m.) felavatása
- 29—31. Fejér, Győr-Sopron, Komárom, Vas és Veszprém megyék „A”- és „B”-típusú könyvtáraiban dolgozó, módszertani munkával foglalkozó könyvtárosok továbbképzése a Vas megyei Velem községben
30. Az új bibliográfiai leirési szabályok alkalmazásáról indított tanfolyamot az OSZK KMK. (Befejeződött máj. 6-án)
Az új dokumentumleirési szabályok oktatásáról indított tanfolyamot az OSZK KMK. (Befejeződött máj. 6-án)

ÁPRILIS

2. Műsor a *Gondolatban*, a Rádió irodalmi lapjában a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Kertész utcai új olvasóterméről
- 2—6. A Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Rendszer *Tudományos és Műszaki Filmek NSIR* (Interfilminform) rendszertanácsának 9. ülése Budapesten
3. Életének 56. évében váratlanul elhunyt *Tóth-Pál Zoltán*, a bajai Ady Endre Városi-Járasi Könyvtár igazgatója
4. A Magyarbánhegyesi Községi Könyvtár (Békés m.) 120 m² alapterületűre bővített otthonának felavatása
6. Az új dokumentumleirési szabályok alkalmazásáról indított tanfolyamot az OSZK KMK. (Befejeződött máj. 27-én)
Az új dokumentumleirési szabályok oktatásáról indított tanfolyamot az OSZK KMK. (Befejeződött máj. 27-én)
7. Az AGROINFORM koordinációs értekezlete az agrárfelsőoktatási könyvtárhálózati központok igazgatói számára
Az MKE audiovizuális bizottsága által szervezett összejövetel Budapesten, a Tánacsics Mihály Gimnáziumban
- 7—8. Az MKE ifjúsági szekciója által szervezett tanácskozás a hódmezővásárhelyi Bethlen Gábor Gimnáziumban, a gimnázium és a Németh László Városi Könyvtár rendezésében

14. Az MKE zenei szekciója által szervezett továbbképzés az FSZEK zenei gyűjteményében
15. *Szente Ferenc* osztályvezető kapott megbízást az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ igazgatói teendőinek ellátására
- Békés megyei nemzetiségi könyvtárosok könyvkiállítással egybekötött szakmai tanácskozása könyvtárellátási kérdésekről Gyulán, a Békéscsabai Megyei Könyvtár, a gyulai Mogyoróssy János Városi-Járási Könyvtár, az Állami Gorkij Könyvtár, a Tankönyvkiadó Vállalat és a Könyvért rendezésében
- 15.— A tizedik Szabolcs-Szatmár megyei máj. gyermekkönyvtári hónap központi és 8. helyi rendezvényei
16. *Papp Istvánt*, az OSZK KMK lemondott igazgatóját az Országos Könyvtárügyi Tanács titkárává nevezték ki
- 19— A Magyar Néphadsereg kiemelt könyvtárainak vezetői részére szervezett második szakmai továbbképzési napok Budapesten, illetve két vidéki vezető könyvtárban
- 23.
21. A HNF pedagógiai és Olvasó néperért mozgalmi bizottságának közös tanácskozása Kecskeméten
22. Bokrétaünnepség a Békéscsabai Megyei Könyvtár építkezésén, amely 1981. máj. 28-án kezdődött
26. A magyarországi román tanítási nyelvű általános iskolák olvasómozgalmának döntője Gyulán, a városi művelődési központban
27. „...Mondjad szaporábban...” címmel a szegedi körzeti stúdió műsora *Tóth Béláról*, a Somogyi Könyvtár igazgatójáról, íróról a Magyar Televízió 1-es programjában
- A Rádió könyvklubjának irodalmi estje a Paksi Városi-Járási Könyvtárban a Kossuth rádió műsorában
- 27— A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése Győrben, a megyei könyvtárak megszervezésének 30. évfordulója alkalmából
- 28.
- 5—7. Az Országos Oktatástechnikai Központ által a médiatári ismeretekről szervezett tanfolyam Veszprémben
6. A Rádió könyvklubjának irodalmi estje *Bertók László* költő és *Lázár Ervin* író részvételével a pécsi Várkonyi Nándor Városi Fiókkönyvtárban. A felvételt máj. 26-án sugározta a Kossuth rádió
7. Újból megnyílt a 369 m²-re bővített alapterületű Bátaszéki Körzeti Könyvtár (Tolna m.)
10. Életveszélyessé nyilvánították a Németh László anyagi támogatásával 1973-ban kialakított Mezőszilasi Községi Könyvtárt (Fejér m.)
12. A Művelődési Közlöny 1982. évi 9. számában megjelent a tudományos könyvtárrá minősített intézmények harmadik csoportjának névsora
15. A Soproni Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Müller Imréné*
A Nagykőrösi Városi Könyvtár új igazgatója *Barta Istvánné*
21. Az Országos Közművelődési Tanács elnöksége megtárgyalta a tanácsi közművelődési és iskolai könyvtárak helyzetét Könyvkiállítással egybekötött szakmai tanácskozás könyvtárellátási kérdésekről Miskolcon, a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtárban, a megyei könyvtár, az Európa és a Helikon könyvkiadók, valamint a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
22. A Verseggy Ferenc nyelvemlékvérseny megyei döntője a Szolnoki Megyei Könyvtár gyermekrészlegében
24. Csere révén az Országos Széchényi Könyvtárba került a belgiumi Leuven katolikus egyetemének könyvtárában őrzött, az Ómagyar Mária-síralom szövegét tartalmazó XIII. századi pergamenkódex
- Írattott a Hód vize partján...* címmel a Magyar Rádió nyilvános felvétele a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárban a könyvtár megnyitásának 75. évfordulója alkalmából. (Adása júl. 23-án a Kossuth rádióban)
27. A 173 m² alapterületűre bővített Bölcskei Községi Könyvtár (Tolna m.) felavatása
28. Felavatták a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár több mint 1000 m² alapterületű 7. sz. főkönyvtárát a XIII. ker., Dalgály u 9. sz. alatt

MÁJUS

- 3— A Tolna megyei gyermekkönyvhét rendezvényei
4. Beszélgetés a könyvtárkezelő-képzésről az MKE rendezésében az Eötvös-klubban

- 28— Ünnepi könyvhét. Országos megnyitója jún. Budapesten, a Vörösmarty téren; vidéki megnyitója Salgótarjánban máj. 29-én; országos szövetkezeti megnyitója 28-án Bicskén
30. *Játék a könyvtárban* címmel gyermekek számára rendezett irodalmi matiné közvetítése a Mohácsi Jenő Városi-Járási Könyvtárból (Mohács) a Petőfi rádió műsorában
31. Nyugalomba vonult *Urbán László*, a sárvári Sylvester János Városi-Járási Könyvtár igazgatója

JÚNIUS

1. Az Országos Széchényi Könyvtár új főigazgatója *dr. Molnár Ferenc*
A sárvári Sylvester János Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Pázmán Péter*
Komplex intézmények és az integráció lehetőségei címmel kerekasztal-beszélgetés az MKE szervezésében az Eötvös-klubban
Az MKE műszaki könyvtárosi szekciójának rendezvénye Budaörsön a MÉM Repülőgépes Szolgálat könyvtári és szakirodalmi információs tevékenységének megismertetésére
2. Az MKE zenei szekciója által szervezett továbbképzés a Rózsavölgyi Zeneműbolt és a könyvtárosok kapcsolatáról
3. *Üdvözlét az olvasónak! (III. rész)* címmel irodalmi rejtvényműsor közvetítése a Szeghalmi Nagyközségi-Járási Könyvtárból a Kossuth rádióban
4. A Hatvani Városi Könyvtár 134 m² alapterületűre bővített gyermekrészlegének felavatása
- 7— Az OMIKK nemzetközi szeminárium a UNESCO-tagországok, elsősorban a fejlődő országok szakemberei részére az információs szabványosításról, *Third International Seminar on the Application of Standards in Information* címmel
8. Ezer kötet horvát nyelvű könyvet ajándékozott a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárnak mint nemzetiségi báziskönyvtárnak a Horvát Szocialista Köztársaság Művelődési Bizottsága
14. A Rádió könyvklubjának nyilvános felvétele a Dunaújvárosi Munkásművelődési Központ és Könyvtárban *Garai Gábor* és *Szakonyi Károly* részvételével. (Adás: szept. 18.)
16. A vasasszakszervezethez tartozó könyv-

tárak vezetőinek tapasztalatcseréje Dunaújvárosban, a Munkásművelődési Központ és Könyvtárban
A Gondolat, a Rádió irodalmi lapja *Németh László-variációk* címmel műsort közvetített a Kossuth rádióban a hőmezővásárhelyi Németh László Könyvtárból

17. Az OKT teljes ülése a Művelődési Minisztériumban a könyvtári szakfelügyeletről szóló jogszabálytervezetről
- 21— Az MKE gyermekkönyvtári szekciója által szervezett tapasztalatcsere-továbbképzés Mátészalkán és Nyiregyházán
- 22— Az AGROINFORM és az IFIS (International Food Information Service) közös referálói szeminárium Budapesten az ágazat élelmiszeripari és információs szakemberei számára
- 23— A Főiskolai Könyvtárvezetők Tanácsának és az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának együttes teljes ülése Pécsen, a Pollack Mihály Műszaki Főiskolán
25. A nemzetiségi báziskönyvtárak vezetőinek kiállításal egybekötött országos tanácskozása Pomázon az Állami Gorkij Könyvtár és a Pest megyei Könyvtár rendezésében
30. Nyugalomba vonult *dr. Székely Sándor*, az orvostudományok kandidátusa, az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár igazgatója
- 30— Az OSZK KMK által irányított közművelődési könyvtári propaganda-bizottság tapasztalatcsere-értekezlete Jászberényben

JÚLIUS

1. A Szentesi Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Majtényiné Túri Katalin*
Meggzűnt a KG-INFORMATIK, a Kohó- és Gépipari Tudományos Informatikai és Ipargazdasági Központ. Jogutódai: a PRODINFORM Műszaki Tanácsadó Vállalat, az Ipari Informatikai Központ, valamint az Ipargazdasági Intézet, továbbá az Ipari Reklám- és Propaganda Vállalat
Megnyílt a 145 m²-ről 300 m² alapterületűre bővített, területi feladatokat is ellátó szakszervezeti könyvtár a diósgyőri Bartók Béla Művelődési Központban
- 9— Az MKE műszaki könyvtárosi szekciójának évi vidéki összejövele Győrben, a Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskolán az Építésügyi Tájékoztatási

- Központ komplex szakirodalmi tájékoztatási szolgáltatásáról
16. Nyugalomba vonult *Berezvai Lajosné*, a Szentesi Városi-Járási Könyvtár igazgatója
 19. Megkezdte működését a 160 m² alapterületűre bővített Nagyhalászi Községi Könyvtár (Szabolcs-Szatmár m.)
 22. A *Nem születünk katonának* című honvédségi olvasópályázat irodalmi vetélkedőjének döntője a Magyar Néphadsereg Művelődési Házában
- Életének 76. évében elhunyt *dr. Dezsényi Béláné dr. Szemző Pirokska*, az OSZK nyug. munkatársa, irodalomtörténész

AUGUSZTUS

1. A Minisztertanács 30/1982. (VII. 19.) sz. rendelete az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtárt bízta meg a kutatási és fejlesztési tevékenység országos nyilvántartásával
- A 150 m² alapterületű soltszentimrei (Bács-Kiskun m.) új klubkönyvtár átadása
9. A Művelődési Közlöny 15. számában megjelent a művelődési miniszternek és az Állami Bér- és Munkaügyi Hivatal elnökének 120/1982. (MK. 15.) MM—ÁBMH sz. együttes utasítása a pedagógusok munkaidejéről, munkavégzéséről és díjazásuk egyes kérdéseiről. A rendelkezés érinti az iskolai könyvtárosok munkavégzésével kapcsolatos kérdéseket is
 15. *Szente Ferencet*, az OSZK KMK megbízott igazgatóját az intézet igazgatójává nevezte ki a Művelődési Minisztérium
 17. Az egészségügyi—orvostudományi koordinációs körhöz tartozó könyvtárak képviselőinek megbeszélése az Országos Orvostudományi Intézet és Könyvtárban
- Délszláv nemzetiségi könyvtárosok könyvkiállítással egybekötött tanácskozása a Zala megyei Tótszerdahelyen az Állami Gorkij Könyvtár és a Könyvterjesztő Vállalat rendezésében
19. A *Szabó Ervin-émlékérem* és a *Kiváló népművelő* kitüntetések átadása a Vigadóban. Szabó Ervin-émlékérmes könyvtárosok: *Balázs Sándorné dr.*, *Billédi Ferencné dr.*, *Elek Sándorné*, *Futala Tibor*, *Román Lászlóné dr.*, *Tapolcainé Sáray Szabó Éva*, *Windisch Aladárné*. Kiváló népművelő címmel kitüntetett könyvtá-

rosok: *Horváth Gabriella*, *Papp Józsefné*, *Szabó Jánosné*

- 120 m² alapterületű új könyvtár felavatása a Somogy megyei Böhönyén
- Felavatták a Nagykovácsi Általános Művelődési Központ (Pest m.) 209 m² alapterületű könyvtárát
- 22— Az IFLA éves konferenciája a kanadai
 28. Montrealban. Tárnya: a (számítógépes) hálózatok
 25. Az orvostudományi könyvtári hálózat orvostanácsadói részére az OIK által szervezett tanácskozás
 26. Felújított, 220 m² alapterületűre bővített FSZEK-gyermekkönyvtár felavatása Óbudán, a Fő tér egyik műemléképületében
 - 27— A Magyar Könyvtárosok Egyesületének
 28. XIV. vándorgyűlése Miskolcon. Tárnya: a szakirodalmi információellátás helyzete és fejlesztési irányai
 28. A gyöngyösi 7. sz. általános iskola 105 m² alapterületű könyvtárának átadása
 31. Nyugalomba vonult *Kovács István*, a Nyíregyházi Városi Könyvtár igazgatója
- Osztályozói (ETO) féléves tanfolyamot indított az OSZK KMK. (Befejeződött nov. 25-én)
- 31— Az Országos Pedagógiai Intézet és az szept.Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum által szervezett, továbbképzéssel egybekötött tanévelőkészítő tanácskozás
 1. iskolai könyvtári szakfelügyelők és megyei hálózatiközpont-vezetők számára Vácon

SEPTEMBER

1. A Törökszentmiklósi Városi Könyvtár új igazgatója *Mezei Lászlóné*
- A Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola esti tagozatán megkezdődött a könyv- és papírr Restaurátorok második csoportjának kétéves középfokú képzése. (Az első csoport 1981. szept. 1-én kezdte meg tanulmányait)
- A Művelődési Közlöny 1982/17. számában megjelent a Minisztertanács 30/1982. (VII. 19.) sz. rendelete a kutatási és fejlesztési tevékenység országos nyilvántartásáról, valamint az OMFB elnökének 5/1982. (VII. 19.) sz. utasítása a 30/1982. (VII. 19.) MT sz. rendelet végrehajtásáról
- Módszertani könyvtárosok részére továbbképző tanfolyamot indított az OSZK KMK

- 2—3. Szakmai tanácskozás Vácon az Országos Pedagógiai Intézet és az OSZK KMK rendezésében a gimnáziumi fakultatív könyvtárkezelői tantárgy oktatói részére
3. *Könyv-tár—Kincs-tár* címmel körkapcsolásos rádiós vetélkedő gimnazistáknak a Ceglédi Városi-Járási, a szegedi Somogyi Könyvtárból és a Szolnoki Verseghy Ferenc Megyei Könyvtárból
7. Egyéves továbbképző tanfolyam indult gyermekkönyvtárosok részére az OSZK KMK-ban
9. Könyvtárkezelői tanfolyamot indított az Egri Megyei Könyvtár Heves megye tanácsai, szakszervezeti, iskolai és szakkönyvtáraiban dolgozók számára
10. A könyvtárkezelői tanfolyamok vezetőinek országos tanácskozása az OSZK KMK-ban
- 12— A FID 41. kongresszusa Hong Kongban. Tárnya: az információs technika kihívása
16. Tárnya: az információs technika kihívása
13. A Kaposvári Tanítóképző Főiskola 300 m² alapterületű könyvtárának megnyitása
- 13— Könyvtárkezelői tanfolyamot indított Fejér, Vas és Veszprém megyei könyvtárosok részére a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Megyei Könyvtár
14. Az észak-dunántúli regionális együttműködési kör területén dolgozó módszertani-hálózati könyvtárosok tájékoztatása
14. Az észak-dunántúli regionális együttműködési kör területén dolgozó módszertani-hálózati könyvtárosok tájékoztatása Tatán a XI. Komárom megyei könyvtári hét keretében
- 13— A XI. Komárom megyei könyvtári hét rendezvényei
14. *Képek a könyvtárban* címmel a győri körzeti stúdió bemutatta a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár és a győri Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár gyűjteményét a Magyar Rádió 3. műsorában
- 14— Az orvosi könyvtárosok és orvostanácsadók IX. országos értekezlete Budapesten, az OIK-ban
- 14— A költségvetési rendszerről szervezett továbbképző tanfolyamot az OSZK KMK
15. Kerekasztal-megbeszélés az Állami Gorkij Könyvtárban a helyismereti érdeklődés kurrens és retrospektív folyóiratfeltárás kérdéseiről az MKE bibliográfiai bizottsága és az OSZK KMK rendezésében
15. Könyvtárkezelői tanfolyamot indított a Csongrád és Bács-Kiskun megyék tanácsai közművelődési, szakszervezeti, felsőoktatási könyvtáraiban, valamint szakkönyvtáraiban dolgozók részére a szegedi Somogyi Könyvtár
16. Megnyitotta a felújított, 293 m² alapterületűre bővített Tatabányai Városi Könyvtári Központ kölcsönzője
20. A Magyar Rádió és a Ljubljana Rádió két nyelvű szlovén költői estjének nyilvános felvétele a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárban
21. *Kovács Máté-émlékkülés* Debrecenben az MKE, az OKT, a Hajdú-Bihar megyei Tanács, a Művelődési Minisztérium, az MTA könyvtörténeti és bibliográfiai munkabizottsága és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára rendezésében
22. Felavatták a Csanádpalotai Községi Könyvtár (Csongrád m.) gyermekrészlegét, amelynek létesítésével a könyvtár alapterülete 115 m²-re nőtt
23. A Szakszervezetek Budapesti Tanácsa által budapesti szakszervezeti könyvtárvezetők részére szervezett tanácskozás a vasasszakszervezet székházában
28. Vas és Győr-Sopron megyék nemzetiségi könyvtárosainak kiállítással egybekötött szakmai tanácskozása könyvtárellátási kérdésekről a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárban, a megyei könyvtár, az Állami Gorkij Könyvtár és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
- 28— Győr-Sopron, Komárom, Vas, Veszprém és Fejér megyék gyermekkönyvtárosainak továbbképzéssel egybekötött tanácskozása az iskoláskorúak anyanyelvi és természettudományos neveléséről Velencén (Fejér m.)
- ban megjelent a 8003/1982. (M. K. 18.) MM sz. tájékoztató a tanácsok által fenntartott egyes intézmények szervezeti összehasonlásáról szóló 119/1981. (M. K. 13.) MM sz. utasítás végrehajtásához Újból megkezdte működését a 120 m² alapterületűre bővített Nyíradonyi Községi Könyvtár (Hajdú-Bihar m.)
16. 118 m² alapterületű könyvtár felavatása a Komárom megyei Dág községben
17. Könyvtárkezelői tanfolyamot indított a Csongrád és Bács-Kiskun megyék tanácsai közművelődési, szakszervezeti, felsőoktatási könyvtáraiban, valamint szakkönyvtáraiban dolgozók részére a szegedi Somogyi Könyvtár
20. A Magyar Rádió és a Ljubljana Rádió két nyelvű szlovén költői estjének nyilvános felvétele a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárban
21. *Kovács Máté-émlékkülés* Debrecenben az MKE, az OKT, a Hajdú-Bihar megyei Tanács, a Művelődési Minisztérium, az MTA könyvtörténeti és bibliográfiai munkabizottsága és a Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi Könyvtára rendezésében
22. Felavatták a Csanádpalotai Községi Könyvtár (Csongrád m.) gyermekrészlegét, amelynek létesítésével a könyvtár alapterülete 115 m²-re nőtt
23. A Szakszervezetek Budapesti Tanácsa által budapesti szakszervezeti könyvtárvezetők részére szervezett tanácskozás a vasasszakszervezet székházában
28. Vas és Győr-Sopron megyék nemzetiségi könyvtárosainak kiállítással egybekötött szakmai tanácskozása könyvtárellátási kérdésekről a szombathelyi Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárban, a megyei könyvtár, az Állami Gorkij Könyvtár és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
- 28— Győr-Sopron, Komárom, Vas, Veszprém és Fejér megyék gyermekkönyvtárosainak továbbképzéssel egybekötött tanácskozása az iskoláskorúak anyanyelvi és természettudományos neveléséről Velencén (Fejér m.)

OKTÓBER

1. Megkezdte a kölcsönzést a veszprémi

- Márc. 15-e utcában levő, két szakközépiskolát és két szakmunkásképző intézetet magába foglaló iskolaegyüttes 250 m² alapterületű új könyvtára
4. Az FSZEK csepeli főkönyvtárának egységeként 311 m² alapterületű, kettős funkciójú könyvtár nyílt a Rákóczi Ferenc u. 106. sz. alatti általános iskolában
- 4—6. Az IFLA közművelődési könyvtári statisztikai szabványokat kidolgozó munkacsoportjának ülése Budapesten az OSZK KMK-ban
- 5—8. A veszprémi Országos Oktatástechnikai Központ *Médiatári ismeretek* címen szervezett tanfolyama könyvtárosok és oktatástechnológusok részére
- 5— Műszaki és közgazdasági könyvhónap; 31. országos megnyitója Szegeden
- 6—7. A Megyei Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése Mályiban (Borsod-Abaúj-Zemplén m.) a lakóhelyi könyvtári ellátás szakmai irányelveinek, az iskolai könyvtári fejlesztési irányelveknek és a könyvtári szakfelügyeleti rendeletnek a tervezeteiről
7. 164 m² alapterületű városi fiókkönyvtár felavatása Mezőtúron
Műszaki okokból leállt a Győri Megyei Könyvtár bibliobusza
8. Az őszi megyei könyvhetek megnyitása Csornán
11. Könyvtárkezelői tanfolyamot indított az OSZK a saját, illetve más budapesti nagykönyvtárak (Gorkij, Országgyűlési) dolgozói számára
12. 120 m² alapterületűre bővített községi könyvtárt avattak a Somogy megyei Iharosberényben
13. Levelező tagozaton megkezdődött a főiskolai könyvtárosképzés Szegeden, a nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskola kihelyezett konzultációs központjában
Tanácskozás az OSZK dísztermében a könyvtárak lemezellátásáról az OSZK KMK, az MKE zenei szekciója és a Könyvértékesítő Vállalat rendezésében
Könyvtárkezelői tanfolyamot indított az FSZEK a saját hálózatában, illetve a szakszervezeti könyvtárakban dolgozó munkatársak számára
Könyvtárkezelői tanfolyamot indított tanácsi közművelődési és iskolai könyvtárosok részére a Pest megyei Könyvtár
15. A Magyar Nemzeti Bibliográfia számítógépes rendszerének továbbfejlesztése keretében az OSZK-ban üzembe helyeztek egy TS 51/S intelligens terminált, ezáltal közvetlen vonalkapcsolat jött létre a könyvtár és a Számítástechnikai Koordinációs Intézet számítógépe között, amelyen az MNB-be kerülő leírások feldolgozása történik
- A HNF Olvasó népért mozgalmi munkabizottságának ülése az iskolai könyvtárak fejlesztéséről és a rendhagyó irodalomóráról a HNF Országos Tanácsának székházában
- 18— Hajdú-Bihar megyei gyermekkönyvnapok a megyei könyvtár, a Hajdú-Bihar megyei Pedagógus Továbbképzési Intézet, a Hajdú-Bihar megyei Úttörőelnökség és a Debreceni Városi Könyvtár rendezésében
19. Az MKE audiovizuális munkabizottságának tanácskozása a Szombathelyi Tanárképző Főiskolán a médiatáraknak a főiskolai képzésben játszott szerepéről
20. A Veszprémi Vegyipari Egyetem Központi Könyvtára először valósított meg online szakirodalomkeresést a DIA-LOG amerikai adatbázissal
A *Gondolat*nak, a Rádió irodalmi lapjának *Tiszatáj*-műsorát közvetítette a Kossuth rádió a makói József Attila Városi Könyvtárból. (Ismétlése okt. 29-én)
25. Könyvtárkezelői tanfolyamot indított tanácsi, szakszervezeti és iskolai könyvtári dolgozók számára a salgótarjáni Ballasi Bálint Megyei Könyvtár
- 25— Négy megye (Bács-Kiskun, Baranya, Somogy és Zala) főhivatású gyermekkönyvtárosainak, járási könyvtárvezetőinek és módszertani-hálózati tevékenységgel foglalkozó munkatársainak továbbképzése Boglárléllén
26. A 147 m² alapterületűre bővített községi könyvtár átadása a Békés megyei Kunágótán
A Magyar Rádió nyilvános felvétele a hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtárban *Havas Judit* előadóművész *Az embernek fia* c. önálló estjéről
27. A Pest megyei Kerepestartcsán, a volt kerepesi ált. iskola felújításával kialakított 155 m² alapterületű könyvtár felavatása. (A kistarcsai településrészen nov. 25-én avattak 80 m² alapterületű könyvtárat)
29. 53 éves korában váratlanul elhunyt *Hor-*

váth Gabriella, a nyíregyházi Móríz Zsigmond Megyei Könyvtár igazgatója Az MKE ifjúsági könyvtárosi szekciója által rendezett tanácskozás Budapesten a fiatalok munkahelyi könyvtári ellátásáról

NOVEMBER

1. A Pécsi Városi Könyvtár új igazgatója *Pál Józsefné*
A bajai Ady Endre Városi-Járási Könyvtár új igazgatója *Eördögh Endrené*
A Sárospataki Városi Könyvtár új igazgatója *Halász Magdolna*
Megnyílt a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem 535 m² alapterületűre bővített könyvtára
A tatabányai József Attila Megyei Könyvtár használatba vette 284 m² alapterületű új, kétszintes tömörraktárát
Könyvtárkezelői tanfolyam kezdődött műszaki-természettudományi és mezőgazdasági könyvtárosok részére az OMIKK, az Akadémiai Könyvtár, az AGROINFORM és más hálózati központok szervezésében
2. Felavatták az FSZEK 34/3. sz., 140 m² alapterületű újpalotai lakótelepi fiókkönyvtárát
A 110 m² alapterületűre bővített nemzetiségi könyvtár felavatása a Békés megyei Méhkerék községben
- 2—4. A szocialista országok nemzeti könyvtárait képviselő szakértők 4. tanácskozása Budapesten, az OSZK-ban a könyvtárközi kölcsönzésről és a központi katalógusokról
3. A politikai könyvnapok megnyitója Szegeden
6. 175 m² alapterületű, önálló elhelyezésű gyermekkönyvtár felavatása a Békés megyei Mezőberény nagyközségben
7. Az Abonyi Községi Könyvtár (Pest m.) az előzőnél 184 m²-rel nagyobb, összesen 401 m² alapterületű helyiségekbe költözött
A Zala megyei Sármelléken felavatták az általános művelődési központban létesített 193 m² alapterületű könyvtárt
- 8—
12. A büntetésvégrehajtó intézetek kulturális-nevelő tisztjei részére az OSZK KMK munkatársainak közreműködésével tartott szakmai továbbképzés Siófokon
10. Az Egyetemi Könyvtárigazgatók Tanácsának ülése a Műegyetemen a könyvtárak műszaki fejlesztésének kérdéseiről
A közművelődési könyvtárak propagandistáinak továbbképzéssel összekapcsolt tájértekezlete a hátrányos helyzetű olvasókkal kapcsolatos tennivalókról az FSZEK 7. sz. főkönyvtárában az OSZK KMK szervezésében
11. Az MKE által szervezett nyugdíjastalálkozó az FSZEK Kertész utcai olvasótermében
- 14—
27. Az AGROINFORM és a CAB (Commonwealth Agricultural Bureau) közös referálói szemináriuma Budapesten az ágazat mezőgazdasági és információs szakemberei számára
15. Megnyílt az EVIG (Egyesült Villamosgépgyár) 153 m² alapterületűre bővített, újjáalakított szakszervezeti könyvtára
- 16—
20. Az ORGTECHNIK '82 Budapest elnevezésű nemzetközi szervezés- és vezetéstechnikai eszközkiallítás az OSZK-nak a Budavári Palotában készülő épületében
20. A Könyvértékesítő Vállalat könyvtárellátó főosztálya által rendezett szakmai tanácskozás könyvtárberendezés és -felszerelési kérdésekről az ORGTECHNIK '82 nevű kiállításon
22. Az új SZMT-székházban kialakított, összesen 400 m² alapterületű helyiségeket, továbbá garaszt is magába foglaló otthonába költözött a Veszprémi SZMT Központi Könyvtár
- 22—
23. Az észak-magyarországi régió módszertani-hálózati könyvtárosainak tájértekezlete Pécelen az OSZK KMK és a Pest megyei Könyvtár rendezésében
- 22—
24. Pest, Szolnok, Szabolcs-Szatmár és Hajdú-Bihar megyék gyermekkönyvtárosainak tanácskozása a természettudományos műveltségről Debreczen az MKE Hajdú-Bihar megyei szervezete és a Debreceni Városi Könyvtár rendezésében
26. Országos szakértői értekezlet az OSZK KMK-ban a közművelődési könyvtárak szakrészlegesítésének lehetőségeiről
Üdvözlét az olvasónak I. rész címmel irodalmi rejtvényműsor közvetítése Egerből, a megyei könyvtár olvasóterméből a Kossuth rádióban
28. Megnyílt a Pécsi Nevelési Központ (Apáczai Csere János krt.) 1000 m² alapterületű könyvtára

- 29— Ötödik országos gyermekkönyvhét. Megnyitója Budapesten, a Móra Ferenc Ifjúsági Könyvkiadó székházában
- 29— A gyermekkönyvtári napok rendezvényei a Miskolci Városi Könyvtár hálózatában

DECEMBER

1. Az Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár új igazgatója *dr. Birtalan Győző*
A Dunaújvárosi Munkásművelődési Központban működő, központi városi, szakszervezeti és járási feladatokat ellátó könyvtár új igazgatója *Tóth Jánosné*
A Pest megyei SZMT Központi Könyvtár új igazgatója *Kenyéri Kornélia*
Gyermekrészleggel gyarapodott a Nagyberki Községi Könyvtár (Somogy m.), amelynek alapterülete ezzel 135 m²-re nőtt
A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Könyvtári Koordinációs Tanács értekezlete az AGROINFORM-ban
- 1—2. *Helyi könyvkiadás — nem hivatásos kiadók* címmel országos tanácskozás Pécsen a Baranya megyei Tanács és az MKE megyei szervezete rendezésében; ezzel kapcsolatban nov. 30. és dec. 9. között könyvkiállítás *A helyi könyvkiadás negyedszázada Magyarországon 1957—1982* címmel
2. Életének 58. évében elhunyt *Barna Eleonóra*, a Nagykátai Nagyközségi-Járásai Könyvtár Szabó Ervin-émlékermes igazgatója
3. *Üdvözet az olvasónak II. rész* címmel irodalmi rejtvenyműsor közvetítése a hatvani Ady Endre Városi Könyvtárból a Kossuth rádióban
Tudományos emlékülés a szolnoki Verseghy Ferenc Megyei Könyvtárban *Verseghy Ferenc* születésének 225., halálának 160. évfordulója alkalmából, a könyvtár, az MTA Irodalomtudományi Intézete, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság és a TIT irodalmi választmánya rendezésében
6. 300 m² alapterületű új hallgatói részleggel bővült a Semmelweis Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára
A Békés megyei Mezőhegyesi Általános Művelődési Központ új épületében megnyílt a nagyközség 140 m² alapterületű, összevont gyermek- és iskolai könyvtára
7. Az időszaki kiadványok bibliográfiai leírásának új szabályairól indított továbbképző tanfolyamot az OSZK KMK
A nemzetiségi olvasótábori országos pályázat eredményhirdetése és tanácskozás az Állami Gorkij Könyvtár rendezésében a Hazafias Népfront Országos Tanácsának székházában
8. A könyvtárosi oktatási—továbbképzési állandó bizottság értekezlete a zenei-könyvtáros-képzés egyetemi (posztgraduális) formájának bevezetéséről, valamint a szakirodalmi és a könyvtárhasználati képzés helyzetéről a felsőoktatási intézményekben
9. Az Elnöki Tanács *Révész Ferencnek*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyugalmazott főigazgatójának 70. születésnapja alkalmából a Magyar Népköztársaság babérkoszorúval ékesített zászlórendjét adományozta
A Műszaki Könyvtári Koordinációs Kollégium ülése az OMIKK-ban
10. Megnyílt az Érdi Városi Könyvtár új, 300 m² alapterületű épülete, amelyben a felnőttrészt legerősebben helyezték el
13. *Szigetek könyve* címmel *Sinka*-émlékműsor rádiófelvétele a Szeghalmi Nagyközségi-Járásai Könyvtárban
16. A Magyar Könyvtárosok Egyesületének 1982. évi tisztújító küldöttközgyűlése a Pataky István Művelődési Központban. Az egyesület új elnöke *Billédi Ferencné dr.*, főtitkára továbbra is *Kovács Dezső*
A Nagykanizsai Városi-Járásai Könyvtár új igazgatója *Pintér Béla*. Előde, *Harkány László* aug. 15-én lemondott állásáról
17. Megkezdte működését a 380 m² alapterületűre bővített Pásztói Nagyközségi-Járásai Könyvtár (Nógrád m.)
31. Betegsége miatt, kordedvezménnyel nyugalmomba vonult *Horváth Géza*, a tatányai József Attila Megyei Könyvtár Szabó Ervin-émlékermes igazgatója
Pap Gábor, a Kiskunhalasi Városi-Járásai Könyvtár igazgatója lemondott állásáról
Megerszűnt a Kohó- és Gépipari, Nehézipari és Könnyűipari Műszaki Könyvtári Hálózati Központ működése

Összeállította: Gerő Gyula

A Hymnus bölcsőhelyén

Szép megyének mondják a régi Szatmár vármegyét, amikor határai még hegyet, bércet, síkot, lápot öleltek körül — szép és gazdag megyének.

„Mintegy jó remény foka — írja 1831-ben *Halászy József* — úgy tűnik fel Szabolcs úntasztó síkja s homokos lapályin nőtt nyírjesi megett Szatmár, melynek iszapos téreit keletről és kelet-délről gyönyörű hegláncazatok csoportjai kerítik. Bájolóbb a hegyes-völgyes vidék, de hasznosabb a sík; szerencse pedig, hol mindkettő egyesítve van, hol a vad bérceket mosolygó sík terület váltogatja, hol hegyeket völgyek, folyók s gabona lengési alatt ingó dombok messze elnyúló domborodási övedzenek; s ha majd ismét felhágván a szomszéd hegyre, letekintesz, mintegy elődbe varázsolva látsz egy más világot, mely láthatárodát a láthatatlanba látszik kiterjeszteni. Itt erős tölgyek, suttyogó levelű nyár- s topolyfák hintenek oldalt enyhítő árnyékot; s amott a sűrűen apró vizesések törnek át; majd lejjebb a cserésben fülmilék énekétől viszhangzó bőtozott lombok nyitnak ösvényt egy kigyózdó patak nyargalta völgyre. [...] A hegynek alját aprós cserjék s szántóföldek lepik; völgyein szép, rétséggel elegyes úgynevezett lankák terjednek el; s ezek már azon gyümölcsösök, melyek a Szamos partja mentiben s egyébütt is szinte szakadatlanul folyó gyümölcserdőket formálván, Szatmár vármegye kincsestárainak tartathatnak, ugymint melyekből csergedez kimeríthetetlen bőségű égett itala, a szatmári híres szilvapálinka.”

Halászy József szavait Szatmár szépségéről, gazdagságáról mások is megerősítik. A megye monográfusa, *Szirmay Antal* is dicséri szilváját, almáját. „Ezeken kívül — írja 1809-ben — vannak mandola, barack, dió, naszpolya, szederj, birsalma, berkenye, meggy, cseresnye fák, köszméte, tengeri szőlő s egyéb hasznos cse-

megék. Terem itten mindenféle vetemény, búza, rozs, árpa, tenkeny, zab, veres-, pár-, fog-, metélőhagymák, kömény, ánizs a mezőken, spárga, veres-, karó-, kerék-, sárgarépák, virágos, téli, zöldlevelű, fodor káposzták, kender, len, dinnye, ugorka, tököknek sokféle nemei, köles, harmatkása, gubács, földi alma, csicsóka, komló, héjas gyümölcsű vetemények, borsó, lencse, nagy és apró bab, törökbúza, szőlő, dohány és lépesméz. [...] Az állatok országából legel itten számtalan ökreknak, bialoknak, többféle nemű juhoknak, kecskéknak, serény lovaknak, szálás sertéseknek sokasága, melyek kivált az erdős helyeken nagy jövedelmet hajtanak a lakosoknak; a vadaknak, házi és erdei szárnyas állatoknak sok fajtái. Hegyes bércekre a medvék, vadkecskék és hiuzok a szomszéd Mármarosból általvándorolnak. Az erdők szarvasokat, őzeket, rókákat, nyulakat, farkasokat, borzokat, siketfajdokat, császár- és fogolymadarakat nevelnek. A tavakon hatyuk, vadlúdak, szárcsák, tekenősbékák, vidrák, fejéres, kalánas, csergő récéknek sokféle nemei, bűvárok, gödények, gémekek, gólyák, halcsikok, a folyóvizekben kecsegék, pontyok, csukák, harcsák, sügerek, bólyingok, süllők, kárászok, fehér keszegek úszkálnak, forrásokban menyés kövihalak s pisztrángok vickádoznak.”

Istenáldotta vidék volt a régi Szatmár, de gyakran meglátogatta isten átka is. „A Szamos, Tisza, Túr, Batár folyók dühöngő árvái — olvassuk nagy statisztikusunk, *Fényes Elek* munkájában (1839) — sokszor egyesülnek s a Szamos-közi járásban alig lehet egy-két helységet számlálni, melynek határa az árvizektől mentesítve volna.” A sok vízfolyásnak, kiöntésnek, folyóágnak volt előnye is. Halászy József eleven képet fest a vízi életről: „Szamos halászó csoportok csónakjai terítik fült nyáron át a halkal suhanó Szamos tetejét; s az izzadt halász ilyenkor a gyümölcsös fák hűs bőtozati

alatt keres enyhet, míg azonközben a más oldalon egy csoport vadász átszáll, s a túlpart alatt elnyúló rengeteg nádasokban, gödények egyhangú bömbölésök beljebb csalogatási közben hajhássza a szárnyas sereget, mely a metsző nádas csörgésitől felriadva levegőbe reppen, s repülésével meghomályosítja a napot, s egy lövésre szétfut a mérhetetlen levegő üregébe...”

Itt, ezen az idilli tájon fekszik Cseke. Magyar falu a vegyes lakosságú megyében. A szatmári magyarok Szirmay Antal szerint „magas természetűek, ékes képűek, fekete hajúak, merészek, makacsok, vigak és vendégszeretők, a feleségeik többnyire nagyon elhiznak.” Fényes Elek tizennégy sort ír a faluról: „... számlál 229 római, 18 görögkatolikus, 1006 református, 59 zsidó lakost, római katolikus és református anyateplommal, zsinagógával. Szélesen kiterjedt határa csaknem mindennel megáldatott s igen termékeny. Földje többnyire sárga agyagos, a Tisza felé homokos; őszit nemigen sokat vetnek, de tavaszi élet, különösen tengeri felette gazdagon terem; rétje, legelője is sok és jó lévén, mind az uraságok, mind a jobbágyok szép szarvasmarhát tenyésztének; a sertéstartás szinte nagy fontosságú; a Tisza mentiben igen jövedelmes szilvás, almás, körtvélyes kertjei vannak, de hajdani ritka szépségű erdeje elpusztult. Földesurak Kende Pálné, Kende Zsigmond, a Kölcseyek s néhány zálogosok. Kölcsey Ferenc itt élt s munkálódott a Haza javáért. Áldás hamvaira!”

*

Kölcsey 1815 kora tavaszán költözött Álmosdról Csekébe. A család birtokai Biharban és Szatmárban voltak; az osztozkodásnál Ferencnek és öccsének, Ádámnak a csekei birtokrész jutott: az 1833. évi állapot szerint 252 köblös szántó és gyümölcsös, valamint 150 boglyát termő kaszáló. (Egy köblös = 1200 négyszögöl.) A nőtlen költő a birtokot közösen használta, az udvarházat közösen lakta öccsével. Ádám rossz gazda volt, s az idősebb testvér — bármennyire szeretett volna városba, könyvkereskedés, nyomda, író-barátok közelébe kerülni — nem hagyhatta el gazdaságát, amikor pedig 1827-ben öccse meghalt, Ferenc az elárvult család — Szuhányi Jozefin és Kálmán fia — gondviselőjeként továbbra is a faluban maradni kényszerült. Amit első csekei levelében, 1815. április 8-án, Kazinczynak írt:

„Itt lakom, édes Uram Bátyám, s itt fogok; messzeségben a világtól s barátaimnak nagyobb részétől...” — a jóslat beteljesedett.

Néhány hónap múlva, egykori iskolatársához, *Kállay Ferenchez* írt levelében, így mutatta be új lakóhelyét, melyet száműzetése helyének érzett: „A körny, melyben lakom, el van dugva szem elől, szép, de vad s felette magányos. Egyfelől a Tisza foly, másfelől a Túr, mely itt amabba szakad, s minket a torkolatban hagy lankunk. Egyfelől nagy erdők körítnek, másfelől nyílás esik, s láthatárainkat a máramarosi hóbercek határozzák. Nem poétai hely-e, édes barátom?” Hamarosan megtapasztalhatta a csekei tartózkodás kellemetlenségeit. „Minket itt az árvizek július vége óta zárva tartottak — írja augusztus 28-án — s csak mostanában szabadulván fel az utak, a debreceni vásárról elmaradánk.” A következő tavaszon: „A Tisza ismét duzzad, s ha kiömlik, ezen levélnék még több napokig kell itt maradnia.” Volt úgy, hogy udvara előtt zuhogott el a víz.

Poétai hely és vad árvizek... De a Tisza-part „reggeli gyönyörűségé”-t *Bessenyei*, a folyó szilajkodását *Petőfi* írta meg, nem a csekei költő. Kölcsey verseiben a táj nem jelenik meg. Lírai helyszíneinek alig vannak látható elemei, csak kiterjedésük van, megannyi üres tér, mely a lég szüntelen mozgásainak — szélnek, viharoknak, Kölcsey költészete makacsul ismétlődő vezérmotívumainak — ad helyet: Keletről lágy szellők... Nyúgoti fenyvek alól szél... Esti szél leng... Éjnek bús szele... Téli szél... Támadván őszi szél... Szél kele most, mint sír szele kél... Szél nyög epedve... Esti szél nyögése... Nyög az estveli szél... Mért nyög, miért az esti szél... Csattog, süvölt a szél... Ablakom tábláján csattog a szél... Éjszak bús szele dülva süvölt... Csapongva zúg a szél... Szélvész mérge tépi lengő vitorlátad... Szélvész között, zúgó habon... Gyakor szélvész... Zúg mint orkán... Haragos vihar éje... Dülván mint fergeteg... Vészek körítik homlokát... Vész támad... Vészek árján hányatom... Mennyi vész fog dörgő fellegében üldözni téged... Elsujtád villámídat dörgő fellegedben... Az égi tűz villámcsapási... Zúg csapása villámának... Vergődöm én és küzdöm a szelekkel... Visszahanyatlík küzdése közt s légi szeleknek játéka leszen...

Kölcsey olyan esztétikai ideált követett, melynek nem volt szüksége nyers, valóságos színekre; költészete abból építkezik, ami álta-

lános és örök: szirt, bérc, berek; s ha széljárta tájain egyáltalán kirajzolódik valami látvány, az nem lehet más, mint egy-egy romantikus nemzeti düledék: Husztnak romvára, a cégényi monostor omladozó sziluettje, kőhalom, hol vár állott egykor. Cseke faluképét ne költője verseiben keressük; a tipikus szatmári falut egy kecskeméti poéta, *Mátyási József* verselte meg, ódivatú ritmusban és vaskos rímekkel, de igen szemléletesen, amikor 1791-ben keresztülutazott a megyén:

Nem láttam ott magos kőépületeket, / Melyek az essőben áztatnák fejeiket. / Egy fatorony gunnyaszt a falu-középen, / Azt is egy ijedt tyúk átrepülné szépen. / Nincs amire nyíllát Jupiter eressze, / Mert az alacsonyság lakik tőle messze, / S tüzi játékának egy gazos földházat / Szerűjévé tenni vólna is gyalázat. / Mindenütt a templom a legszebb épület, / Pedig az is igen együgyű készület.

Amikor Kölcsey a költői pályára lépett, a Mátyási-féle régies verselés ideje már lejárt, még nem jött el viszont Petőfié, aki a csárda romjait is a legmagasabb esztétikai szférába tudta emelni, így aztán Kölcsey számára Cseke nem költői tárgy, csak „nyomorult falu”.

De „uraim, le a kalapokkal” (mondom én, egy reformkori író idézve) — az egykori nyomorult falu szent hely: itt írta Kölcsey a *Hymnust*, Csekében lakása nyolcadik esztendejében, 1823. január 22-én. Harminckét éves volt ekkor.

*

Mintha Csajkovszkij szimfonikus költeményének muzsikáját hallanók, az utolsó ütemeket, melyekben a cári himnusz elnyomja a Marseillaise hangjait. Aztán beáll a csend. Európa csendes, elzúgtak forradalmi, véget ért a nagy rengés utójátéka, Napóleon másfél évtizede is. Halottak csendje, temetők Európája; sosem fogjuk megtudni, hány csekei áldozatot követelt a vér és vas évadja — akiknek egy hagyományos, faragott fejfa sem jutott a hazai temetőben.

A csend nem egyeduralgó, tánczene töri meg: a bécsi kongresszus — miközben országátarokat szabdal és hercegségeket ajánl — táncol. Táncol *Széchenyi István gróf*: még nem tudja, hogy éppen tíz év múlva, 1825-ben, néhány úgy ahogy megtanult magyar szóval akadémiát alapít; táncol *Jósika Miklós bá-*

ró: még nem tudja, hogy huszonegy év múlva kiadja, ismeretlen és barbár nyelven, az első magyar regényt. Kölcsey ekkor költözik Csekébe.

Napjait s éjeit szorgos stúdiumokkal tölti. „Reggeltől más hajnalig szobámban járkáltam; volt egész év, hogy az udvarról nem mentem ki.” A *Hymnus*, a nemzet közös éneke, a legteljesebb, önkínzó magányban keletkezett. A stúdiumok tárgya: a történetfilozófia és a népdal, vagy ahogyan ő mondja, Bartókot megelőzve: a *paraszt*dal. Mindkét stúdiumának nyomát látjuk a versben: a *Hymnus* évszázadok magyar történelmére hivatkozva kér szánalmat haragvó istenétől, és strófáit el lehet énekelni egy népdal, a *Megismerni a kanászt* dallamára...

A *Hymnus*on kívül Kölcsey még mintegy ötven verset írt Csekén, főműveket, mint a *Vanitatum vanitas*, a *Zsarnok*, a *Szabadsághoz*, s itt írta legfontosabb esszéit, a *Nemzeti hagyományokat*, a *Mohácsot* s szellemi testamentumát, a *Parainesis*t. Itt formálódtak azok a gondolatai, melyek szavakba öntve a nagykarolyi megyegyűlés s a pozsonyi diaeta termében visszhangoztak. Kortársai, Szirmay Antal és mások, idilli képet festettek a szép és gazdag megyéről s lakóiról; Kölcsey szemé előtt kirajzolódott a szatmári adózó nép nyomorúsága: „Azon tizenhétézer s egynéhány száz szeller lakos, kertész s több ilyenek közt, kik ezen nemes megye kebelében találtak, több mint háromezer lakik idegen fedél alatt; de bizonyosan többre lehet tenni azoknak számát, kik sem földet, sem marhát nem bírván, élteknek nagyobb részében kenyeret nem süthetnek, hanem a legkisebb darabot, mellyel éhségeket valaha enyhítették, napszámos munka által idegen kezekből nyerik meg.” A csekei kunyhók, ha nem jelentek is meg a költő verseiben, a gondolkodónak, a politikusnak elmélkedésre, küzdésre állandó tárgyat és célt adtak. A reformkor vezéreszméje az érdekegyesítés, annak fölismerése, hogy az országot elmaradott és alávetett helyzetéből csak nemes és jobbágy — a jogokban és szabadságban részesített jobbágy — közös erőfeszítése vezetheti ki. A szót magát Kossuth fogalmazta meg, történeti és erkölcsi igazolást, már előbb, Kölcsey adott hozzá: „...hol a paloták urának őse győzött vagy halt, ott győzött és halt a kunyhók lakójának őse is... a nemzet és haza nevében mindenki osztozik.” Az érdekegyesítés megvalósításának sürgősségére a leghatásosabb érveléssel Kölcsey figyelmeztetett: „Gondoljuk meg: nálunk az arisztokrácia tagjai legnagyobb rész-

ben falukon, az adózók közt elszórva laknak [...] s ki az, ki még most is borzadva ne tekintene vissza a kolera évére, midőn némely megyékből a legrettenetesebb tettek híre az egész országot keresztül rázá! Felszólítom a kormányt: ily esetekben mi a mód, mely által bennünket megoltalmazand? Talán hóhérpallos és kötél?! mik a bűnösök ellen fordíttatnak. Nyomorúlt eszközök! Mert ezek semmivé tehetnek ugyan egyes életet; de itt nem egyes emberekről van szó; itt azon halhatatlan, hódíthatatlan szellemről van, mely századok óta, most lánggal lobogva, majd hamu alatt emésztődve ég; s ezt nem zabolázza meg félelem, nem győzi le hatalom; ezt csak megszelídíteni lehet. Nem egyébbel pedig, csak oly közös érdekkal, mely a társaság [= társadalom] tagjait egyformán kösse a hazához; s ez érdek csupán két szó: *szabadság* és *tulajdon*.”

A nevezetes beszéd szónokára Kossuth így emlékezett vissza; „...a tiszai követek asztalánál egy férfi állott, kinek halk szózata szent pietás ihletésekként rezgett végig a csontvelőkön. És e férfiú, megyéjének díszé, büszkesége, nemzetének tölgy- s borostyánkoszorús kedveltje volt. Egy erős lélek, töredékeny test láncái között. Tar agyát őszbe vegyült kevés hajszálak lengték körül, szintelen arcán ezernyi virasztott éjnek tikkadtsága ült, egyetlen szemében a nemzet minden múlt s jövő bánata tükröződött, szava tompa, mély és értelen, mint egy síri hang, melynek monoton egyformasága csak ritkán, csak az indulat legfőbb hevében szállongott alá, és lőn még tompább, még értelenebb, még síriasabb, mikor aztán ökölbe szorított jobbát emelve a rámeresztett szemek előtt úgy állott, mint egy túlvilági lény...”

Megyéje nem értette meg Kölcsey intését. Olyan országgyűlési szavazatot követelt tőle, melyet az nem vállalhatott, inkább lemondott a követségről. Utolsó beszédében összefoglalta törekvéseit: „Jelszavaink valának: *haza és haladás*. Azok, kik a haladás helyett maradást akarnak, gondolják meg: miképpen a maradás szónak több jelentése van. Korszerinti haladás *épen maradást* hoz magával; *veszteg maradás* következése pedig senyvedés. Isten őrizze meg e nemzetet minden gonosztól; isten virassza fel e nemzetre a teljes felvirágzat szép napját!” Kossuth gyászkeretes újsággal, az ifjúság feketeszalagos kalapokkal és verssel búcsúzott a távozó követtől.

Duna, vized miért oly keserű, / Medred miért van tele? / Mert Pozsonynál sok keserű

könyű / Hullott abba bele, / Melyet a hon nagyjai pergettek, / Hogy Kölcsey nem marad követnek!

*

A házba, ahová Kölcsey Pozsonyból visszatért, ma már nem léphetünk be: 1889-ben lebontották. A *vadászlak* című elbeszélésében Kölcsey leír egy nemesi lakot: „Középen kémény, jobb felül két egybenyíló szobácska, bal felül még egy szoba és kamara, az egész fatornáccal övezve: ilyen vala a ház, melyet az öreg urak, őseiktől vett építési rend szerint, saját erdejökből, molnárjok által, költség nélkül összevágattak. Átellenben cselédház és hosszú ól nyúlt el, háta mögött tágas akollal, mindezeket nagykiterjedésű szilvas ölelte körül, s ennek elején állott a csűr...” Ilyen volt Kölcsey udvarháza is Csekén, a mai művelődési ház telkén.

1815-ben, amikor a birtokot átvette, a házat elhanyagolt állapotban találta; a háromszobás épület nyolc ablakának 512 ónkarikájából 115 hiányzott. A tatározás 1820-ig elhúzódott.

A harmincas években Kölcsey a ház átalakítására szánta el magát. Cigányokkal negyvenezer téglát vettetett; a tornácot lerontotta s helyébe fürdőszobát rakatott; az előszobába kemence került, a ház köré északról és nyugatról kőkerítés; könyvtárát az ebédlőből a kapu felé nyíló szobába költöztette. Ő maga volt a tervező, az építésvezető. *Vahot Imre*, aki 1852-ben még eredeti állapotában látta a költő lakását, így írja le a kibővített épületet, kezdve Kölcsey dolgozószobáján: „Egyszerű e szoba, de csinos és rendes, mint a nagy férfiúnak egész élete, minden külfény és keresett pompa nélkül. A szoba egyik oldalfalát egészen a nyílt könyvtár foglalja el... Más, talán hiúbb vagy gazdagabb író üveges és fényezett szekrénybe zárandó a kedves, drága kincseket. A szoba közepén áll fenyőfából készült, fehérre festett íróasztala... A szék, melyen íróasztalánál ült, a pamlag, melyen olykor fáradalmait kipihené vagy elmélyedve gondolkozott, kemény, mint a legtöbb magyar író sorsa szokott lenni. Az asztallal szemközt álló szekrény és a zugban lévő vaskályhácska sem ragyog a fénytől. Az ablakon nehéz kelméjű függönyök helyett vékony foszlány lebeg, s a viaszolatlan padlót drága szőnyegek nem borítják. A dolgozószoba ajtaja az ebédlőbe vezet... Az ebédlőn túl volt a hálószobája, mely sokkal fényesebb bútortartu, mint a dolgozószoba; a többi szobákat csa-

ládja [Szuhányi Jozefin és Kölcsey Kálmán] és a főjegyző korában nála gyakorlaton volt ifjak lakták... Kölcseynek ezen csinosan épített háza sűrűn van fákkal környezve, mintha a mósolygó természet ölelő karjai közt feküdnék. A ház melletti virágos kert Kölcsey halála óta, mintha őt gyászolná, elhagyatott állapotban tengődik.”

A házbeliek életéről képet ad egy lista, mely 1832-ben készült a háztartási felszerelésről. Volt, többek közt: 1 élésláda, 1 lisztes szekrény, 4 csobolyó, 7 ecetes hordó, 3 szappanozó teknő, 10 dézsa, 3 sajtár, 3 véka, 3 rosta, 4 szita, 1 gyúrotábla, 2 laskanyújtó, 1 kürtősfánksütő, 2 fánkszagató, 2 lúdlelke, 2 spékélő, 1 derelyemetsző, 1—1 kávépergelő és daráló, 1 kézi mángorló, 1 vasaló, 1 rézmozsár, 5 gertyatartó, 1 palacsintavas, 1 hurkatöltő, 1 réz icce, 1 le vesszűrő, 1 reszelő, 1 abaroló villa, 1 rostély, 1 fűszerszámkatulya.

A szilvapálinka főzésére a *Hymnus* költője nagy gondot fordított; végrendeletében külön intézkedett pálinkásfazekairól, hordóiról. A félszemű és félszeg férfi aligha vett részt a szilvaszedés kedves mulatságaiban; a feldolgozás módjáról Halászy József tudósít: „...a szilvának nemei lerázatva nagy rakásokba rakatnak, az eladandók eladatnak, a telelők félretétnek, a többi megmaradott nagyobb rész pedig kádakra, hordókra s más edényekre szedetik, mit is a gazda deszkával befedve tart a kifőzésig, mely idő alatt a gyümölcs lassan-lassan poshadásba és forrásba jön. Ekkor — rendszeren az őszi munka végeztével — kezdi azt pálinkává kifőzni, mely gyakran télig tart.”

A költő napirendjét *Obernyik Károly*, aki jurátusként Kölcsey mellett élt, a következőképpen írja le: „Reggel kilenc-tíz órakor kelt, hacsak a későbbre terjedő éji munka több nyugalmat nem igényel; s a felkelés idejétől a reggeliig — kivéve a netalán érkezett újságlapok szorgalmas olvasását — semmit sem dolgozott. Reggelijét családja körében költé el, melynél rendszeren a ház és gazdálkodás körülményeiről vett tudósításokat, s adott rendelkezéseket. Tavasszal és ősszel, midőn a nap éltető sugarai oly kedvesek, reggeli előtt vagy után háza előcsarnokában szerete üldögelni, élvezve a langy verőfény és falusi lég kellemes benyomását. Ilyenkor örömezt kezdett és folytatott beszédet családja tagjaival vagy a házánál levő ifjakkal, s nem szükség talán mondanom, miszerint az ily beszélgetések mindenkor igen kellemesek és tanulságosak voltak egyszersmind. Álta-

lában ebédig keveset dolgozott, ha ugyan ottan-ottan egyedül maradván, a munkás szellem gondolatai, eszméi terveket nem főztek, vagy kész és elkezdett művei elrendezésén, javításán nem szállongtak. Egyébiránt ily időkben örömezt tekintte meg némely gazdasági javításokat, vállalatokat vagy majorságához tartozó állatokat, főleg melyeknek különb, nemesebb fajtáit ő hozatta meg az addig elhanyagolt gazdálkodásba. Az ebéd csak későcskén hozatott fel. Ilyenkor néha vidáman társalgott asztala személyzetével, de olykor-olykor elmerült, hallgatag, komoly volt, s arcán világosan lehete látni a szellem más vidéken, más térekeni tévedezését. Ez esetben alig ejte egy-két szót, figyelmetlen volt a körötte történetekre, s a többi személyek váltott beszédére, melyet azok rendszeren, kímélve a gondolatokba süllyedt szellemet, csak halk hangon szoktak folytatni, mit ő azonban egyáltalában nem kívánt, sőt szerette, ha a körötte levők szabad nyílt társalgásban tölték idejüket. Ebéd után, melynél sokáig ülni leginkább terhére volt, magához vevé feketekávéját, mely igen erős szokott lenni, s ha az igen ritkán történt teázást kiveszszük, egyedüli izgató ital volt, mellyel élt. Ez ismét vagy az előcsarnokban történt, ha már vagy még a szép napok gyérebbek valának, vagy pedig dolgozószobájában. Azonban általában ebéd után már elmerültebb s a munkára alkalmasb volt; aminthogy a délután rendszeren vagy olvasás- és írás, vagy szobájában sebes lépések közti járásban telt el. A vacsora legtöbbször folytonos munka közt találta, mely után ismét, csaknem kivétel nélkül, mindig és legörömeztőbb dolgozott egész az éj legkésőbb órájáig, rendszeren éjfél utánig; de ha munkái megszorodtak, vagy fáradhatatlan tűzszorgalma hajtá, egész hajnalig.”

*

A könyvtárszobában, ahol Kölcsey az ideje nagy részét töltötte, ezernél jóval több könyv sorakozott a polcokon. Ma a csekei községi könyvtár állománya 6500 kötet.

Egy riportban azt olvastam, hogy Csekén több könyv lehetett Kölcsey idejében, mint ma. Nem volt több. Kölcsey az egyetlen, aki könyvre költött; tőle tudjuk, hogy „itt senkinek sincs pénze könyvet venni, és legalább is fél század alatt senkinek sem leszen.” A csekei könyvtár nagyságát nem a költő kivételesen gazdag gyűjteményével kell összehasonlítani. A falu 1700 főnyi lakosságához képest 6500

könyv nem is olyan kevés: csaknem négy kötet jut egy főre, ez több mint a 3,1-es országos átlag.

A harmincas években csak egy kis egyházi könyvtár volt Csekén, 1945 után az sem. 1957-ben, amikor a községi könyvtárat szervezni kezdték, három-négy láda szedett-vedett könyvvel indultak el. Ma klasszikusokat látnak polcain, Tacitus, Villon, Hugo, Dickens, Dosztojevszkij, Krúdy, Kosztolányi, Füst Milán, Déry műveit, a Kalevalát. A legtöbb könyvvel Jókai, Móricz, Fekete István, Szilvási, Berkesi, Verne Gyula szerepel, ők a legkeresettebb írók. Az állománynak körülbelül a fele ifjúsági és gyermekkönyv. Van néhány szótár, világotlasz, Marx-sorozat, Derkovits-és Kovács Margit-album, Pallas lexikon. Sokféle igényt kell kevés pénzből kielégíteni. Vársárlásra évi 10 ezer forint körül költhetnek. 1982-ben a könyvtár 238 kötettel gyarapodott. A könyvbeszerzés nem könnyű dolog, mert a kiadók kínálatában sok a szakmai, a technikai munka, és kevés az, ami falura leginkább kell: a friss szépirodalom, az olvasmány.

A beiratkozott olvasók száma 1982-ben 131 volt (7,7 százalék), fele gyermekkorú. A falu mintegy 60 főnyi értelmiségéből minden második beiratkozott. Sok ez vagy kevés? A könyvtáros szerint számításba kell venni, hogy nemcsak könyvtári könyvet olvasnak a faluban, hanem sok család otthon is tart könyveket, s nemcsak olvasók vannak, hanem felolvasók is, akiket hetenként egy-kétszer egész kis kör hallgat, például az öregek napközijében. Ha azonban a megyei átlaghoz — 15,6 százalék — viszonyítjuk a csekei olvasói arányt, az olvasók száma mindenképpen alacsony.

A kölcsönzött könyvek száma csökken: 1981-ben 6647 volt, tavaly 3750 kötet. Bizonyára része van ebben annak, hogy a könyvtár mostoha körülmények között működik. Hetenként csupán háromszor van nyitva, délután kettőtől ötig. Elhelyezése nem megfelelő: két kis szoba az idegenforgalmi iroda épületében, a bejárás az irodán keresztül. Főfoglalkozású könyvtáros kellene és méltó, saját helyiség: Kölcsey faluja megérdemelné.

Aki ellátogat Csekébe, lépten-nyomon tapasztalja, hogy Kölcsey falujában jár. Öreg, fiatal, mindenki tudja, hogy itt élt a költő. S tudnak még sok egyebet is.

Amikor a hatvanas években a művelődési házat alapozták az egykori Kölcsey-kúria telkén, alagút nyomaira bukkantak. Kellott az Kölcseynek, hogy szükség esetén menekülhes-

sen. Vagy csak lejárogatott oda, titkos leveleket írni. Mert a vasas németek, talpig vaspáncélban, folyton szimatoltak körülötte. A sírból is kiásatták, iratokat kerestek, hogy rábizonyíthassák a felségárulás vádját. Nem is természetes halállal halt meg Kölcsey, megmérgezték. Haldoklás közben habzott a szája, a méregtől. De az is lehet, hogy öngyilkos lett, amikor menekült a huszonnégy vasas német elől. Hiába verette lovára fordítva a patkót...

Legendák vidéke ez a táj. Szomszédos Beregben is tudnak titkos alagútról, találtak benne lúdtollat, tintásüveget — azt Rákóczi használta. Van ebben valami megható: legendát a nép csak a legnagyobbak alakja köré fon, akiről tudja, vagy inkább csak érzi, hogy jót akartak neki, mint a fejedelem, mint az országgyűlési szónok. Kölcsey személye különösen alkalmas volt arra, hogy legendaképződést indítson meg. Már élteben szóbeszéd tárgya lehetett a „torzonborz bajuszt, piros pofájú, pohos hasú, vastag nyakú” megyei uraktól olyan nagyon különböző, borotvált arcú, furcsa modorú férfi, aki nem ivott bort, nőtlenül élt, s hajnalokig égette a gyertyát szobájában — ugyan mivégre? Halála után könyvekből kerülhetett egy-egy vonás a legendába, hiszen írásaiban maga Kölcsey panaszkodik, hogy leveleit fölbontja a policia; nem is csoda, ha alagútba vonult, titokban írni.

A legendák — a népi emlékezet e megtisztelő jelei — arra való, hogy összegyűjtse őket a néprajztudomány. Baj csak akkor támad, ha összeütközésbe kerülnek a történeti valósággal. Különös feszültséget tapasztaltam Kölcsey falujában. Mást ír a tankönyv, mást tud az emlékezet, melyik az igazság? — kérdezték tőlem. Próbáltam megmagyarázni, hogy a népi hagyományt tekintsek a folklór kincsének, a történeti valóságot könyvekben keressék. A csekei könyvtárban megvan Kölcsey műveinek Angyal Dávid-féle kiadása, megvan Szauder József is, és a Kölcsey-emlékek kitűnő kutatója, *Lakatos József* könyvtáros szerint forgatják, kölcsönzik őket. Többkötetes, nehezen áttekinthető összkiadások ezek, magyarázatok, jegyzetek nélkül. Olyan Kölcsey-könyv, melyet a nép kezébe adhatna, hogy bizvást megértse az is, nincs, mert sosem készült. Író—olvasó találkozó majd minden évben van Csekén; egyszer el kellene vinni oda a kiadó emberait is: értsék meg végre, nincs sürgősebb és szebb feladatuk, mint egy valóban *népszerű* Kölcsey-kötet kiadása!

Lukácsy Sándor

Küffer Béla

1856—1928

Amikor 1884 novemberében *Bassó Ármin*, a Képviselőházi Könyvtár első könyvtárnoka tragikus körülmények között elhunyt (*Könyvtáros* 1982/1. sz.), mindössze egy segédkönyvtárnok dolgozott a Sándor utcai pesti képviselőházban: *Küffer Béla*. A rendkívüli haláleset következtében ő lett a könyvtárnok, s e beosztásában két évtizedig látta el a könyvtár vezetését. Bár húsz év — történelmi mértékkel mérve — nem nagy idő, mégis jelentős egy ember életében, különösen ha ezalatt egyazon intézmény élén áll. Az Országgyűlési Könyvtár történetében Küfferen kívül mindössze ketten töltöttek el ennyi időt a könyvtárvezetői székben: *Nagy Miklós* 1921—1940, *Könyvtáros*, 1981/12. sz.) és *Vértes György* (1952—1972). Küffer hosszú működése kedvezően hatott a könyvtár fejlődésére: a századforduló széles látókörű, tevékeny könyvtárosát érdemes megismerni kicsit közelebbről is.

1856. február 23-án született a Torontál megyei Szárcán. Középiskoláit Szegeden és Szarvason végezte. A budapesti tudományegyetem jogi karára 1876-ban iratkozott be, itt államtudományi oklevelet szerzett. Az Országos Levéltárban töltött néhány hónap után 1881-ben került a Képviselőházi Könyvtárba, ahol mint segédkönyvtárnok *Bassó* egyedüli munkatársa lett. 1884 nevezetes év Küffer életpályáján: ekkor kapta meg Pesten a bölcsészdoktori oklevelet, *Steindl Imre* díjnyertes pályamunkája alapján megkezdtek az állandó Országház építését, ami — Küffer öröme is — belátható közelségbe hozta a régi pesti képviselőház zsúfoltságából eredő lehetetlen könyvtári állapotok megszüntetését. 28 éves volt tehát, amikor ugyanebben az évben — *Bassó* hirtelen halála után — könyvtárnoknak nevezték ki, s munkatársai közül mint legmagasabb beosztású és rangidős a könyvtár vezető-

je lett. Nagy szakértelemmel és szorgalommal végezte munkáját; angol, német, francia, latin és olasz nyelvismerete nélkülözhetetlen volt a gyarapítási és az osztályozási tevékenységben. Ő képviselte a könyvtárt az Országos Múzeum- és Könyvtár-Bizottságban, sőt a bizottság a törvényhatósági, községi és vándorkönyvtárak szervezésében szakértőként is alkalmazta.

Helyi és országos könyvtári tevékenysége mellett jogi és történelmi tudományos kutatásokat is folytatott, különösen a Mátyás-kori bíráskodással, Anonymusszal és Franciaország történetével foglalkozott. Tanulmányai a *Budapesti Szemlé*ben és a *Magyar Gazdaságtörténelmi Szemlé*ben jelentek meg; a *Pesti Hírlap*ba pedig vezércikkeket írt.

Legyen a „parlamenti harcok fegyvertára”

Küffer könyvtárvezetői működésének jelentősége több területen is kiemelkedő. Azt valotta, hogy a Képviselőházi Könyvtár „a parlamenti harcok fegyvertára”, s a törvényhozói munka színvonalának emeléséhez több és jobb könyvtári dokumentumra van szükség, tehát mindent, ami a képviselőknek fontos lehet, be kell szerezni. Ennek alapján javította a könyvtár gyarapítási tevékenységét, amely a nyomasztó helyhiány és zsúfoltság miatt egyáltalán nem volt könnyű feladat (a 20 ezer kötet befogadására alkalmas könyvtári helyiségekben az 1890-es években már 40 ezer kötetet tároltak). Gondot fordított a katalógusok szerkesztésére, és az osztályozási rendszer fejlesztésében is jó eredményeket ért el. 1881-től részt vett a kötetkatalógusok gondozásában. Az első nagy összefoglaló katalógus (*A Képvi-*

selőház Könyvtárának katalógusa 1866—1893) és annak pótkötettel való kiegészítése (1893—1899) az ő nevéhez fűződik. E terjedelmes, több mint 1500 oldalas, részletes tárgyköri felosztással tagolt, pontos név- és tárgymutatóval ellátott összeállítás a századvég könyvtári életében érdeklődést és visszhangot váltott ki: a színvonalas szerkesztést, a bevezetett újításokat a szakma egyértelmű elismeréssel fogadta. A kiadás előtt Küffer európai tanulmányúton vizsgálta a parlamentek működését, s különös figyelmet fordított a porosz és a német birodalmi törvényhozásra. Útja során tapasztalatokat szerzett az egyes könyvtárak tevékenységéről, szakrendszeréről, és élénk érdeklődéssel tanulmányozta *Otto Hartwignak*, a hallei egyetemi könyvtár vezetőjének 1888-ban megjelent, idealista filozófiai alapon felépített könyvtári szakrendszerét (ez 20 főszakból állt: a főszakokat az ABC nagy-, az osztályokat kisbetűivel, az alosztályokat római, a szakokat arab számokkal jelölte). Ettől kezdve a Képviselőházi Könyvtár szakrendszere több hasonlóságot mutat a Hartwig-féle osztályozással, noha alapjait és felépítését tekintve — a gyűjtőköri és a funkcióbeli különbségek, az eltérő belső sajátosságok, tapasztalatok és gyakorlat miatt — lényegileg más, önálló, egyedi szakrendszerre fejlődik. A szakkatalógus átfogó fejlesztése mellett Küffer 1882-től bevezette a cédulakatalógusokat (betűrendes és szakkatalógust) is.

Napjainkig ható tette a magyar parlamenti dokumentumok tervszerű gyűjtésének megindítása. Nem kis érdemei voltak ugyanis Küffer Bélának abban, hogy a képviselőház könyvtári bizottsága 1892-ben ilyen értelmű határozatot hozott. A gyűjtési munka megszervezésében, irányításában, a pénzügyi támogatások kiharcolásában is oroszlánrészt vállalt. Mindez nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a negyedszázados gyűjtési tevékenység során (amelyben kiemelt szerep jutott *Takáts Sándor* történetirónak, a képviselőház főlevéltárnokának) sikerült megszerezni a magyar parlamenti dokumentumok zömét — közöttük sok régi nyomtatványt, illetve kéziratot —, s ezzel megteremteni a Magyar Országgyűlésék Írásai különgyűjtemény alapját.

Szakszerű és nagy megterheléssel járó munkát végzett a könyvtár költöztetésekor is. Tudvalevő, hogy az új országház felépülése (1902-ben) lehetővé tette a Sándor utcai képviselőházban 30 évig helyhiánnyal küszködő könyvtár átköltöztetését. A már akkor rendkívüli

értéket jelentő kötetek (számuk elérte az 50 ezret) becsomagolása, átszállítása, gondos elhelyezése, az értékek megóvása átlagon felüli figyelmet, körültekintést, felelősséget és fizikai igénybevételt rótt Küffer Bélára és segítő-társára, *Fülöp Áronra*, akik az egész akciót lelkiismeretesen irányították és ellenőrizték (*Könyvtáros* 1982/10. sz.).

Küffer Béla a könyvtári munkát magas színvonalra fejlesztette, jó munkatársi gárdával dolgozott. Mellette működött segédkönyvtárosként 1884-től 1893-ig *Pikler Gyula* (1864—1937), aki később híres jogász, egyetemi tanár lett, s a Társadalomtudományi Társaságnak és a *Huszdik Század* című folyóiratnak és mozgalomnak egyik vezető egyénisége. Ugyancsak a könyvtár munkatársa volt 1893 és 1896 között *Sugár Kornél* segédkönyvtárnok, az Egyetemi Könyvtár volt alkalmazottja, 1896-tól pedig *Fülöp Áron*, a majdani könyvtárigazgató, valamint *Zeller Árpád* képviselőházi írnok, aki a katalógusszerkesztésben, az országgyűlési dokumentumok gyűjtésében, a Ghyczy-hagyaték (csaknem 15 ezer kötet) rendezésében és más intézményeknek történő átadásában nyújtott komoly segítséget. Küffer irányítása alatt kezdte meg könyvtárosi pályafutását *Szabó Ervin* is, aki gyakorlóévet töltötte a Képviselőházi Könyvtárban (1899—1900).

Ma is érvényes elvek

Az 1894-ben megjelent — már említett — kötetkatalógus *Tájékoztató* című részében Küffer részletesen foglalkozott a képviselőházi könyvtárhasználattal, annak módjával. Mindez könyvtár- és művelődéstörténeti szempontból ma is érdekes és fontos adalék. Az 55 éve elhunyt könyvtárosra és bibliográfusra emlékezve ebből a műből idézünk néhány fontos megállapítást, közülük nem egyet a mai törvényhozók, könyvtárosok és más szakmabeliek is megszívlelhetnek. „Hogyan olvas a törvényhozó?” A törvényhozó nem olvashat „rendszeresen, mert... nem *rendszerek érdeklik*, hanem *kérdések*, ...a parlament kohójában izzó *gyakorlati kérdések* fogják le figyelmét... Még nem írtak vezérczikket valamely új kérdésről, a képviselőház könyvtárában már keresik irodalmát és pedig a legújabb könyvet a kérdésről s a többi parlamenteknek legutolsó vitáit róla... Az új törvényjavaslatot... a ház még nem adta ki a bizottságnak, a bizottsági tagok s az előadó

már a könyvtárban jártak a reávonatkozó legújabb adatokért... A társadalom ezer szükségei szerint változnak a kérdések, melyekre a Parlamenti könyvtárban készülnek... A törvényhozó a dus közéletnek változatos szükségei szerint olvas, ...a maga módja szerint használja... a könyveket. Száraz statisztikai tabellák kedvesebbek neki, mint szóöltögető bölcselők ékes körmondatai... És aztán többnyire sürgősen kell, a mi kell. Sürgős intézkedés szüksége merült fel valamely kérdésben; holnapra véleményt kell mondani a pártvezérnek... vagy pedig egy óra múlva fog elhangzani a beszéd: ...még egy adatot kell felfrissíteni, ...egy érvet kiélesíteni. Nem mondhatja... a ház könyvtárosa, tessék... várni. Kell az adat, és pedig most, és ha nincs meg, nem ér akkor az egész könyvtár annyit se, mint azok a silány rongyok, a mikből készült. Ha nincs az a fegyver, a mi éppen kell, rossz akkor az egész fegyvertár.”

Ugyanabban a kötetben a beszerzés elveire, a katalógus használatára és a könyvtár történetére vonatkozóan is található jól használható tényanyag, amely Küffer felkészültsé-

gét, könyvtárosi tevékenységének alaposságát, könyv- és könyvtárszeretétet illusztrálja.

*

Összegezőként elmondhatjuk, hogy Küffer Béla céltudatos, következetes, összehangolt munkával, a törvényhozói tevékenység lehető legalaposabb könyvtári támogatásával, a tudományosság és a hangyaszorgalom ötvözetével a Képviselőházi Könyvtárt „európai színvonalra emelte”, s ezzel „elévülhetetlen érdemekeket szerzett”. A Könyvtári Bizottság kéziratot jegyzőkönyve ily módon rögzítette és hagyta az utókor számára az elismerő szavakat, amikor a feszített munkától megromlott egészségi állapota miatt 1904-ben nyugalomba vonult. Hosszú betegség után 1928. május 19-én halt meg — 72 éves korában — Budapesten. Özvegyének, Dióssy Ilonának a képviselőház illetékes bizottsága és Nagy Miklós könyvtárigazgató tolmácsolta részvétét, melyet — csaknem negyedszázaddal Küffer visszavonulása után — jegyzőkönyvben is megörökítettek.

Jónás Károly

Kérdezz — felelek

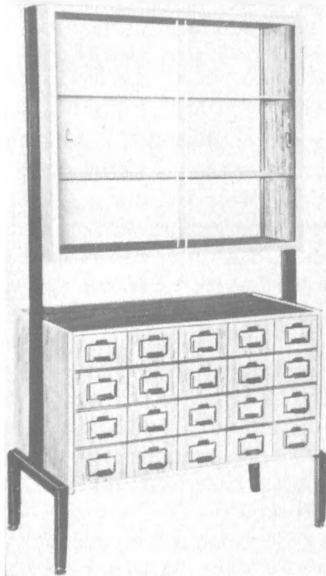
Egy könyvtárigazgató kérdezi a túlmunkát végző fizikai dolgozó számára adható szabadidő mértékéről:

„A fizikai dolgozó kérésére a végzett túlmunka ellenértékeként szabadidő is adható. Kérdezem, hogy ilyen esetben érvényesül-e a pótlékolt túlóradíj elve, vagy csak annyi szabadidő jár a dolgozónak, ahány túlórárt teljesített?”

Válasz:

A költségvetési szerv fizikai dolgozóját — a Művelődési Közlöny 1982. évi 11. számában közzétett 17/1979. (XII. 1.) MüM számú rendelet 29. §-ának (1) és (2) bekezdése értelmében — a túlmunka idejére rendes munkabére (egy túlórára havi munkabérének 182-ed ré-

sze) és ezen felül az ugyanazon a napon teljesített túlmunka első két órájára 25, további két órájára 50, az ezt meghaladó időtartamra pedig 100 százalékos pótlék illeti meg. A hivatkozott rendelet 28. §-ának (1) bekezdése úgy rendelkezik, hogy *csak* a fizikai dolgozó kérésére *lehet* a végzett túlmunka ellenértékeként szabadidőt adni. A rendelet 30. §-ának (1) bekezdése pedig kimondja, hogy ha a túlmunka ellenértékeként szabadidő jár, a kiadott szabadidőnek meg kell egyeznie a túlmunka időtartamával. Ha tehát a fizikai dolgozó a végzett túlmunkáért nem díjazást kér, és kérését a munkáltató teljesíti, a szabadidő mértéke csak ugyanannyi lehet, mint a túlmunkáé volt (a szabadidő óraszámának meg kell egyeznie a végzett túlmunkáéval).

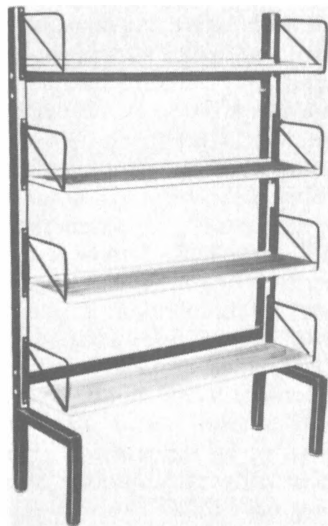

A TANÉRT

AJÁNLATA

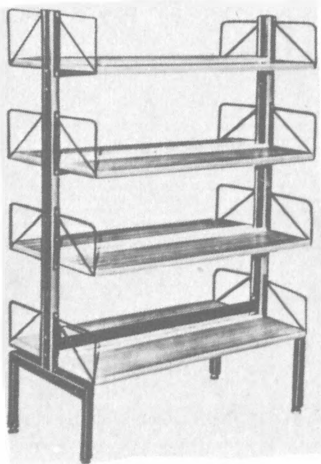
iskolák,
kollégiumok,
művelődési otthonok,
könyvtárak helyiségeinek
berendezésére ajánljuk

a MERABONA BÚTORCSALÁD

elemeit:

vitruines 20 fiókos katalógusszekrény 7930 Ft
egyoldalas könyvállvány, 180 cm-es 2970 Ft
kétoldalas könyvállvány, 180 cm-es 4880 Ft
egyoldalas folyóiratállvány, 180 cm-es 3500 Ft
kétoldalas folyóiratállvány, 180 cm-es 5940 Ft

Kérjük Tisztelt Vásárlóinkat, hogy a TANÉRT által forgalmazott bútorokra a megrendeléseiket mielőbb küldjék el címünkre:

**Országos Tanszergyártó
és Értékesítő Vállalat**

Bútorkereskedelmi főosztály
Budapest, VIII., Szentkirályi u. 8.
Levél cím: Budapest, Pf. 2. 1428
Telefon: 339-938

Szász Endre

Akárcsak *Barcsay Jenő*, *Borsos Miklós* vagy a két *Szervátiusz*, Szász Endre is Erdélyből jött. Régi székely familiából való orvos fiaként Csíkszeredán született 1927-ben. De a csíki havasokon kívül a lankás Dunántúlhoz is kötődik, mivel anyja egy eredetileg csallóközi, később Kaposvárra áttelepült iparos család leszármazottja.

Szász Endrének már zsenge ifjúságától kezdve egyetlen szenvedélye a rajzolás. S ez a vonzalom annyira elhatalmasodik rajta, hogy Kolozsvárt elkezdett, majd más városokban folytatott középiskolai tanulmányait is elhanyagolja. Végül Marosvásárhelyt sikerül érettségi vizsgát tennie. 1946-ban Budapestre kerül, és itt felveszik a Képzőművészeti Főiskolára. *Szőnyi István* tanítványa lesz. Sokra tartja mesterének posztimpreszionista festményeit, de nem kíván utánozója lenni. Harmadéves korában kimarad a főiskoláról. Pályája elején — szerintünk — nemzedékének legjobb grafikusaihoz hasonlóan reá is legerősebben *Szalay Lajos* rajzai hatottak.

Először könyvillusztrációi hoznak számára komoly, számottevő sikert. 1956-tól kezdve mind több megbízást kap, mert még képtelenül rövid határidőkre is mindig megbízhatóan szállítja a vállalt munkát, és rendkívül magas színvonalon, páratlan karakterizáló erővel oldja meg feladatait. Rajzait ott találjuk *Ady*, *Arany János*, *Balassi Bálint*, *Dsida Jenő*, *Móricz Zsigmond*, *Szabó Lőrinc*, *Tamási Áron*, *Weöres Sándor*, *Ion Creangă*, *Csehov*, *Dosztojevszkij*, *Flaubert*, *Goethe*, *Gorkij*, *Heine*, *Lermontov*, *Jack London*, *Romain Rolland*, *Shakespeare*, *Solohov*, *Tolsztoj* és *Franz Werfel* hazai kiadású könyveiben, hogy csak néhányat említsék az irodalmi nagyságok közül, akiknek a műveit illusztrálta. Különleges értéket képvisel Szász Endrének az a 133 finom rajzú, bölcs nyugalmat sugalló rézkarca, ame-

lyeket *Omar Khajjám*nak *Hegy* Endre fordításában megjelent négysoros verseihez, a rubáikhoz készített.

Illusztrációit négy külföldi könyvkiállításon (Lipcsében kétszer, azonkívül Londonban és Brémában) aranyéremmel tüntették ki. Itthon 1967-ben megkapta a Munkácsy-díjat.

Külön fejezetet alkotnak munkásságában szürrealista ihletésű, hol démoni, hol groteszk figurákat ábrázoló festményei. Különös álmyszerű látomások jelennek meg ezeken a szuggesztív erejű képeken.

Egy külföldi képkereskedő biztatására 1970-ben kiment Kanadába. Torontóban rendezett első kiállítását messze visszhangzó siker kísérte. Azóta mintegy száz tárlaton mutatta be műveit, s közülük a legfontosabbakat olyan városokban, mint Montreal, Ottawa, Mexico City, Helsinki, Párizs, Tokió, New Orleans, San Francisco és Los Angeles.

A művészek a századok során megszámlálhatatlanul sok képet festettek nedves vakolatú falra, kemény fatáblára, erős szövésű vászonra, s most Szász Endre a porcelánban új, időtálló, nemes anyagot talált arra célra, hogy táblaképeket fessen reá. Újdonság ez nemcsak saját életművében, hanem a magyar művészettörténetben is. Öt esztendő óta folytatja kísérleteit — helyi szakértők közreműködésével — a Hollóházi Porcelángyárban. Az eredmény: meghökkentően szép alkotások egész sora. Elsősorban a budavári Hilton szállóban és a győri új színházépületben látható falképeire gondolunk, de idesoroljuk vázáit és tányérait is.

Amint ő maga vallja, még kolozsvári diák korában *Kós Károly* hatása alá került; tőle tanulta meg: „ha értékes életet akar élni, akkor közösségi célt kell szolgálnia”. Talán ezt teszi most Hollóházán, a porcelángyári Szász-stúdióban.

Kéki Béla

Az Országos Széchényi Könyvtár évkönyve 1980

Örvedetesen gyors ütemben követte az Országos Széchényi Könyvtár 1980-as évkönyve az előző kötetet. Mint az eddigiek, ez is tanulságosan mutatja be a könyvtári munka széles körét és a könyvtár tudományos dolgozóinak sokrétű érdeklődését.

Az első, a beszámoló részben *Somkuti Gabriella* a szokásokhoz híven számadatokkal érzékelteti a könyvtár feladatainak teljesítését, a rutinmunkálatok mellett elvégzett fejlesztést, a számítógépesítés mind jobban gyorsuló ütemét, valamint az országos és a nemzetközi információs rendszerekben való részvételt. Külön kiemelhető bevezetőjének utolsó bekezdése: „Az év második felében néhány biztató jel arra vallott, hogy a Budavári Palotában a könyvtár építkezése felgyorsult. Ennek megfelelően újra intenzívebbé váltak a vári felkészülés könyvtári előkészítő munkái...” Reméljük, hogy az 1983-as beszámoló már ezek befejezéséről adhat hírt. — *Papp István* hasonlóan a korábbiakhoz, a Könyvtártudományi és Módszertani Központ szerepéről szól *A könyvtár és társadalmi szerepe* című írásában, amely külön kiemeli a helyismereti gyűjtemények fejlesztésével kapcsolatos programot.

A második tanulmánycsoport a könyvtári munka elvi és gyakorlati kérdéseivel foglalkozik. *Zirc Péternek* A könyvtári szakfelügyelet című tanulmánya a szükségesnél kissé bővebben ír a szakfelügyelet jogi—fogalmi meghatározásáról és a külföldi példákról. Tanulmányok az 1968 utáni fejlődésről írt bekezdései, s új távlatokat nyitnak a szakfelügyeleti munka reformjavaslatairól szóló sorok. Kár, hogy az 1958 és 1968 közötti korszakkal kapcsolatban nem használta fel a még életben levő három szakfelügyelő (*Mátrai László, Zalai Zoltán* és e sorok írója) személyes tapasztalatait, illetve az Egyetemi Könyvtár kézirat- és irattárában őrzött szakfelügyeleti iratanyagot. — *Borsa*

Gedeon a 16. századi nyomtatványok regisztrálásának lehetőségeit vizsgálva szól az anyag világhatalogusának (Corpus), illetve segédleteinek (Thesaurus és Clavis) terveiről, valamint a már napvilágot látott összefoglaló munkákról, elsősorban a gondozásában megjelent Clavis-kötetről, mely az Olaszországban 1465 és 1600 között működött nyomdászokról és könyvkereskedőkről nyújt tájékoztatást (*Könyvtáros*, 1980. 11. sz.).

A harmadik tanulmánycsoportban az OSZK gyűjteményeiről és történetéről olvashatunk. *Haraszthy Gyula* a Széchényi Könyvtárnak az első világháborút követő infláció alatti „kinkeserves” kísérleteiről, a *Lukinich Imre* igazgató által kezdeményezett, jövedelemszerzést célzó könyvaukcióiról, azok sikerességéről ír, s ezzel is megokolja, hogy miért keletkezett (s részben van még ma is) oly sok hiány nemzeti könyvtárunk gyűjteményében a húszas évtized első felére vonatkozólag. — *Wix Györgyné* az állomány teljességére való törekvés lehetőségeiről és korlátairól, a patriotika-gyűjtés hiányainak visszamenőleges pótlási lehetőségeiről szól. (Annak ellenére, hogy — statisztikai megállapításai szerint — 92 százalékos teljességről van szó, kifejti: rendkívül munkaigényes ez a művelet, melyet csak viszonylagos siker reményében érdemes megkezdni, s a hiány így sem lesz pótolható teljesen.) — *Bánáti Istvánné* az OSZK olvasói betűrendes könyvkatalógusát ismerteti mindenre kiterjedő részletességgel, s szól kialakulásának történetéről is.

A negyedik csoportban könyv- és művelődéstörténeti tanulmányokat találunk. *Szabó András* a Károlyi Gáspárral és a Vizsolyi Bibliával kapcsolatos eddigi téves megállapítások kiigazítására tesz kísérletet. Utolsó bekezdésében megállapítja, hogy a bibliafordító eredeti neve „Radicsics” volt, s a magyar név helyes

formája „Károlyi”. — *Heltai János* a heidelbergi egyetemen 1595 és 1621 közt (Pareus Dávid professzorsága alatt) tanuló magyarországi diákok és (ez lényeges!) patrónusai adattárát nyújtja. Kifejti, hogy a magyarországi kálvinista diákok a wittenbergi egyetem lutheránus szellemének megmerevedése miatt pártoltak át Heidelbergbe, s ott a hittudomány mellett poézissal és oktatástannal is foglalkoztak. (Érdekesek történeti statisztikai adatai is: a 173 diák 80—90 százaléka polgári—papi származású, csaknem 50 százaléuk Debrecenből és Sárospatakról indult el, és 40 százaléuk papként került vissza hazájába. Pártfogók mintegy fele egyházi és polgári személy volt.) — *Pavercsik Ilona* folytatja a lőcsei Brewer nyomda történetéről szóló könyvterjedelmű tanulmányát, bőséges nyomdászati és könyvdiszítés-történeti illusztrációs melléklettel. — *Szelestei N. László* a 18. századi magyarországi kalendáriumokról ír. Az utóbbi években e század nyomtatványainak feltárása

rendszeresebbé vált, számos új kiadvány, példány került napvilágra; így „a század legkeresettebb könyve” most már tartalmilag is jogosan került az érdeklődés homlokterébe. A naptári rész mellett lerövidültek a prognosztikonok, azaz jóslatok, viszont terjedelmesebbé vált az ismeretterjesztő anyag. A praktikus tudnivalók mellett majdnem mindenütt találkozunk krónikás részekkel is. Ezekkel együtt bővült a honismereti statisztikai adatközlés, nőtt a versek, mesék és anekdoták, a gyakorlati jellegű orvosi, nevelési és gazdasági tanácsok aránya. A szerző megállapítása szerint a 18. század harmadik harmadában a kalendáriumok irodalmi színvonala magasabb, mint az általános hazai műveltségi szint. Az érdekes és hasznos tanulmányt a sikertelen reformkísérletekről, a szabadalmi harcokról és a terjesztésről szóló bekezdések zárják. — *Fried István* a kelet-közép-európai regény kialakulásához nyújt adalékokat a 18—19. század fordulójának tájáról vett cseh, szerb, lengyel és magyar példák bőséges felhasználásával. — *Miklóssy János* az Új Magyar Múzeumról (1850—1860) írt tanulmányában (sajnos, bibliográfiai hivatkozások nélkül) ismerteti — talán kissé indokolatlan Toldy Ferenc-ellenes éllel — az abszolutizmus első évtizedében megjelent neves „szemle” történetét, ideológiai szerkezetét. — *Kovács Ilona* az amerikai magyar emigráció egy kicsiny, nehéz sorsú töredékének 1890 és 1918 közötti műveltségtörténetéről ír *A St. Paul-i Baross Gábor Társaság és Betegsegélyző Egylet könyvtárának története* című tanulmányában. A kis taglétszámú egylet csekélyke könyvtárának története érzékelteti, milyen volt akkor az anyanyelvi kultúra iránti igény, és hogyan hatott az asszimiláció. *Lichtmann Tamás* tanulmánya, a *Szintézis-kísérlet a 20. századi magyar történelmi regényben. Az Erdély-trilógia a magyar és a világirodalomban* Móricz Zsigmond hatalmas művét elemelve arra mutat rá, hogy az író Bethlen Gábor alakjában saját magát, lényének egyik arculatát óhajtotta megjeleníteni, s hogy korpé bizonyos mértékig tükrözi az első világháború utáni generáció megrázkódtatásait. Befejezőként analógiát keres a Móricz-mű és *Heinrich Mann* munkája, a *IV. Henrik* között.

Összefoglalóan: miként előzményei, az 1980-as kötet is hűen tükrözi nemzeti könyvtárunk szorgalmas, nehéz és tudós munkáját. (Szerk. Németh Mária. 1982. OSZK, 609 l. 130 Ft.)

Tóth András

A **Magyar Könyvszemle** 1983/1-es számának élén *Körmendy Kinga* tanulmánya olvasható az esztergomi Collegium Christiról és könyvtáráról. Ez a kollégium – európai társaihoz hasonlóan – a középkor jellegzetes karitatív oktatási intézménye volt: tagjai az alapítványi épületben, egy választott vagy kinevezett vezető igazgatása alatt éltek együtt, s fő kötelességük a tanulás volt. Az esztergomi kollégiumot a székesegyházi káptalan keretében a XIV. század végén alapította *Budai János* barsi főesperes, esztergomi kanonok külföldi egyetemi tanulmányokat végző diákok számára. A tanulmány részletesen ismerteti az 1569-ig fennállt kollégium könyvtárának az utókorra maradt könyveit: két XIV. századi, három XV. századi kódexet, valamint két ösnyomtatványt. A Könyvszemle további cikkei könyv-, nyomdászati-, illetve művelődéstörténeti tárgyak: *Haiman György* és *Ballér Piroska* vizsgálódása a Tótfalusi Kis Miklós-féle kiadványok számát egy újabb nyomtatvány azonosításával gyarapítja, *Friedrich Ildikó* pedig a XVIII. századi magyar nyelvű orvosi könyvek olvasottságáról értekezik. Megállapítja, hogy a népszerűsítő jellegű orvosi munkák közül nem egyet több kiadásban is megjelentettek: *Buzinkai György* debreceni városi főorvosnak az 1739. évi pestisjárvány alkalmából a védekezésről írt könyve például egy év alatt két kiadást is megért, s összesen több mint kétezer példányban látott napvilágot. Az olvasók a szerző feltételezése szerint elsősorban a papság és a nemesi családok nőtagjai közül kerültek ki, mivel az orvoshiány következtében főként rájuk hárult a családtagok és a környékbeli nép gyógyításának kötelessége. — A *Közlemények* című rovatból két győri vonatkozású cikkre hívjuk fel a figyelmet: *Haraszti Erika Ágnes* a Győri Megyei Könyvtár különgyűjteményként kezelt *Milkovich-Zámory-féle* hagyaték 1800 előtti magyar vonatkozású kiadványait

ismerteti, *Hegedűs Judit* pedig a *Kovács Pál* és *Czuczor Gergely* által szervezett Győri Olvasó Társaság történetéhez közöl adalékokat. A *Figyelő* rovatban *Fried István* dolgozata a XVIII. században, illetve a XIX. század első felében Magyarországon megjelent német nyelvű sajtó alaposabb, szélesebb körű kutató-sára buzdít.

A **Könyvtári Figyelő** idei második számának hazai tárgyú cikkeit durva tartalmi osztályozással két nagy csoportba sorolhatjuk: a könyvtári munka feltételeivel (épület, állomány, gazdálkodás) — és ezek vizsgálatával —, illetve a könyvtári szolgálattal és a gyűjteményszervezéssel foglalkozó írásokra. Az első csoportba tartozik például *Gyuris György* ismertetése a szegedi Somogyi Könyvtár 6547 m² alapterületű, épülő új otthonáról, amelyről a szerző egyebek között megállapítja, hogy „a területnövekedés [ti. a régihez képest], bár igen jelentős, de semmiképpen nem múlja felül a könyvtár igényeit, sőt alatta marad, főleg ami a további állománygyarapítás lehetőségét illeti”. Állománygyarapítási kérdéssel, a nyugati folyóiratok behozatalának tavalyi kényszerű korlátozásával foglalkozik *Vályi Gábor*, az Országos Könyvtárügyi Tanács elnöke, aki az indulatokat felkavaró, sőt helyenként sokkot is kiváltó ügyben igen higgadtan fejt ki véleményét, magyarázza a kényszerintézkedés végrehajtása során elkövetett valódi vagy vélt hibák okait, és igen határozottan rámutat az intézmények és a hálózatok felelősségére is: a szóban mindig deklarált együttműködés hiányára, a „háztáji” rendteremtések elmulasztására a főhatóságok részéről, a korábbi megrendelések szakszerűtlen, rendetlen lebonyolításának tömeges eseteire, az áttekinthetlenséget okozó lomposságokra: „... a kényszerintézkedés indokai között kivétel nélkül

olyanok vannak, amelyekért szinte minden érdekelt intézmény felelőssége felvethető.” A jözan számvetés szerzője azonban nemcsak a mások felelősségét veti fel, és nemcsak a „magamentségét” tárja a szakmai közvélemény elé, hanem a tanulságok levonása után a további feladatokat is csokorba szedi — mégpedig az ország egész információs szolgáltató rendszerének megújítására figyelmeztetve. Egy másik cikkben *Hegedűs Péter* könyvtárgazdaságtani kérdéssel, a könyvtári tevékenység gazdaságossági számításaival, értékelési módszereivel foglalkozik, a „szigorúbb gazdaságpolitika” következményeként szükségessé számítások gondolatmenetét ismerteti, a külföldön alkalmazott módszerek és eljárások példáin mutatja be a különféle könyvtári területek és vonatkozások (gazdaságosság, a dokumentumok hozzáférhetősége, könyvtármodellek, szolgáltatások, költségvetések) elemzésének lehetőségeit. — A Figyelő második témakörébe tartozó írások közül *Gomba Szabolcsné* az egyetemi könyvtárban alkalmazható (alkalmazott) szakreferensi rendszert ismerteti a debreceni egyetemi könyvtárban 1967-ben kialakított gyakorlat alapján; *Papp István* és *Kiss Jenő* pedig a szakrészleges közművelődési könyvtár modelljével, illetve a szakrészleg és a szakkönyvtári szolgáltatás viszonyával foglalkozva vitatkozik *Horváth Tibornak* a folyóirat 1982/4-es számában megjelent cikkével, valamint *Mándy Gábor* önállóan publikált dolgozatával („Szakrészleges szolgáltatások a közművelődési könyvtárakban”. OSZK KMK 1982. 31 1.) E két munka bírált szélsőségeivel szemben a vitacikkek a hazai könyvtári adottságokat figyelembe vevő szakrészleges megoldás lehetőségeit keresik, illetve vázolják fel. Mint ahogy *Papp István* írja: „A szakrészlegesített, vagy jobban mondva, állományát a használói igények szerint tagolt, s az állományrészekhez olvasói tereket és könyvtárosi munkahelyeket közvetlenül térbelileg is hozzárendelő könyvtár a szabadpolcos könyvtári szolgálat megvalósítása után egy újabb lépést jelenthet az elveszett paradicsom felé, az állomány, a használó és a könyvtáros kölcsönhatásban álló egységében megvalósuló könyvtár felé.”

A Tudományos és Műszaki Tájékoztató májusi (1983/5.) számában *Vajda Erik* folytatja a magyar nyelvű műszaki referáló folyóiratok jövőjéről és fejlesztésük útjáról a TMT idei 1—2. számában kifejtett gondola-

tainak közlését. Mostani írásának fő mondani-
valója az együttműködés: az Országos Műszaki
Információs Központ és Könyvtár által meg-
szüntetett műszaki lapszemlék helyébe lépő
szakirodalmi tájékoztató nevű, megújult refe-
ráló folyóiratok már a megállapodásokon alap-
uló partnerkapcsolatok termékei, s az együtt-
működésben részt vevők közösen döntenek e
tájékoztató kiadványok tartalmáról, a feldolgo-
zás, valamint az előállítás és a terjesztés szerve-
zeti, továbbá pénzügyi kérdéseiről. A cikkirő
sorra veszi az új törekvések megvalósítása sor-
rán adódó kérdéseket, az elért eredményeket,
illetve a gondokat, mégpedig elsősorban a jövő
feladataihoz szabva a tennivalókat és a javasla-
tokat. Néhány számot is közöl az új helyzet-
ről, például ilyeneket: Az 1982-ben kiadott 13
műszaki lapszemle és két szakirodalmi tájékoz-
tató helyett az idén 20 szakirodalmi tájékoz-
tató jelenik meg; előfizetési árak a korábbi-
nál magasabb — terjedelmüktől függően évi
800—2500 Ft, többségüké 1600—2000 Ft. —
A TMT hálózati vitájában két újabb írás
szempontjai, állásfoglalásai is figyelembe ve-
hetők, noha formálisan csupán az egyik cikk
került a vitarovatba. Ebben *Benda Mária* arra
hívja fel a figyelmet, hogy: „Sok elavult, for-
mális vonás volt-van munkánkban... De azért
hálózat is van, és legyen is.” Az ő vitaérveit
nem nehéz elfogadni, mert ezeket talán a leg-
szervezettebb, legfolyamatosabban és legin-
kább eredményesen működő könyvtári „koo-
rdináló—szervező—szolgáltató rendszer”, az
orvostudományi hálózat teljesítményei hitelesítik.
De az építésügyi és városfejlesztési szak-
könyvtári hálózat 1976 és 1982 közötti ered-

ményeit számba vevő összegezés — szerzője éppen az a *Kruchina Ottó*, akinek korábbi írása a „hálózatosi” szerkesztői megjegyzést kiváltva az egész vitát kirobbantotta — szintén a hálózatokban és ezek lelkiismeretes módszertani gondozásában rejlő jó lehetőségeket bizonyítja. — A nyugati folyóiratok megrendelésének kényszerű csökkentése miatti viharok ugyancsak nehezen ülnek el: Egy szegeedi szerzőpáros *Tudatlan tudósok? Tájékp (folyóirat) csata után a biológiáról* című vitairata mindenestre ezt látszik igazolni. Írásuknak ugyan nemcsak a címe irritáló, érveik, súlyos megálgapításaik mégis érdeemesek a tárgyilagos megvizsgálásra.

Az **ÁGK híradó**, az Állami Gorkij Könyvtár és a nemzetiségi könyvtárak módszertani tájékoztatója idei első számában három fő térével foglalkozik: A nemzetközi együttműködés kérdéskörét egy országból átvett tömörített beszámoló tárgyalja; ebben a moszkvai Állami Össz-szövetségi Idegen Nyelvi Könyvtár által 1982. október 28—29-én a közös bibliográfiák összeállításának tapasztalatairól rendezett nemzetközi szemináriumot ismerteti a szovjet könyvtár igazgatóhelyettese. A másik témacsoport a nemzetiségi olvasótáborok és a nemzetiségi könyvkultúra ügye, amelyről összegezés jellegetű beszámolót tesz közzé a híradó, s a *Zalai Hírlap* című megyei újságból átvett cikk közlésével is segíti a nemzetiségi olvasás- és könyvtárügy fejlesztésével kapcsolatos kérdések, feladatok megismertetését. Az összefoglalásból kiderül, hogy a nemzetiségi könyvtárügy igen fontos szerepet szán a nemzetiségi olvasótáboroknak. Ezekből évente 15—16-ot rendeznek; számuk gyarapítása helyett a jövőben az erők összpontosítására törekednek, illetve az egyetlen hiány felszámolására, a szlovén olvasótábor megszervezésére. A beszámoló sorra veszi a különböző nemzetiségek gyerekei részére szervezett olvasótáborok munkáját, értékeli eredményeiket, rámutat fogatékosságaikra, majd megemlékezik a nemzetiségi olvasómozgalomról (román) és a meghirdetett, sikeres olvasótábori módszertani pályázatról is.

A híradó harmadik témája a központi könyvtár gyűjtőkörével kapcsolatos vizsgálódás. E történeti alapozású, de a mai kérdéseket előtérbe állító áttekintésnek immár harmadik folytatása jelent meg. Hozzá csatlakoztatható a zeneműtárak gyűjtőkörével és szolgáltató-

saival foglalkozó elemzés is, amely az Állami Gorkij Könyvtár problémáiból kiindulva rendre eljut az országos zenei gyűjteményi érintkezési pontokig, az egész hazai zenei könyvtári mezőny feladataira és gondjaira figyel. Megállapítja, hogy hazánkban a zenével hivatásszerűen foglalkozókra fejenként körülbelül két hanglemez és tíz kotta jut a közgyűjteményekből, s ez mindenképpen kevés. A magyar hanglemez- és kottakiadás évente mindössze 100—200 új címet jelent meg. — Az **ÁGK híradó** e száma bibliográfiákkal zárul: először a nemzetiségi könyvtárügyről és a Gorkij Könyvtárról 1982-ben megjelent írásokat veszi számba, majd felsorolja a központi könyvtár munkatársainak elmúlt évi szakirodalmi publikációit.

A **Könyvtári Híradó**, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár dolgozóinak tájékoztatója júniusi számában megemlékezik az idei ünnepi könyvhét könyvkiadói szakmai tájékoztatójáról, és összefoglalja a 35. sz., soroksári kerületi könyvtár jubiláló kiállítótermének — egyben zenei részleg is — tízéves tevékenységét: Az úgynevezett *Kisduna Galéria* a könyvtár új épületével együtt létesült, s benne a nyitó kiállítást, *Somogyi József* szobrászművész műveinek bemutatását az évek során még negyven tárlat követte. Mégpedig nemcsak a kerületben élő vagy onnan elszármazott festők, grafikusok és szobrászok alkotásainak, hanem külföldi művészek munkáinak, illetve egy-egy távolabbi ország művészetének bemutatói is. A jubileumi tárlat a galéria névadójának, a

kiállítások szervezőjének, *Bakallár József* festőművésznek alkotásaival ismertette meg a látogatókat. A megnyitókön elhangzott beszédek hangszalagok őrzik; a diákokat tanáraik rendhagyó műelemzés-órákra viszik a galériába. Mivel ezek ritkulása, illetve elmaradása az utóbbi időkben a látogatók számának csökkenését okozta, a könyvtár tervbe vette az ilyen órák folytatását, rendszeressé tételét. — Részben képzőművészeti vonatkozású a híradóban közölt prágai tanulmányúti beszámoló is, amelynek nagyobbik fele a prágai városi könyvtárhálózat egyik új egységének kölcsönözhető állományú képzőművészeti gyűjteményéről (artotéka) szól. Állománya 800 könyvből, 8 folyóiratból, 1300 sokszorosított grafikából és kb. ezer reprodukcióból tevődik össze. A használat, a kölcsönzési feltételekkel és kölcsönzési díjakkal, valamint a feltárással is foglalkozó leírás a hasonló magyar gyűjtemények vagy készülő gyűjtemények számára tanulságos lehet.

A Somogyi-könyvtári Műhely című szegedi helyismereti és városfejlesztési folyóirat 1983/1-es jelzésű száma méltó módon emlékezik meg *Juhász Gyula* születésének századik évfordulójáról: Közli a költő egy ismeretlen versét, és feltárja keletkezésének körülményeit. 1924-ben ugyanis *Mezei Pál* ügyvéd, *Mezei Mária* színművész édesapja megalapította a Magyar Tehetségek Országos Védőegyesületét, amely a következő évben Nagykőrösön fiókegyletet létesített. Ennek alakulási ünnepélyére, amelyet az Arany János Társaság megalakulásával kötöttek össze, Juhász Gyula alkalmi verset írt. Ez a *Nagykőrös, Kocsér, Kécske Híradója* című helyi újság 1925. március 22-i számában megjelent ugyan, de a költő összes műveinek megfelelő kötetébe nem került bele; Csipkerózsika-álmából most *Téglássy Imre* támasztotta fel. A folyóirat másik írásában *Rádcics Károly* ismerteti Juhász Gyula és *Móricz Zsigmond* levélváltását az író 1927. évi Csongrád megyei felolvasó-körútjának, irodalmi estjeinek előkészítésével kapcsolatban; a harmadikban — a legfontosabban — pedig *Péter László* Juhász Gyula elfelejtett cikksorozatát közli, amelyet a szegedi *Friss Hírekből* bányászott ki a közelmúltban, eltüntetvén ezáltal Juhász Gyula újságírói működésének egyik, eddig nem egészen érthetőnek tartott több hónapos szünetelését, fehér foltját. Ennek az 1923 második felében tapasztalt

féléves hézag, kihagyásnak egy részét kitöltik a most felfedezett, többnyire kulturális tárgyú jegyzetek: az október 20. és november 27. között aláírás nélkül megjelent 32 kis írás közül az utolsó a könyvről, a könyvtárról szól, s bizonyosak vagyunk abban, hogy a jövőben még gyakran találkozunk vele, a kedvelt, sűrűn alkalmazott idézetek sorába fog kerülni! — A folyóirat egyéb írásai között érdeklődéssel olvastuk *Hollós József* híres szegedi orvos 1915-ös háborús naplóját, a Szeged városnegyedeinek történetét feltáró sorozatban a Somogyi-telep (ma: Petőfi-telep) életrajzát (*Vámosy József*), valamint a település- és tájtörténettel foglalkozó fontos adalékokat. A Somogyi-könyvtári Műhely vitarovata *Legyen Szeged fürdőváros!* és *Fürdőváros-e Szeged?* címmel közzétett cikkei már annyira a mához szólnak, hogy egyben az igényt is kifejezik: a helytörténeti — helyismereti orgánum immár szívesen vállalja egyfajta várospolitikai fórum szerepét is.

A Kisalföldi Könyvtáros című, Győr-Sopron megyei híradó 1983/1-es száma a folyóirat immár megszokott szerkesztői gyakorlatának megfelelően *tematikus szám: az integrációval*, bizonyos könyvtárak megvalósítandó egyesítésével, valamint az *együttműködéssel* foglalkozik. E központi törekvéseket nemcsak a közölt írások szolgálgják, hanem az integrációról és az együttműködésről szóló, országos könyvtárpolitikai dokumentumokból vett idézetek is, amelyeket a folyóirat a cikkek végén üresen maradt helyeken közöl, illetve amelyekből az egyik közlemény szövegébe tördelve is olvasható néhány. Talán az integrálással és az együttműködéssel kapcsolatos elvi bizonytalanságok és szegényes gyakorlati tapasztalatok okozhatják azt, hogy ez a híradószám inkább a tervek beharangozó, a megvalósításra ösztönző, mintsem a problémákat teljes mélységükben feltáró írásokat közöl. Olvasható benne például egy beszélgetés, amelynek résztvevői az épülő mosonmagyaróvári művelődési objektum keretében — művelődési központ, városi-járás könyvtár és zeneiskola lesz benne — lehetséges és kívánatos együttműködésről folytatnak eszmecserét. Itt valóban együttműködésről van szó, mivel a három intézmény közös gazdasági szervezetben ugyan, de elkülönített szakmai kiadásokkal és szakmailag önállóan fog működni. A könyvtárközi együttműködés egyik lehetséges területé-

ről, a helyismereti munkában megvalósítandó együttműködésről a szaksajtóban — a híradókban is — elég gyakran olvashatók tárgyszerű, tényekkel alátámasztott írások. Sajnos, a győr-soproniak híradójában erről közölt cikk nem ilyen: nehezen megfogható „elvizés”, amely nem szolgálja és nem viszi előbbre az ügyet. — A híradót bevezető írás a falvakban működő tanácsai és iskolai könyvtárak egy részének, 32 intézménynek az összevonási tervét ismerteti; egy levél és egy könyvtárbejelentő cikk pedig az integrációnak már megvalósult eseteivel foglalkozik. A példát Beled község könyvtára szolgáltatja, amely az összevonás után „C”-típusú intézményként iskolai és községi központi könyvtári feladatokat egyaránt betölt, az iskolától 200 méterre levő épületében. Két főhivatású könyvtáros működteti. Nyitvatartási ideje heti 36 óra, a könyvtárbejelentő szerzője azonban helyesen mutat rá a kettős funkcióból eredő áron veszélyre, hogy az ilyen intézmények nyitvatartási idejüket az iskolai tanítási időhöz szabják, a felnőtt lakosságról pedig részben megfelelnek: a naponta 8-tól 17 óráig terjedő nyitvatartás a felnőtteknek kevésbé volt alkalmas mint az iskolásoknak; a felnőttek kérték — és meg is kapták — a szombat délelőtti nyitvatartást, a cikkíró szerint pedig hetenként kétszer 18.30-ig is meg kellene hosszabbítani a kölcsönzési időt. A cikk a település egész könyvtári ellátását vizsgálva közli a két szakszervezeti könyvtár forgalmi alapadatait is. Ezekről a szerkesztői megjegyzés a kellő szakmai, logikai ellenőrzés alapján határozottan leszögezi, hogy hamisak. (Alkalmanként másfajta könyvtárak hasonló statisztikai bűvészmutatványairól is megnyugvással olvasnánk efféle jogos igazságosztó ítéleteket...)

Az **Együttnek**, a Szolnok megyei könyvtárak híradójának elmúlt évi utolsó, 3. száma oly tartalmas és változatos, hogy némi szerkesztői és szerzői „kezelés” után *évkönyvnek* is elfogadták volna az inségesebb megyék. Csak „tanulmányosítani” kellett volna bizonyos cikkeket, a részleteket helyenként kissé feltupírozni, „kifuttatni”, és mindegyiket megfelelően „kiszerezni”, jegyzetapparátussal ellátni. Az elfogulatlan olvasó így is megállapíthatja, hogy a történeti közlemények kivételével valóban minden megtalálható a számban, ami a jó könyvtári évkönyveket jellemezni szokta: van tehát beszámoló (három is: egyik a szakszerve-

zeti hálózat elmúlt évi tevékenységét tekinti át, a másik a megye iskolai könyvtárhálózatáról ad helyzetképet, a harmadik ide számítható közlemény pedig a felsőfokú végzettségű könyvtárosok hároméves szakmai továbbképzésének második évével foglalkozik; sőt ebbe a csoportba sorolhatók a könyvtárpolitikai szempontból annyira fontos együttműködési szerződések — a megyei könyvtár és az SZMT központi könyvtár között, illetve az előbbi és a megyei fogyasztási és értékesítési szövetkezetek, valamint a termelőszövetkezetek érdekvédelmi szerve között — szövegének közlései is); vannak továbbá országos érdeklődésre számot tartó műhelycikkei (a gyermekkönyvtárak egyéni és csoportos foglalkozásairól több mint egy esztendeje kirobbant vitához ismét három „vendégszerző” szolt hozzá: a debreceni *dr. Supp Györgyné*, a kaposvári *Pálné Leinberger Ágota* és a kecskeméti *Ramháb Mária* — az utóbbi a csoportos foglalkozások saját maga által alkotott rendszerét vázolja fel, s ezáltal új tipológiát igyekszik teremteni —, a vitát pedig a híradó szerkesztője azzal a megjegyzéssel zárja le, hogy az *Együttben* közölt kilenc vitacikk után esetleg jelentkező újabb szerzők immár országos fórumon, a *Könyvtárosban* folytassák eszmecserejüket). Található továbbá néhány fontos *elemzés* is az *Együttben* (valamennyi alkalmas más megyék számára is az összehasonlításra, a módszerek és a végkövetkeztetések egybevetésére, noha mindegyik adott könyvtárhoz, a Szolnoki Megyei Könyvtárhoz kötődik: az első e könyvtár nagy forgalmú olvasótermét látogatók helybenolvasási szokásaival foglalkozik, a második a megyei könyvtár 600 kimaradt olvasójának küldött kérdőíves felmérés megállapításait közli, a harmadik pedig ifjúsági lapok — *Ifjúsági Magazin*, *Magyar Ifjúság*, *Világ Ifjúsága* — könyvtárak iránti érdeklődését vizsgálja, illetve irodalmi érdeklődést serkentő írásairól készít mérleget egy féléves vizsgálódás alapján). A *módszertani közlemények* és a *könyvtárakban folyó életéről tájékoztató írások* szintén tartalmaz csoportot alkotnak (az elmúlt év olvasótáborainak munkáját értékelő összegezés; a kiváló minősített megyei olvasótábor programjának közlése; a gyermekek nyári foglalkoztatásával kapcsolatban meghirdetett megyei pályázat mérlege; beszámoló a komplex művészeti nevelés egyik kísérletéről). A gazdag szakmai elméleti és tapasztalati anyagot kínáló számot a megye könyvtárainak 1982 első felében megjelent írások időrendi jegyzéke zárja.

A falusi lakosok olvasási és könyvszerzési szokásai címmel jelent meg a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének piacutató csoportja által két szakaszban — 1971, illetve 1978 őszén — végzett felmérés magállapításait összegező kiadvány, *Gereben Ferenc* munkája. Az elemzés külön fejezetekben foglalkozik a sajtóolvasással, a könyvolvasás gyakoriságával, az olvasmány-szerkezettel, illetve az olvasói ízléssel, a könyvekről való értesülés módjaival és az olvasmánybeszerzés forrásaival, a könyvvásárlással, a családi gyűjteményekkel, továbbá a könyvtári tagsággal összefüggő kérdésekkel. A kiadvány függeléke a bejáró munkások és az olvasás viszonyát tekinti át. (1982. 93 l. — Soksz.)

A Korunk, a romániai Szocialista Művelődési és Nevelési Tanács folyóirata 1982. szeptemberi (9.) számában áttekintést közöl a hetvenes évek romániai magyar ifjúsági és gyermekkönyvkiadásának helyzetéről. A szerző, *Dávid Gyula* szerint tizenegy év alatt a Kritérion kiadó 90 művet adott ki 1 641 500 példányban, a Creangă kiadó 202-t 2 359 690, az Albatros pedig 71 munkát 403 330 példányban. Egy magyar anyanyelvű óvodásra, elemi, illetve középiskolai tanulóra a tizenegy év alatt 12,12 kötet (darab) könyv jutott, alig több mint évente egy könyv. A választék ugyaneben az időben egy cím (mű) ezer főre. A helyzeten némiképp módosít a könyvbehozatal, ennek méreteiről és arányairól azonban a szerzőnek nincs adata.

Nagyüzemi munkások Szegeden címmel háromtagú szerzői munkaközösség vizsgálati eredményeit adta közre Szeged Megyei Város Tanácsának művelődésügyi osztálya. A

sokszorosításban megjelent összefoglaló kötet első részét, amely a munkásság társadalmi jellemzőivel, tevékenységstruktúrájával és művelődésével foglalkozik, *Szentirmai László*, az ismert olvasáskutató írta, s elemzésében — a *Művelődés* című fejezetben — részletesen foglalkozik az olvasásra fordított idővel, a könyvolvasás gyakoriságával, a munkások könyvtári tagságával és családi könyvtári viszonyaival is. Az összeállítás második részét (*A társadalmi-politikai magatartás jellemzői*) *Papp Ignác*, az *Egészség és életmód* című részt *Pető Zoltán* írta. A kiadvány végén 31 tételes irodalomjegyzék található. (1982. 420 l.)

A Kultúra és Közösség 1983/2-es száma közli *Kamarás Istvánnak* *Hogyan veszi a lapot az olvasó, ha Woland osztja* című elemzését a Mester és Margarita magyarországi fogadtatásáról és *Gereben Ferenc* tanulmányát, melynek címe *A „mai magyar irodalom” helye az olvasói érdeklődés alakulásában*.

A Bibliographie Bildende Kunst című német képzőművészeti bibliográfiai vállalkozás, amelynek gazdája a drezdai szász könyvtár, a Sächsische Landesbibliothek, gyorsaságával és a ciklusonkénti mutatók rendszeres közreadásával tűnik ki: 1981-es évjelzéssel a közelmúltban jelent meg *Eberhard Stimmel* és *Hans-Joachim Kunz* összeállításában az 1973—1977-es, ötesztendő évkör mutatókötet (Fünffahrregister 1973—1977), valamint az 1981. évi kurrens kötet (Berichtsjahr 1981.). A mutatókötetben az *Ungarn* tárgyszó alatt a műemlékektől a naiv művészekig és a népművészetig hús magyar témacsoport szerepel, de a személynevek között is találhatók magyar művészek nevei. Az 1981-es kötet 39 magyar vonatkozású tételt tartalmaz.

Balassitól Nagy Lászlóig. Arcképek a magyar irodalom nagyjairól címmel *M. Kiss József* 38 linó metszetét tartalmazó mapát adott ki ezer példányban a Hazafias Népfront Országos Tanácsa és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár *Makai Tóth Mária* válogatásában és *Tüskés Tibor* előszavával. A művész összefogott formákat alkalmazó stílusa, nagy fehér-fekete felületei messzebből is jól látható és élvezhető alkotásokká teszik a képeket, amelyek ennél fogva nemcsak a kiállításokon használhatók fel, hanem könyvtári és más kulturális-közösségi helyiségek falán állandó képi díszítőeszközként is; mivel azonban a válogatásban egy-egy irányzatot csak egyetlen — már nem élő alkotó — arcúsa képvisel, a mappa csupán olyan sorozat első kiadványaként képzelhető el, amelynek folytatása is lesz. Magyar irodalmi arcképcsarnokból ugyanis nem hiányozhat például Veres Péter, Déry Tibor, Szabó Pál, az időközben elhunytak közül Illyés Gyula, valamint — a gyermekkönyvtárakra gondolva — Benedek Elek, Móra Ferenc portréja. (1983. 200 Ft)

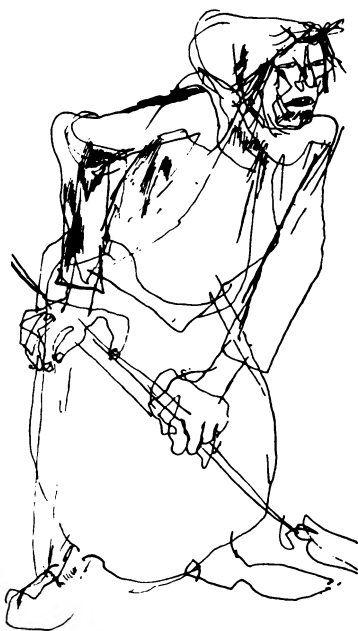
Földtani Közlöny. Regiszter kötet 1961—1975 címmel, illetve alcímmel a Magyar Földtani Társulat immár negyedik mutatóját jelentette meg folyóiratának. Ez az index, amelyet *Dobos Irma* és *Molnár József* állított össze, gazdagabb apparátusú, mint előzményei, ugyanis tárgy- és földrajzi mutatót is tartalmaz. Első fejezete az úgynevezett címjegyzék, a tanulmányok, cikkek szerzői betűrendes,

699 tételes alapjegyzéke. Az utána következő szakmai mutató három külön részből áll: a címjegyzék tételszámaira utaló, a közleményekben levő fogalmakat is feltáró kitűnő tárgymutatóból, az ugyanilyen mélységű földrajzi mutatóból és a szerzői névmutatóból (amelyet a címjegyzék névanyagától csak a második, harmadik szerző nevének felvétele tesz némileg különbözővé). A mutatónak igen fontos tájékoztató részei még a személyi ügyeket (a tudományok doktora, kandidátusa fokozat elnyerését, az egyetemi doktori értekezéseket, a jubileumi köszöntések és nekrológok adatait), a közgyűlések dátumait, továbbá a személyi és az

egyéb híreket számba vevő részmutatók rendszere. (1981. 124 l. [50 Ft])

[A] Komplex államvizsgára készített könyvtári szakdolgozatok katalógusa 1977—1981 címmel a SZOT Központi Iskola könyvtára kiadta az iskolán benyújtott és a könyvtárba bekerült főiskolai államvizsgadolgozatok jegyzékét. *A Berki Imre* által szerkesztett, sokszorosításban megjelentetett összeállítás a 711 szakdolgozatot tárgykörök szerinti csoportosításban írja le, s egyetlen — szerzői — mutatóval segíti az érdeklődőket a keresésben. Mivel a közelmúltban jelent meg a szombathelyi egykori népművelés-könyvtár szakon végzettek diplomadolgozatainak jegyzéke, az elmúlt két évtized főiskolai szintű képzésének teljes áttekintése és a szerzett képesség valós megítélése céljából helyes lenne a komplex államvizsgákra Nyíregyházán, illetve Szombathelyen benyújtott és elbíralt dolgozatok jegyzékét is közreadni. Mégpedig a bírálati érdemjegyekkel együtt, ugyanis így lehet teljes a kép, amelyet a könyvtárpolitika irányítói és a képzési formát értékelők, illetve a további felhasználás iránt érdeklődők a jegyzékek alapján nyerhetnek. (1983. 79 l.)

A pécsi könyvtárak kurrens folyóiratlelőhelyjegyzéke [!] 1983 címmel a Pécsi Orvostudományi Egyetem Központi Könyvtára négyszáz példányban, sokszorosításban megjelentette az 1981.

évi alapjegyzék második, éves pótfüzetét, mely a hazai, illetve a külföldi periodikumok előfizetésében az elmúlt két évben bekövetkezett változásokat rögzíti. A kiadvány a Baranya megyei Könyvtárközi Bizottság jó munkájának eléggé nem dicsérhető terméke. (1983. 32 l.)

Használói igények — tájékozási szokások címmel cikkgyűjteményt adott ki az Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ, valamint a Társadalomtudományi Információs Munkabizottság annak az egyéves tanfolyamnak a záródolgozataiból, amelyet az OSZK KMK 1980—1981-ben rendezett a szakirodalmi igény-, szükséglet-, ellátottság- és tájékozási szokások vizsgálatok elméleti és módszerbeli kérdéseiről. A hallgatók által szabadon választott témákról szakdolgozat készült, s a benyújtott 24 munkából a következő 11-et választotta ki és rendezte sajtó alá a kötet szerkesztője, Sz. Nagy Lajos, aki a minőségén kívül figyelembe vette a tágabb körű felhasználás szempontjait is: Külföldi szakfolyóirat-ellátottság az építésügyi könyvtárhálózat területén (*Jüttner*); Szakirodalmi igény- és szükségletvizsgálat a Pécsi Egyetemi Könyvtár állam- és jogtudományi szaktájékoztató tevékenysége alapján (*Ádám Antalné*); A felhasználók véleménye a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem Központi Könyvtárának támafigyelő szolgálatáról (*Alföldiné Dán Gabriella*); Oktatók olvasási szokásainak vizsgálata a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen (*Mosolygó Zsuzsanna*); A Kosuth Lajos Tudományegyetem magyar—történelem szakos hallgatóinak szakirodalmi tájékozási szokásai (*Pálné Péter Judit*); Önálló irodalomkutatás és könyvtárhasználat az Állatorvostudományi Egyetemen 1981-ben elkészült szakdolgozatok tükrében (*Cserey Lászlóné*); Állattenyésztési és állategészségügyi oktatók és kutatók tájékozási szokásai (*Szabó Sándor*); Oktatók és kutatók tájékozási szokásai a Kertészeti Egyetemen (*Zalainé Kovács Éva*); Tájékozási és könyvtárhasználati szokások vizsgálata a Villamosszigetelő és Műanyaggyár vezetőinek körében (*Cziegler Mária*); A Bercsenyi Dániel Megyei Könyvtár mérnök olvasóinak könyvtárhasználati szokásai (*Fülöp Katalin*); Felsőfokú végzettségű szakemberek szakirodalmi tájékozási szokásainak vizsgálata (*Lőrincz Ferenc*). (Nép-művelési Propaganda Iroda. 1983. 141 l. 32 Ft)

Az ember feje nem lexikon a címe a szegedi Somogyi Könyvtár által kiadott könyvtárhasználati feladatgyűjteménynek, amely két, összetartozó füzetből áll: az első füzetben az összeállító, *Sárány Lukácsy Sarolta* nyolc könyvtáros-munkatársa segítségével 27 kérdést tett fel a természet világának, valamint az emberi alkotásoknak különféle területeiről, s ezekre a kérdésekre a második füzetben meg is adja a válaszokat, hogy a pedagógusok és a könyvtárosok az általános iskolák felső tagozataiban tanuló gyerekeknek feladott kérdésekre, rejtvényekre könnyebben felelhessenek, illetve megoldási módszereiket ellenőrizhessék. Az

500 példányban sokszorosított füzetek közül az elsőt ötletes rajzok, képek is élenkítik, azt azonban bizonyára a gyerekek is észreveszik majd, hogy a 26. kérdésnél bemutatott két kép egyike sem a *katyusát*, a sorozatvetőt ábrázolja. (1983.)

A SZOT Központi Iskola tanárainak és munkatársainak szakirodalmi publikációit felsoroló jegyzéket adott ki az iskola könyvtára az 1973—1983-as évkörről — pontosabban az 1973-tól 1982 végéig terjedő tíz évről, hisz a 1983. év még nem zárult le, idei publikációt nem regisztrál a kiadvány. A 284 tételes betűrendes jegyzék a végén további 12 tételben a SZOT Iskola könyvtárának kiadványait veszi számba. (1983. 46 l., soksz.)

A Szegedi Napló Móra Ferenc főszerkesztősége idején (1913—1919) a címe a szegedi József Attila Tudományegyetem *Dissertationes ex Bibliotheca Universitatis de Attila József nominatae* elnevezésű értekezés-sorozatában megjelent 5. számú füzetnek, *Klukovitsné Paróczy Katalin* munkájának, amelyből Móra életének egy igen fontos szakaszát és területét éppúgy megismerheti az olvasó,

mint a korabeli magyar történelem, illetve sajtótörténet lényeges mozzanatait is. A 300 példányban sokszorosított munkát bő jegyzetanyag és a felhasznált irodalom 37 tételes jegyzéke, valamint részletes angol nyelvű összefoglalás egészíti ki. (1981. [1983.] 86 l.)

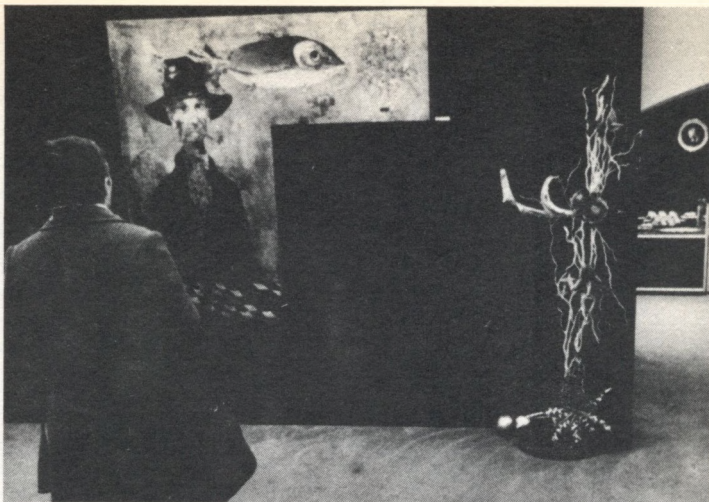
Mikroprocesszoroktól a zseb-számítógépekig címmel tájékoztatót állított össze három 1982. évi párizsi kiállítás tapasztalatai alapján *Rónai Tibor*, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár LSI Alkalmazástechnikai Tanácsadó Szolgálatának munkatársa abból a célból, hogy érdekeltesse a mikroelektronikában, illetve -informatikában jelentkező fejlődési-fejlesztési irányzatokat. A sokszorosításban, de jól olvasható szöveggel és igen sok illusztrációval kiadott összeállítás szerzője külön fejezetben tárgyalja a franciák mikroelektronikai stratégiáját, elemzi a mikroprocesszorok és a memóriák helyzetét, fejlesztésük tendenciáit, és megismerteti az érdeklődőt a mikroszámítógépekkel kapcsolatos törekvésekkel. Önállóan tárgyalja a zsebszámítógépeket, majd *kis értelmező szótárt ad a mikroszámítógépes fogalmakról*, és ezáltal a nem szakember olvasóhoz is közelebb hozza a tárgyalt kérdéseket. A kiadvány terjedelmes függeléke 85 oldalon, másolajokban közlésezi a felhasznált gazdag katalógusanyagot is. (1983. 101, LXXXV l. 67 Ft)

Augusztus 1-ig a szerkesztőségbe érkezett periodikus kiadványok: *Debreceni Hívatagó. 1983. augusztus* (Debreceni Városi Könyvtár); *Eseménynaptár. Módszertani útmutatás, ajánló bibliográfia és kiállítási segédanyag a negyedév fontosabb évfordulóihoz. 1983/3 sz.* (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár — Országos Széchényi Könyvtár, Könyvtártudományi és Módszertani Központ); *Gazdaságpolitikai Tájékoztató. 1983/6. sz., június* (Balassi Bálint Megyei Könyvtár, Salgótarján); *Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom. Referáló lap. 1982/4. sz.* (OSZK KMK); *Könyvtári kiadványok 1981—1982. (Összesített jegyzék).* (Hajdú-Bihar megyei

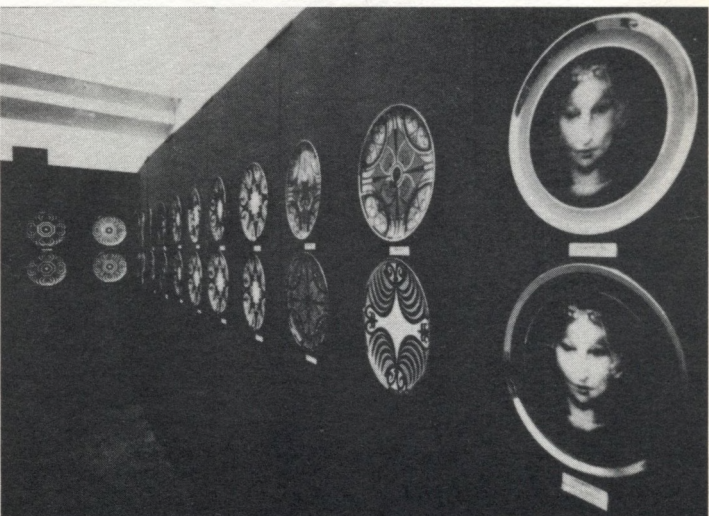
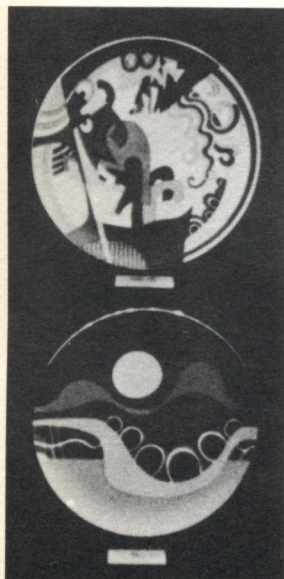
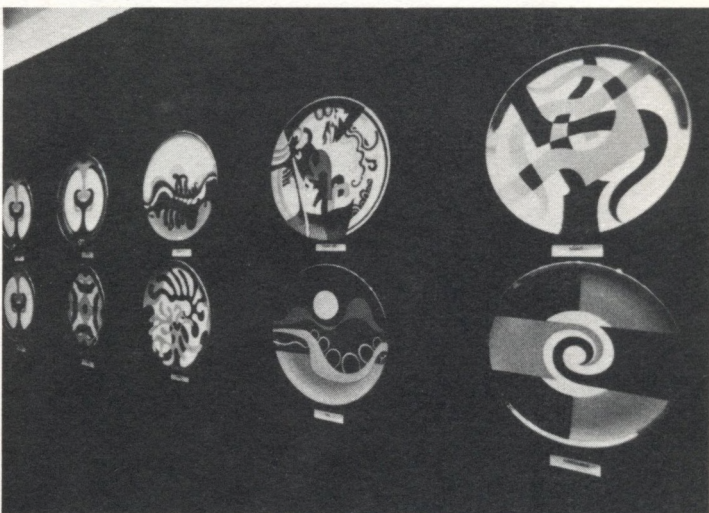

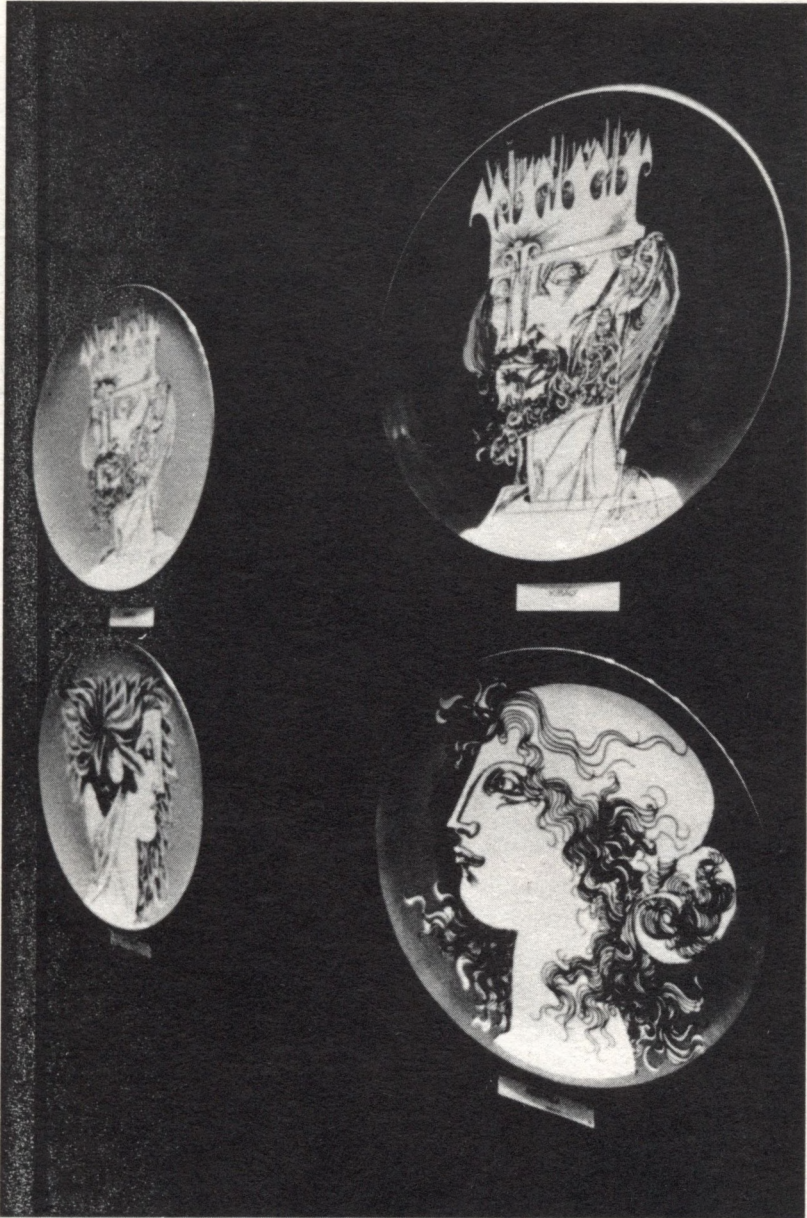
Könyvtár, Debrecen); *Könyvtári Tájékoztató, 1983/7. sz., július* (Nagyközségi és Járási Könyvtár, Edelény); *KTMF Tájékoztató. 1983/6. sz., június* (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Győr); *Külföldi és magyar szakönyvek válogatott gyarapodási jegyzéke. 1980/2. sz.* (Központi Statisztikai Hivatal, Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat); *Külföldön megjelent fontosabb jogtudományi művek jegyzéke. 1983. első negyedév* (Országgyűlési Könyvtár); *Külföldön megjelent fontosabb legújabbkori történelmi és politikai művek jegyzéke. 1983. első negyedév* (Országgyűlési Könyvtár); *Somogyi Honismereti Híradó. 1983/1. sz.*

(tartalma: a XI. országos honismereti akadémia — Kaposvár — anyaga) (Somogy m. Tanácsa — Palmiro Togliatti Megyei Könyvtár, Kaposvár); *A szakszervezeti irodalom cikkbibliográfiája. 1983. június.* (Válogatás). (A Szakszervezetek Megyei Tanácsának Központi Könyvtára, Szombathely); *Szakszervezeti Szakirodalmi Figyelő. Szakszervezeti mozgalom, népgazdaság, szociálpolitika, közművelődés. 1982/3. sz.* (A Szakszervezetek Elméleti Kutatóintézetének dokumentációja); *Tájékoztató a külföldi közgazdasági irodalomról. „A”-sorozat. Referátumok. 1983/5., 1983/6. sz., „B”-sorozat. Bibliográfia. 1983/5., 1983/6. sz.* (Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Központi Könyvtár); *Tájékoztató a Vas megyéről szóló irodalomból. 1983. június* (Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár, Szombathely); *Tájékoztató jegyzék vezetők számára. 1983/6. sz., június* (Hajdú-Bihar megyei Könyvtár, Debrecen); *Tájékoztató külföldi szociológiai folyóiratokról. 1983/4., 1983/5. sz.* (FSZEK); *Új kutatási és műszaki fejlesztési jelentések az Országos Műszaki Könyvtárban. 1983/4. sz., április, 1983/5. sz., május* (Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár); *Újabb külföldi szerzemények (tudományos és ismeretterjesztő művek). 1982/4. sz., október—december* (FSZEK); *Vezetői Információ. 16. sz., 1983. július 1.* (Közlekedési és Távközlési Műszaki Főiskola, Főiskolai Könyvtár, Győr).

**Képek
SZÁSZ ENDRE
Vigadó Galéria-beli
kiállításáról
Apostol Pál
felvételei
(Cikkünket lásd
az 557. oldalon)**

Ára: 10,- Ft
HU ISSN 0450-7886